Errata k diplomové práci

V souladu s čl. 28 opatření děkana č. 17/2017, o závěrečných pracích, využívám tímto práva na opravu typografických a obdobných drobných chyb ve své diplomové práci.

Název: Procesněprávní prostředky ochrany osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti
Autor: Jan Burda
Vedoucí práce: prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.
Katedra: Katedra občanského práva
Datum odevzdání elektronické podoby: 13.06.2024

V Praze dne 15.06.2024

Jan Burda
Autor práce

Prohlašuji, že se následující text zcela shoduje s odevzdaným textem diplomové práce, pouze byl doplněn o chybějící číslování stran.

Jan Burda

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jan Burda

Procesněprávní prostředky ochrany osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 13. 06. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 180 483 znaků včetně mezer.

Jan Burda

V Praze dne 13. 06. 2024

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval paní prof. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a odborné vedení této diplomové práce. Dále bych rád poděkoval JUDr. Berenice Wünschové za zprostředkování rozeslání dotazníkového šetření a zpřístupnění zdroje k diplomové práci. Nadále bych rád poděkoval všem respondentům, kteří mi věnovali prostřednictvím odpovědí na dotazník svůj čas, a taktéž těm, kteří mi udělili připomínky ke znění jednotlivých otázek v dotazníku. A v neposlední řadě bych rád poděkoval rodině a kamarádům, kteří mě celé studium podporovali, motivovali mě a bezděčně mi pomáhali překonat veškeré školní, ale hlavně i mimoškolní překážky.

Obsah

Úvod ... **1**
1 Vymezení pojmu osoby pod zvláštní ochranou a jeho historické kořeny ... **3**
1.1 Cíl úpravy ... 4
1.2 Historické kořeny ... 5
1.3 Jednotlivé okruhy osob spadající do osob pod zvláštní ochranu ... 8
1.3.1 Osoba, jež není plně svéprávná ... 8
1.3.2 Neznámá osoba ... 13
1.3.3 Nepřítomná osoba ... 13
1.3.4 Právnická osoba veřejně prospěšná nebo zřízená ve veřejném zájmu ... 15
1.4 Úvahy de lege ferenda ... 16
2 Jednotlivé prostředky ochrany osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti a jejich důsledky pro řízení ... **19**
2.1 Závěra pozůstalosti ... 19
2.1.1 Institut závěry pozůstalosti a jeho srovnání s neodkladnými opatřeními ... 19
2.1.2 Účel institutu ... 20
2.1.3 Úprava procesního práva ... 21
2.2 Soupis pozůstalostního majetku ... 22
2.2.1 Změna přístupu k rozsahu odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele ... 22
2.2.2 Pojem soupisu pozůstalosti a jeho rozsah ... 23
2.2.3 Pojem aktiv a pasiv pozůstalosti ... 24
2.2.4 Účel institutu ... 24
2.2.5 Nařízení soupisu pozůstalosti ... 25
2.3 Zastoupení dědice pod zvláštní ochranou v pozůstalostním řízení ... 32
2.3.1 Zastoupení nezletilého, který není plně svéprávný ... 35
2.3.2 Zastoupení zletilé osoby, která není plně svéprávná ... 38
2.3.3 Zastoupení osob nepřítomných a neznámých ... 40
3 Empirická část ... **42**
3.1 Cíl empirie ... 42
3.2 Předběžné hypotézy ... 43
3.3 Určení cílové skupiny výzkumu ... 43
3.4 Obsah dotazníkového šetření ... 44
3.5 Technické provedení dotazníkového šetření ... 44
3.6 Časový plán empirické části ... 47
3.7 Provedení empirické části ... 47
3.8 Výzkumné otázky a jejich větvení ... 49
3.9 Výsledky dotazníkového šetření ... 53
3.9.1 Oddíl 1 – základní informace ... 54

3.9.2 Oddíl 2 – Zákonná úprava osob pod zvláštní ochranou 55
3.9.3 Oddíl 3 – Výhrada soupisu pozůstalosti 59
3.9.4 Oddíl 4 – Osoby neznámé a nepřítomné 63
3.9.5 Oddíl 5 – Problematika osob, které nejsou plně svéprávné 65
3.9.6 Oddíl 6 – četnost účasti osob pod zvláštní ochranou a pravomoci notáře 67
3.10 Vyhodnocení cílů empirie 72
3.11 Vyhodnocení předběžných hypotéz 74
Závěr 76
Seznam příloh
Seznam použitých zkratek
Seznam obrázků, tabulek a grafů
1. Seznam obrázků
2. Seznam tabulek
3. Seznam grafů

Seznam použitých zdrojů
1. Seznam použité literatury
2. Seznam použitých internetových zdrojů
3. Seznam použitých právních předpisů
4. Seznam použité judikatury
5. Seznam ostatních zdrojů

Abstrakt
Klíčová slova
Abstract
Keywords

Úvod

Na začátek bych uvedl pár otázek, které jsem si sám položil v situaci, kdy jsem pojem osoby pod zvláštní ochranou slyšel poprvé. Jaké osoby může zákonodárce považovat za zvláštní ochrany hodné, že je nazývá osoby pod zvláštní ochranou? V čem spočívá tato ochrana? V jaké konotaci je tento pojem v zákonném textu použit? Domnívám se, že mezi studenty právnické fakulty nebude mnoho osob, které by na tyto otázky byly schopny odpovědět ihned bez přístupu k doslovnému textu zákona, protože při výuce dědického práva a jeho praktických procesních dopadů je věnována pozornost jiným významným institutům.

Důvodem, proč se chci v diplomové práci zaměřit z komplexního pohledu na osoby pod zvláštní ochranou, není nicméně fakt, že o dané problematice není dostatečné povědomí mezi studenty fakulty. Hlavním důvodem pro volbu tohoto tématu je velice úzké propojení s praxí. Toto téma je považováno za zajímavé a v mnohých ohledech i za problematické samotnými praktiky. Právě ona praktická stránka bude v práci taktéž zahrnuta, a to hlavně prostřednictvím analyzovaných odpovědí z dotazníkového šetření.

Odpovědi na výše zmíněné otázky poskytne samotný text diplomové práce. Nebudou to nicméně jediné otázky, na které práce přinese odpověď. Hlavní výzkumnou otázkou práce jsem si stanovil: „Je aktuální právní úprava osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti dostatečná a efektivně chrání zájmy těchto osob?“

Diplomová práce se dělí tři kapitoly, a ty se poté dělí dále na podkapitoly. První kapitola se věnuje pojmu osob pod zvláštní ochranou, dále jaký cíl chtěl zákonodárce dosáhnout, jaké jsou historické kořeny institutu a také jaké jednotlivé skupiny osob pod tento pojem řadíme. Také zmíním názor praktiků ohledně doktrinálního vymezení pojmu.

Druhá kapitola pojednává o jednotlivých prostředcích ochrany, které jsou poskytnuty osobám pod zvláštní ochranou. V první podkapitole se zmíním o závěře pozůstalosti. Pro druhou podkapitolu je stěžejním tématem soupis pozůstalostního majetku, který přímo souvisí s pojmem osob pod zvláštní ochranou, protože právě v zákonné úpravě soupisu nalezneme legální definici osob pod zvláštní ochranou.

Zastoupení osob v pozůstalostním řízení je zastřešující téma pro třetí podkapitolu. V rámci analýzy úpravy osob pod zvláštní ochranou se mnohdy dotkneme zastoupení těchto osob, protože nejsou oprávněny samy za sebe jednat, případně z jiného důvodu je nutné či vhodné ustanovit jinou osobu pro výkon, respektive ochranu, práv dané osoby.

Třetí a nejstěžejnější kapitolou pro tuto závěrečnou práci tvoří její empirická část. Empirická část je v práci zařazena z důvodu, že z platné a účinné právní úpravy, která se dotýká ochrany osob pod zvláštní ochranou, vyvstává nemálo problémů. Tyto problémy se následně projevují v aplikační praxi. Rovněž empirická část si klade za cíl zjistit a zanalyzovat, zda se potvrdí moje domněnka, že notáři mohou přistupovat různě k institutům zajišťujících onu ochranu, i tento aspekt bude v empirické části analyzován a reflektován.

1 Vymezení pojmu osoby pod zvláštní ochranou a jeho historické kořeny

S pojmem osoba pod zvláštní ochranou se setkáváme poprvé v § 1679 OZ v souvislosti se správou dědictví a zcizením věci náležející do pozůstalostního jmění, k němuž dochází při této správě. Při systémovém důsledném dodržení legislativních pravidel bychom se zde měli dozvědět, koho zákon za osobu pod zvláštní ochranou vlastně považuje.[1] Bohužel se zde zákonodárce, jako na jiných mnohých místech, dopustil nedůslednosti. Z tohoto ustanovení se nedozvíme, kdo je oním dědicem, který má povinnost žádat souhlas soudu pro možnost překročit meze prosté správy jako správce pozůstalosti nebo vykonavatel závěti. Na osvětlení, kdo je tím dědicem, kterým je osoba pod zvláštní ochranou, musíme nahlédnout o šest ustanovení níže v rámci soupisu pozůstalosti. Až tedy z § 1685 odst. 2 písm. a) OZ se dozvídáme, kdo jsou ony osoby pod zvláštní ochranou: *„(…), je-li mezi dědici osoba, která není plně svéprávná, nebo která je neznámá či nepřítomná, nebo právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu (dále jen „osoba pod zvláštní ochranou"), (…)."*

Již v úvodu práce uvádím, že se jedná o legální definici, i když na první pohled podle zvolené textace *„(dále jen: „osoba pod zvláštní ochranou")"* by se zdálo, že se jedná o legislativní zkratku. Obsahovou stránku legislativní zkratky se obecně dozvíme z § 44 Legislativních pravidel vlády. Účelem, k němuž má sloužit legislativní zkratka, je nahrazení určitého sousloví, které se v zákoně opakuje vícekrát, a tím zvýšit přehlednost zákonného textu. Oproti tomu legální definice „*je závazné vymezení významu určitého právního pojmu v zákoně."*[2] V případě osob pod zvláštní ochranou se tedy jedná o legální definici, protože z § 1968 odst. 2 písm. a) OZ získáváme informaci, které osoby požívají zvláštní ochrany. V tomto případě zákonodárce tedy nezkracuje opakující se sousloví, nýbrž udává, které osoby pod tento zastřešující pojem řadíme. Bohužel „*tento jev je v právních předpisech velmi častý, ovšem nesprávný, neboť význam a účel legislativní zkratky a legální definice je zcela odlišný*."[3]

V čem tedy vlastně spočívá zvláštní ochrana těchto osob? V celém občanském zákoníku bychom hledali explicitní definici marně. Pod pojem zvláštní ochrany se implicitně řadí instituty hmotného i procesního práva, které jsou ve prospěch osob uvedených v legální definici. Podrobněji se budu některými z těchto prostředků zabývat v druhé kapitole.

[1] § 44 odst. 1 věta druhá Legislativních pravidel vlády.
[2] GERLOCH, Aleš In: HENDRYCH, Dušan. *Právnický slovník. 3., podstatně rozš. vyd*. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.
[3] BOHÁČ, Radim. *Legislativní proces: (teorie a praxe).* Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 2011. ISBN 978-80-7312-074-0, s. 345.

V praxi toto vymezení může činit nemalé potíže, zejména v případech, kdy se dostanou zájmy dvou osob pod zvláštní ochranou do střetu. *„Můžeme si ihned položit otázku, jaké zájmy tedy budou nadřazeny či upřednostněny, bude-li v konkrétním řízení o pozůstalosti mezi dědici osoba, která není plně svéprávná, a právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu?“*[4] Na tuto otázku nenalezneme odpověď ani v zákonném textu, ani v judikatuře, tudíž daná věc zůstává na posouzení každého z notářů[5] vystupujících v pozici soudního komisaře.[6] Nicméně nejde jen o řešení výše zmíněné otázky, ale rovněž o řešení situace, kdy bude v řízení více osob pod zvláštní ochranou. Musí mít takové osoby vzájemně rovné postavení?

1.1 Cíl úpravy

Jednotný cíl zákonodárce lze jen těžko posoudit, protože pod osoby pod zvláštní ochranou byly zařazeny velice nesourodé a nekoherentní skupiny osob. Ani z důvodové zprávy k občanskému zákoníku se jednotný cíl nebo důvod pro zařazení osob do těchto skupin pod souhrnný pojem nedozvídáme.[7] Domnívám se, že hlavním cílem bylo vyjmenovat všechny osoby, k nimž má soud přistupovat obezřetněji a poskytnout jim v řízení větší právní ochranu než známému přítomnému dědici, který je zletilý a svéprávný.

Lze odhadovat, že jediný sjednocující důvod, proč zákonodárce přistoupil k takovéto konstrukci, kdy zařadil pod jeden pojem opravdu nesourodé skupiny osob, je veřejný zájem. Všechny osoby spadající pod tento pojem mohou v řízení o pozůstalosti mít určitá znevýhodnění, ať například kvůli nízkému věku, omezené svéprávnosti, nebo tím, že nejsou přítomny na řízení. Myslím si, že se zákonodárce snažil tato znevýhodnění určitým způsobem zahladit prostřednictvím níže detailněji popsaných institutů, a nastala tak kýžená rovnost účastníků v řízení, která je jednou z hlavních zásad civilního procesu.[8]

Dalším sjednocujícím důvodem, proč tyto osoby mohl zákonodárce zahrnout pod jeden pojem, může být fakt, že naprosto každá vypočtená osoba v daném pojmu, musí být zastoupena. I v toto spatřuji projev veřejného zájmu, protože bez tohoto zastoupení by nemohli před soudem plnohodnotně jednat, a tak by nebyl chráněn výkon jejich práv. Povaha jednotlivých zastoupení se však od sebe liší. O zmíněných odlišnostech hmotněprávního zastoupení a opatrovnictví

[4] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 302, marg. č. 298.
[5] Nebo notářem písemně pověřených kandidátů, koncipientů nebo jiných zaměstnanců notáře, kteří splní kvalifikační zkoušku a časový test z vyplývající z notářského řádu.
[6] Soudním komisařem dle § 100 odst. 1 ZŘS je notář, který byl pověřen soudem prvního stupně k provedení úkonů v pozůstalostním řízení, které by jinak prováděl soud v prvním stupni.
[7] Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012, občanský zákoník, její zvláštní část, k § 1684 až 1689.
[8] ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMUĽÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. *Academia iuris (C.H. Beck)*. V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 9788074007873, s. 20.

podle procesního práva, které je s pojmem osob pod zvláštní ochranou šířeji spjato, pojednám ve druhé kapitole, přesněji v podkapitole ohledně zastoupení. Rovněž se tam budu věnovat i srovnání okruhu osob, které spadají pod pojem osob pod zvláštní ochranou, a okruhu osob, které jsou vypočteny v ustanovení týkají se procesního opatrovnictví.

1.2 Historické kořeny

Legální definice osoby pod zvláštní ochranou je jednou ze změn v dědickém právu, kterou přinesla rekodifikace soukromého práva z roku 2012. Tento pojem se však v zákonném textu neobjevil poprvé, [9] o čemž je pojednáno níže. Očekával bych však, že zákonodárce sdělí důvody, proč opětovně zvolil danou textaci. Překvapením může být, že důvodová zpráva k občanskému zákoníku zcela pomíjí i ten fakt, že v rozsahu, v jakém je toto sousloví užito v zákonném textu nyní, je užito poprvé. Mám za to, že by bylo více než vhodné uvést, jaký záměr zákonodárce sledoval, když dané, celkem nesourodé, skupiny osob zahrnul pod jeden zastřešující pojem. Ona změna dědického práva je inspirována dřívějšími právními předpisy, a navíc spočívá v rozšíření oné zvláštní ochrany i na jiné osoby než ty, které byly do pojmu zařazovány dříve.

Osoby, které měly zvláštní zákonnou ochranu, byly definovány již všeobecným občanským zákoníkem[10]. Ten je vymezuje jako osoby, které pro nedostatek let, pro duševní vadu nebo jiné poměry nejsou způsobilé samy své záležitosti řádně spravovati.[11] Spadaly mezi ně děti mladší 7 let, nedospělci mladší 14 let, nezletilí mladší 24 let, nadále pak zuřiví, šílení a blbí (ať již ti, kteří byli zbaveni rozumu úplně nebo nedokázali rozpoznat následky svých činů), taktéž marnotratníci, nepřítomní a obce, jakož i nasciturus.[12] Tedy zkráceně řečeno, byly jimi osoby nesvéprávné, nezvěstné a popřípadě nenarozené.[13] Nicméně i v tomto taxativním výčtu se objevila právnická osoba, a tou byla obec.

Úprava procesního práva týkající se osob pod zvláštní ochranou byla zakotvena patentem č. 208/1854 z. ř., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech. Ve svých základních ustanoveních, přesněji již ve druhém paragrafu, ukládal povinnost soudu pečovat z úřední povinnosti o osoby jsoucí pod zvláštní ochranou zákonů. Institut, který se *largo sensu* dotýká osob pod zvláštní ochranou, je procesní opatrovnictví. Již

[9] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 301, marg. č. 297.
[10] Dále jen jako ABGB.
[11] § 21 věta první ABGB
[12] § 21 a 22 ABGB
[13] MRŠTINA, František. *Zákon o základních ustanoveních soudního řízení nesporného*. V Praze: V. Linhart, 1931, s. 120.

v tomto císařském patentu nacházíme ustanovení § 77, které obsahuje výčet osob, kterým musel soud ustanovit opatrovníka. I když tento pramen práva je přes 150 let starý, tak okruh osob, kterým tehdy soud musel ustanovit opatrovníka, je téměř totožný s okruhem osob, které spadají pod osoby pod zvláštní ochranou dnes. Byly jimi nezletilí a chránění dědici, za které nemohl jednat zákonný zástupce, domnělí dědici a spoludědici, jejichž pobyt není znám, nebo byl natolik daleko, že nebyli schopni sami hájit svá práva, a za určitých podmínek potomkům dosud nenarozeným a veřejným ústavům a nadacím.[14] Poté taktéž byl jmenován opatrovník neznámým dědicům.[15]

Základní ustanovení císařského patentu byla nahrazena za první republiky zákonem č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného,[16] a to ze dvou důvodů. Prvním byla potřeba zakotvení univerzálně použitelných zásad pro nesporná řízení, jejichž úprava byla do té doby roztříštěná. Druhým důvodem byla omezená územní působnost předchozího císařského patentu, která nezahrnovala území dnešního Slovenska.[17] Ostatní ustanovení císařského patentu byla nadále ponechána v účinnosti, tudíž i ustanovení ohledně procesního opatrovnictví zůstala účinná. Hmotněprávní úprava se však nezměnila, proto v nové úpravě procesního práva pojem osob jsoucích pod zvláštní ochranou obsahoval stejnou množinu osob, jako tomu bylo za účinnosti císařského patentu. Oproti němu však prvorepublikový zákon osoby, které jsou pod ochranou zákonů, zmiňuje ve více ustanoveních, a zakládá jim tak konkrétnější práva. Soud například musel hledět na to, aby osobě jsoucí pod zvláštní ochranou nebyla způsobena újma zákonným zástupcem.[18] Není konkretizováno, jaký soud měl povinnost takové opatření provést, takže se jedná *„o jakýkoliv soud, i ten co vedl sporné řízení.“*[19] Dalším, nikoliv však jediným, příkladem ochrany budiž závaznost rozhodnutí, kdy základním pravidlem byla vázanost soudu svým rozhodnutím, nicméně v případě osob jsoucích pod zvláštní ochranou zákonů mohl soud pro nevhodnost nebo nesprávnost své rozhodnutí změnit. Tuto výjimku však nešlo uplatnit, pokud by změna zasáhla do práv třetích osob.[20]

---

[14] § 77 císařského patentu č. 209/1854 ř.z.
[15] § 78 ve spojení s § 128 a 129 císařského patentu č. 209/1854 ř.z.
[16] FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974, s. 52.
[17] HARTMANN, Antonín. *Nesporné řízení. 2. vyd. Praha: Československý Kompas, 1931, s. 3. Rovněž MRŠTINA, František. Zákon o základních ustanoveních soudního řízení nesporného*. V Praze: V. Linhart, 1931, s. V.
[18] § 17 poslední věta ABGB
[19] MRŠTINA, František. *Zákon o základních ustanoveních soudního řízení nesporného.* V Praze: V. Linhart, 1931, s. 120.
[20] § 32 ABGB

Po únoru roku 1948, tedy po změně režimu, vznikla potřeba, aby úprava procesního práva odpovídala ideologické změně. Proto byl vydán vydat nový hmotněprávní i procesněprávní předpis, a to občanský zákoník a občanský soudní řád z roku 1950. Inspirací pro občanský soudní řád bylo sovětské občanské procesní právo. Nesporné a sporné řízení bylo upraveno v jednom zákoně a byla tím odstraněna legislativní diferenciace mezi sporným a nesporným řízením.[21] Toto byly důvody, proč se zákonodárce rozhodl vtělit úpravu dědického řízení do občanského soudního řádu. Ten již tolik speciálních ustanovení ohledně osob pod zvláštní ochranou neobsahoval. Zákon obsahoval pouze dvě výslovné zmínky, a to § 184 odst. 2, kdy soud nebyl omezen odvolacím návrhem v případě, kdy šlo zahájit řízení ex offo a porušením předpisů by utrpěly újmu osoby pod zvláštní ochranou zákona. Druhá zmínka byla uzákoněna v § 336, kdy soud měl povinnost řádně uschovat dědictví v případě, že se řízení účastnila osoba pod zvláštní ochranou. Hmotněprávní definici těchto osob bychom však v hmotněprávním kodexu hledali marně. Našli bychom pouze, že pod zvláštní ochranou byly právnické osoby socialistické, zejména dobrovolné organizace vznikající pro lid, národní nebo komunální podniky.[22] Okruh osob, kterým bylo přiznáno procesní opatrovnictví, byl rovněž omezen. Z původních mnoha situací, kdy musel být opatrovník obligatorně jmenován, se staly pouze situace dvě. Ustanovení § 29 OSŘ obsahovalo pouze ustanovení procesního opatrovníka pro osoby, které byly procesně nezpůsobilé a které nebyly zastoupeny zákonným zástupcem. Muselo to být však pouze v případě nebezpečí z prodlení. Tutéž podmínku měla i druhá situace, kdy procesní opatrovník mohl být ustanoven procesně způsobilé osobě, které se však nemohla zúčastnit řízení.[23]

Občanské právo v šedesátých letech prošlo rekodifikací a změnil se jak primární předpis hmotněprávní, tak procesněprávní. Pojem osob pod zvláštní ochranou tak byl ze zákonů vypuštěn a navrátil se, až s občanským zákoníkem z roku 2012. Nicméně to neznamená, že i když byl z právního řádu na dlouhá desetiletí vypuštěn pojem osob pod zvláštní ochranou v podobě, kterou ukotvil ABGB, že by najednou zvláštní ochrana pro tyto osoby neexistovala. Ta se projevovala i nadále například ve vymezení dědického podílu nezletilci, v kolizním opatrovnictví nebo ve schvalování úkonů zákonných nebo smluvních zástupců opatrovnickým soudem. Institut procesního opatrovnictví byl po celou dobu zachován. Při přijetí nového občanského soudního řádu obsahoval 3 důvody navíc oproti dřívější úpravě, těmi byly:

[21] FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974. s. 60.
[22] Srov. § 21 OZ 1950.
[23] § 29 OSŘ 1950

nedoručení na známou adresu v cizině, stižení duševní poruchou a neschopnost srozumitelně se vyjadřovat.[24] Byl postupně novelami rozšiřován až do podoby, kterou známe z účinného znění občanského soudního řádu.

1.3 Jednotlivé okruhy osob spadající do osob pod zvláštní ochranu

Jak již výše bylo několikrát zmíněno, osoby pod zvláštní ochranou tvoří nesourodou skupinu, jež byla zastřešena jedním pojmem, proto je více než vhodné pojednat o každé z těchto zvlášť.

1.3.1 Osoba, jež není plně svéprávná

„Svéprávnost je způsobilost fyzické osoby nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem.“[25] zákon přiznává pouze fyzickým osobám. Plné svéprávnosti podle § 30 odst. 1 OZ osoba nabývá zletilostí. *„Zletilosti člověk dosahuje vždy v den svých osmnáctých narozenin a jde tedy o den certus quando, pokud se člověk tohoto dne dožije.“*[26] Z tohoto ustanovení tedy můžeme vyvodit, že se osoby primárně dělí na dvě skupiny, tedy na nezletilé a zletilé.

Je však pravdou, že nabýt plné svéprávnosti lze i jinými způsoby nežli dovršením věku 18 let, a to dle § 30 odst. 2 OZ taktéž přiznáním svéprávnosti rozhodnutím soudu,[27] nebo uzavřením manželství. *„Podle ObčZ je však možné, aby fyzická osoba byla nezletilou, a přitom již člověkem plně svéprávným.“*[28] První podskupinou spadající do osob, jež nejsou plně svéprávné, jsou nezletilí, kterým nebyla přiznána svéprávnost soudním rozhodnutím, ani neuzavřeli manželství přede dnem dovršení 18. roku věku.

Zletilé dle výše zmíněného paragrafu primárně považujeme za svéprávné. Existují však situace, kdy tato právní konstrukce neodpovídá skutečnosti, tedy že po určité zletilé osobě není

[24] § 29 odst. 2 OSŘ v účinnosti od 1.4.1964
[25] DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 9788075521873, s. 220.
[26] TINTĚRA, Tomáš. In: KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMUĽÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN: 978-80-7400-294-6 s. 106.
[27] Podmínky pro možné vydání rozhodnutí, ve kterém soud přizná plné svéprávnosti, jsou stanoveny v § 37 odst. 1 OZ. Procesní zakotvení tohoto řízení obsahuje § 466 a násl. ZŘS. Jedná se o řízení, které je možno zahájit pouze na návrh nezletilého, popřípadě jeho zákonného zástupce s jeho souhlasem dle § 468 odst. 2 ZŘS, a nezletilý je z podstaty věci nadán plnou procesní způsobilostí dle § 469 odst. 3 ZŘS. Soud musí vyhovět návrhu v případě, že nezletilému je alespoň 16 let, osvědčí jeho schopnost sám sebe živit a obstarat si svoje záležitosti a v neposlední řadě zde musí existovat souhlas zákonného zástupce. Pokud nejsou splněny všechny tyto podmínky (především není splněna podmínka souhlasu zákonného zástupce) a je návrh podán nezletilým, soud může vydat i přes nesplnění podmínek rozhodnutí, které přiznává plnou svéprávnost nezletilému, a to v případě vážných důvodů, a je-li to v zájmu nezletilého.
[28] TINTĚRA, Tomáš. In: KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMUĽÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN: 978-80-7400-294-6 s. 106.

možno požadovat, aby si sama spravovala svoje záležitosti. V těchto situacích je možné využít některého z podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat, která jsou upravena v § 38 a násl. OZ. Prostředkem ultima ratio je omezení svéprávnosti.[29] Úprava procesního práva ohledně omezení svéprávnosti je promítnuta v zákoně o zvláštních řízeních soudních v řízení o svéprávnosti,[30] které může skončit vydáním meritorního rozhodnutí, které obsahuje ve výrokové části, v jakých právních jednáních je konkrétní fyzická osoba omezena ve své svéprávnosti. Druhou podskupinou náležející do této kategorie osob, jsou osoby omezené na svéprávnosti meritorním rozhodnutím soudu.

1.3.1.1 Nezletilý, který není plně svéprávný

Status nezletilého v situacích, kdy se právo dotýká práv a povinností týkajících se nezletilých, požívá zvláštní právní ochrany v různých oblastech práva, nikoliv jen v právu občanském. Česká republika aplikací čl. 10 Ústavy přijala do svého právního řádu mnoho mezinárodních smluv, které se dotýkají nebo přímo týkají ochrany nezletilých.

Jednou z hlavních mezinárodních smluv ratifikovaných Českou republikou v oblasti ochrany nezletilých, kteří nejsou plně svéprávní, je Úmluva o právech dítěte. Vyjma mnoha článků dotýkajících se hmotněprávní úpravy, nalezneme v Úmluvě i velké množství ustanovení procesního práva, která poskytují nezletilým ochranu. Dané články se poté odráží ve vnitrostátních předpisech. Příkladem článku, který se dotýká i pozůstalostního řízení, je článek 12. Podle tohoto článku smluvní strany zabezpečí dítěti[31] schopnému formulovat vlastní názory právo, aby tyto názory mohlo svobodně vyjadřovat a aby tyto názory byly hodnoceny na základě věku dítěte a jeho úrovni. Odstavec druhý hovoří přímo o soudním řízení, kdy právem dítěte je vyslyšení v daném řízení, které se ho týká, ať přímo nebo prostřednictvím jeho zástupce či příslušného orgánu.

Vnitrostátní občanské právo tento článek provedlo v ustanovení § 867 OZ, kde je nad rámec Úmluvy stanovena vyvratitelná domněnka, že dítě starší 12 let je již schopno samo vyjádřit svůj vlastní názor. Úprava procesního práva zjištění názoru dítěte je uvedena v § 100 odst. 3 OSŘ, kdy je nad rámec Úmluvy stanoveno, že názor dítěte se zjišťuje jeho výslechem. Tento výslech se většinově koná i za účasti jiných osob, lze však provést i bez přítomnosti jiných osob, lze-li očekávat, že by účast těchto osob mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor. Pozůstalostní řízení je však řízení nesporné, proto se uplatňuje primárně

[29] Viz níže v druhém bodu této podkapitoly.
[30] Srov. § 34 a násl. ZŘS.
[31] Dítětem ve smyslu Úmluvy je dle čl. 1 lidská bytost do osmnácti let věku, pokud nenabyla zletilosti dříve.

lex specialis, a to ZŘS. V tomto zákoně nalezneme v souvislosti s touto problematikou pouze § 20 odst. 4, který stanoví povinnost pro soud,[32] aby informoval nezletilého účastníka o tom, jaké možné důsledky vyhovění jeho názoru má a jaké to má důsledky pro řízení.

Vše výše zmíněné však platí i pro nezletilé, kteří jsou plně svéprávní, tedy i oni požívají zmíněné ochrany. Rozdíl mezi nezletilým, který je plně svéprávný, a nezletilým, který není plně svéprávný, je tak v rozsahu právních jednání, která mohou činit. Nezletilý, který je plně svéprávný, může činit všechna právní jednání a není nijak omezen, kdežto nezletilý, který není plně svéprávný, je určitým způsobem v jednáních omezen. Ten může činit pouze ta jednání, která odpovídají rozumové a volní vyspělosti daného jedince. Proto za nezletilého, který není plně svéprávný, aby za něj jednala jiná osoba. Jedná se o zastoupení na základě zákona, i když toto označení podle teorie taktéž není zcela přesné, protože ke vzniku zastoupení je většinou třeba i jiných skutečností než pouze zákon.[33] Právní jednání zákonných zástupců za tohoto nezletilého, která nejsou běžnými záležitostmi či jsou záležitostmi neběžnými, ale s marginální hodnotou, musí být schválena soudem. Toto je dle autorů monografie Dědické právo v praxi důvod, proč jsou nezletilí, kteří nejsou plně svéprávní, zmínění ve výčtu osob pod zvláštní ochranou, a to kvůli rizikům spjatých s právními jednáními v nikoli běžných záležitostech.[34] O nutnosti souhlasu soudu s neběžnými záležitostmi pojednám ve druhé kapitole.

1.3.1.2 Osoba, která byla omezena na svéprávnosti

Důvodem pro uvedení ve výčtu osob pod zvláštní ochranou jsou jako u nezletilých, kteří nejsou plně svéprávní, rizika spojená s právními jednáními, jejichž obsahem není běžná záležitost.[35] V dnešní právní úpravě již nenajdeme možnost úplně zbavit člověka svéprávnosti, jako tomu bylo v předchozí právní úpravě. Právě ono oprávnění jednat v běžných záležitostech nikdy nemůže být osobě omezeno.[36]

U osob, které byly omezeny na svéprávnosti nastává v pozůstalostních řízeních[37] celkem závažný problém. Jakým způsobem má notář zjistit, že se jedná o osobu, vůči které bylo v jejím zájmu vydáno rozhodnutí o omezení svéprávnosti. Notář má sice přístup do Centrální evidence osob, ale nemá možnost nahlédnout k podrobnějším informacím o dané osobě, má

[32] Tato povinnost je stanovena taktéž pro zákonného zástupce či opatrovníka.
[33] SEDLÁČEK, Miroslav a STŘELEČEK, Tomáš. *Zastoupení: specifika a kontext*. *Právní monografie (Wolters Kluwer ČR)*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 9788075988676, s. 144.
[34] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 301, marg. 298.
[35] Tamtéž.
[36] Srov. § 64 OZ.
[37] Nejenom tam, ale i v případě jiných právních jednání uskutečňovaných před notáři. Příkladem může být sepisování předmanželské smlouvy o manželském majetkovém režimu.

přístup pouze v rozsahu nutném pro identifikaci osob. Z dané evidence tedy nezíská žádnou informaci ohledně omezení svéprávnosti. Jde o zásadní rozdíl oproti možnosti soudů, které mají přístup do hlubších sfér Centrální evidence osob. Soudci ale i jiní zaměstnanci soudu zde mohou naleznout informace o tom, jestli je osoba ve výkonu svých práv omezena, či nikoliv. Notáři takový přístup k údajům z Centrální evidence osob nemají. Jsou v situaci, kdy hlavními, a taktéž jedinými, poznávacími prostředky, zda je daná osoba omezena na svéprávnosti, jsou notářovy smysly a rozhovor mezi notářem a osobou omezenou na svéprávnosti, popřípadě jinou osobou.

V některých případech se notář o omezení svéprávnosti dozví přímo od dané osoby, jindy od jiného účastníka řízení. Pokud tomu tak ale není, má notář k dispozici jistou formu svého šetření, kdy se s otázkou možného omezení svéprávnosti vypořádává v protokolu o průběhu jednání. Zde účastníci pozůstalostního řízení podepisují vyjádření, že jsou sto v rámci jednání činit všechna právní jednání v něm obsažená. Nicméně v případě, že to notář zjistí až v této fázi řízení, je to minimálně důvod pro průtah v řízení.

Ale i tyto výše zmíněné prostředky pro možné zjištění toho, zda bylo vydáno rozhodnutí omezující svéprávnost, nemusí být využity, protože účastník pozůstalostního řízení může být po celou dobu řízení smluvně zastoupen (na základě plné moci).[38] V tomto případě se notář nemusí ani jednou potkat s účastníkem řízení a jedná pouze s jeho zástupcem. Prostřednictvím tohoto zástupce může být daná ochrana realizována, ale může dojít i k tomu, že zastoupená osoba bude zkrácena na svých právech plynoucích ze zákona a notář v tomto případě nemá možnost jakkoliv zjistit, zda uzavíraná dohoda není v rozporu s právy osoby, která je zastoupena.[39]

Dalším nemalým problémem je situace, kdy by konkrétní osoba měla být omezena na svéprávnosti, ale formálně žádné rozhodnutí vydáno nebylo. Důvodem může být to, že rodina nechce nutit svého příbuzného podstupovat řízení u soudu, v němž by byla jeho svéprávnost omezena, nebo tak činí i jen z obavy prodloužení řízení o pozůstalosti, které by jistě nastalo. Zde by připadal v úvahu institut vyplývající z občanského soudního řádu při ztrátě způsobilosti účastníka řízení, podle kterého by soud měl ustanovit usnesením opatrovníka pro toto řízení osobě, která neměla způsobilost být účastníkem.[40] Notář může ustanovit opatrovníkem advokáta nebo osobu blízkou, nicméně v této situaci by bylo příhodné, jako to činí soudy

[38] Srov. § 24 odst. 1 OSŘ.
[39] Zdrojem pro tyto informace byl rozhovor s praktikujícím notářem.
[40] Srov. § 29 odst. 1 OSŘ.

v řízení ve věcech svéprávnosti, ustanovit advokáta. Obava účastníků řízení z úhrady nákladů advokáta by v tomto případě byla lichá, protože by se aplikoval § 140 odst. 2 OSŘ, který je k zákonu o zvláštních řízeních soudních *lex generalis.* V tomto případě by se jednalo o ustanovení advokáta ex offo a jeho náklady by tak hradil stát, jako je tomu i v případě řízení ve věcech svéprávnosti. Otázkou však zůstává, zda je tento postup notáři v praxi využíván.

V souvislosti po rekodifikaci s nově pojatým konceptem omezení svéprávnosti a jiných podpůrných opatření narážíme na další problematickou oblast, ze které vyvstává následující otázka. Není institut omezení svéprávnosti v praxi nadužíván? Podle systematiky druhého oddílu druhého dílu hlavy prvé OZ lze jednoznačně vyvodit, že existují méně závažná a omezující opatření, která lze využít při ztrátě schopnosti osoby právně jednat právě před výše zmiňovaným omezením svéprávnosti meritorním rozhodnutím soudu.[41] V případě, že osoba očekává svoji budoucí nezpůsobilost k právním jednáním, může učinit předběžné prohlášení.[42] Mezi méně omezující podpůrná opatření v situaci, kdy osoba již nemusí mít plnou svéprávnost, náleží nápomoc při rozhodování,[43] zastoupení členem domácnosti[44] ale i další opatření v zákoně neuvedená, jde totiž o demonstrativní výčet.[45] Až jako poslední možnost přichází omezení svéprávnosti.[46] *„V každém jednotlivém případě bude nutné na základě rozhodných skutečností zjišťovat, zda u člověka má být vzhledem k jeho stavu užito některého z podpůrných opatření, nebo zda má být přistoupeno k omezení svéprávnosti.“*[47] Soud má pravomoc, nikoliv

[41] Taktéž tak uvádí LOMOZOVÁ A., SPÁČILOVÁ Z. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022.

[42] Předběžné prohlášení je upraveno v § 38 a násl. OZ. Jedná se o situaci, kdy osoba v budoucnu očekává svojí vlastní nezpůsobilost k právním jednáním. Prostřednictvím tohoto institutu je ji dána možnost ovlivnit svojí vůlí způsob, jakým budou v budoucnu spravovány její záležitosti, nebo může určit osobu, která bude spravovat tyto záležitosti, nebo se stala jeho opatrovníkem. Formou prohlášení může být jak soukromá, tak veřejná listina, nicméně na prohlášení v soukromé listině jsou kladeny další požadavky. Listinu lze odvolat stejným způsobem, jako byla sepsána, nebo pokud ji zničí ten, jehož vůle je v prohlášení projevena. Úprava procesního práva je velice skoupá, nalezneme pouze zmínku v § 31 písm. a) a b) ZŘS, nicméně dalšího se dozvídáme z komentářové literatury.

[43] Nápomoc při rozhodování je zakotvena v § 45 a násl. OZ. Podstatou tohoto podpůrného opatření je uzavření smlouvy mezi podporovaným a podpůrcem. Podmínkou pro uzavření takovéto smlouvy je to, že podporovanému musí činit obtíže se rozhodnout z důvodu dušení poruchy, pro kterou ale nepotřebuje být omezen na svéprávnosti. Tato smlouva musí být schválena soudem, jinak nenabude účinnosti. Procesněprávní úpravu schvalování smlouvy obsahuje § 31 a 32 ZŘS.

[44] Posledním v zákoně vypočteným podpůrným opatřením je zastoupení členem domácnosti dle § 49 a násl. OZ. V tomto případě osoba pro duševní poruchu již není schopna samostatně právně jednat, a to v situaci, kdy nemá ustanoveného jiného zástupce. Kdo je považován za oprávněného člena domácnosti k zastupování, je zákonem stanoveno. Osoba, která má být takto zastoupena může zastoupení odmítnout, pokud je schopna alespoň projevit přání. Procesní úpravu nalezneme v § 31 a 33 ZŘS.

[45] SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení III. Beckova edice právní instituty.* V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-672-2, s. 60.

[46] § 55 a násl. OZ

[47] KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. Právní rozhledy, 2015, č. 1, s. 16-21.

však povinnost, v řízení o svéprávnosti dle § 39 ZŘS, které je jistým procesním promítnutím hmotněprávního ustanovení § 55 odst. 2 OZ,[48] je-li to v zájmu posuzovaného, v průběhu řízení rozhodnout o schválení jedné z variant mírnějších podpůrných opatření.

1.3.2 Neznámá osoba

Občanský zákoník za neznámé považuje osoby, o kterých pozůstalí dědicové nemají dostatečné informace k jejich identifikaci, nicméně se má důvodně za to, že tyto osoby existovaly a že byly v příbuzenském vztahu se zůstavitelem. Tento příbuzenský vztah musí být však natolik úzký, aby je v případě použití intestátní posloupnosti bylo možno považovat za potencionální dědice ze zákona.[49]

Pro přehlednost uvádím jeden příklad osoby, která se může za neznámou osobu považovat. Představme si situaci, kdy zůstavitel měl tři potomky. Jeden z nich však pobýval na sklonku života v zahraničí a zemřel tam ještě dříve než zůstavitel.[50] Dva pozůstalí sourozenci se přestali s tímto bratrem vídat již v mládí. Rok po smrti bratra jim pouze přišlo písemné oznámení, že zemřel. Toto oznámení o úmrtí bylo napsáno osobou, která o sobě v oznámení tvrdí, že se jedná o jediného potomka tohoto bratra. Tento potencionálně žijící potomek je neznámou osobou, protože se má důvodně za to, že v situaci, kdy by se dědilo podle intestátní posloupnosti, by právem reprezentace nastoupil na místo svého předka, a tak by jako vnuk dědil ve stejné dědické třídě jako dvě žijící děti zůstavitele.

1.3.3 Nepřítomná osoba

Sousloví nepřítomná osoba svádí k tomu, že se bude jednat o osobu, která se osobně neúčastní při projednávání věci, tedy obecným českým jazykem by se dalo říci není přítomna při projednávání věci. Zde si však s prostým jazykovým výkladem nevystačíme, jelikož právní význam tohoto sousloví se odchyluje od obecného chápání. Nepřítomnou osobou totiž občanský zákoník rozumí osobu, u níž neznáme místo pobytu, nebo jinou adresu, kde by se tato osoba zdržovala. Tedy nepřítomnou osobou je člověk, o kterém víme, že existuje, nicméně nevíme, kde žije, a tudíž neznáme ani adresu pro doručování písemností.[51]

---

[48] SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení III*. *Beckova edice právní instituty*. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-672-2, s. 60.
[49] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 302, marg. 299.
[50] Taktéž lze užít nespisovného pojmu jazyka českého, který je notáři hojně používán, „*předemřel.*“
[51] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 302, marg. 299.

Pojem nepřítomné osoby úzce souvisí s doručováním písemností. Doručování písemností v občanském soudním řádu prošlo v roce 2009 novelizací, která zakotvila odpovědnost účastníků řízení za svoji adresu pro doručování. *„Každý adresát má možnost tuto adresu (ve svém vlastním zájmu) ustanovit, a je proto plně odpovědný za to, že taková adresa existuje a že je na ní schopen písemnosti přebírat či se s nimi jinak seznámit, popřípadě je srozuměn s tím, že se s nimi neseznámí, a tím se sám omezí v plnění procesních povinností a uplatnění procesních práv.“*[52] Adresa pro doručování fyzické osoby, pokud daná fyzická osoba v konkrétním případě neprojeví jinou vůli, je adresa evidovaná v systému evidence obyvatel, a pokud taková není, tak je to adresa trvalého pobytu.[53] Pokud soud listinu zašle na takto určenou adresu pro doručování a adresát si ji nepřevezme, soud písemnost uloží a adresátu zanechá vhodným způsobem písemnou výzvu pro vyzvednutí písemnosti.[54] Pokud si ji adresát nepřevezme do deseti dní a nejedná se o písemnost doručovanou do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení, tak nastane fikce, že písemnost byla doručena, i když adresát se s obsahem neseznámil.[55] Pouze na návrh účastníka může soud v odůvodněných případech rozhodnout o neúčinnosti doručení.[56]

Výše zmíněný postup je však úprava *lex generalis*. V situaci, kdy nebylo pozůstalostní řízení zastaveno, musí notář jako soudní komisař vyrozumívat každou osobu, tedy i osobu nepřítomnou, o jejím dědickém právu s poučením, že může dědictví odmítnout a jaké jsou náležitosti a následky odmítnutí dědictví.[57] V případě, že notář vyrozumívá osobu nepřítomnou o jejím dědickém právu, musí postupovat nikoliv dle obecné úpravy obsažené v občanském řádu soudním, ale podle speciálních ustanovení ZŘS. Přítomné osoby jsou vyrozuměny bez nutnosti jim doručovat, nicméně nepřítomnému doručeno být musí.[58] Usnesení, kterým notář vyrozumívá osobu o jejím dědickém právu, však musí být podle § 126 odst. 2 ZŘS doručeno do vlastních rukou, kde je vyloučena možnost náhradního doručení. V situaci, kdy si adresát dané vyrozumění nevyzvedne do 10 dnů, nenastává fikce doručení, nýbrž se vyrozumění vrací zpět k odesílateli. V případě vrácení písemnosti se vyznačí datum vrácení, a poté nechá soudní komisař v souladu s § 49 odst. 2 OSŘ vyvěsit na úřední desku soudu výzvu k převzetí písemnosti. Pokud se ani tak nepodaří písemnost doručit, hledí se na osobu nepřítomnou jako

[52] SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022.
[53] § 46a písm. a) OSŘ.
[54] § 49 odst. 2 OSŘ.
[55] § 49 odst. 4 OSŘ.
[56] § 50d odst. 1 OSŘ.
[57] § 164 odst. 1 ZŘS.
[58] § 165 odst. 1 ZŘS.

na dědice neznámého pobytu podle § 165 odst. 2 ZŘS. Autoři monografie Dědické právo v praxi považují za vhodnější postup dle § 49 odst. 4 OSŘ, kdy by notář sdělil prostřednictvím úřední desky soudu možnost si dané vyrozumění vyzvednout přímo u soudního komisaře, nikoliv posílat písemnost na adresu, kde si ji nejspíše nikdo nepřevezme. Tento postup má dle autorů zajistit větší míru doručení nepřítomným dědicům, protože na úřední desku je možný dálkový přístup. V situaci, kdy by byla písemnost současně zveřejněna na úřední desce, by totiž nepřítomný dědic mohl učinit takové kroky, které by vedly k vyzvednutí této písemnosti, a tudíž k jejímu doručení.[59] Otázkou však zůstává, kolik lidí se na úřední desky soudu dívá a podrobněji zkoumá zveřejněné výzvy.

1.3.4 Právnická osoba veřejně prospěšná nebo zřízená ve veřejném zájmu

Poslední, nikoliv však nejméně problematickou, je skupina právnických osob veřejně prospěšných nebo zřízených ve veřejném zájmu. Definice veřejně prospěšné právnické osoby obsahuje podle § 146 OZ pět definičních znaků, a to: 1. v souladu s účelem vyjádřeným v zakladatelském právním jednání, 2. přispívá vlastní činností k naplňování obecného blaha, 3. osoby, které mají v právnické osobě rozhodující vliv na rozhodování, jsou bezúhonné, 4. svůj majetek nabyla z poctivých zdrojů a 5. hospodárně využívá vlastního jmění k tomuto účelu. Při splnění všech zákonem stanovených podmínek se stává právnická osoba veřejně prospěšnou. Definiční znaky jsou prosty, na rozdíl od předchozí právní úpravy,[60] vázaností na právní formu právnické osoby.[61]

V rámci pozůstalostního řízení si však lze těžko představit, že by soudní komisaři měli posuzovat všech pět kritérií a jejich kumulativní splnění. Už jen otázku „Co je obecným blahem," která z definice vyplývá, považuji za neurčitou. Co pro někoho může být naplňování veřejné prospěšnosti, pro jiného může být vnímáno jako vykonávání soukromých zájmů, které nemohou vést k prospěšnosti veřejné.

V nyní účinném znění občanského zákoníku nenalezneme úpravu o právnické osobě, která by byla veřejně prospěšná. Výše zmíněná definice se stala pouhým reziduem úpravy, kterou občanský zákoník při svém přijímání v roce 2012 obsahoval. Zákonodárce totiž předpokládal přijetí navazujícího zákona, který by doplňoval danou úpravu uzákoněnou v § 146

[59] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 303, marg. č. 301.
[60] Předchozí právní úpravou statusu veřejné prospěšnosti byla obecní prospěšnost stanovená zákonem o obecně prospěšných společnostech z roku 1995.
[61] Důvodem pro takovouto úpravu podle důvodové zprávy k OZ je fakt, že veřejná prospěšnost je vázána na fakticitu a věcný obsah, nikoli na právní formu.

a násl. OZ.[62] Doplňující zákon o statusu veřejné prospěšnosti byl vytvořen, prošel všemi čteními v Poslanecké sněmovně, nicméně Senát tento zákon zamítl.[63] Tak se tento zákon stal jediným doplňujícím zákonem občanskoprávní kodifikace v roce 2012, který nebyl přijat.[64] Po přijetí občanského zákoníku a nabytí jeho účinnosti byl vypracován další návrh, ze kterého však taktéž nevzešel platný a účinný právní předpis.

Status veřejné prospěšnosti již od přijetí občanského zákoníku tak nikdy nebyl spojen se zamýšlenými výhodami,[65] ba ještě více pozbyl na významu přijetím novely občanského zákoníku, která nabyla účinnosti 1. ledna 2018. Tato novela zrušila bez náhrady celou úpravu zabývající se statusem veřejnou prospěšností právnické osoby v občanském zákoníku, zbyla v něm pouze již zmíněná definice veřejné prospěšnosti.

1.4 Úvahy de lege ferenda

První úvahy de lege ferenda nad pojmem osob pod zvláštní ochranou musí směřovat k samotnému legislativnímu zakotvení v občanském zákoníku. Výše zmíněná nedůslednost zákonodárce by měla být odstraněna tím, že definice samotná bude vyjádřena jako legální definice. Tím by byla odstraněna hned dvě spíše teoretická úskalí, o nichž jsem se již ve své práci zmínil shora. Jsou jimi nesprávné použití legislativní zkratky namísto legální definice a definování pojmu nesystémově, až v druhém případě, co jej zákon zmiňuje.

Musím souhlasit s názorem praktiků, kteří považují zařazení osob nepřítomných, neznámých a veřejně prospěšných právnických osob pod osoby požívající zvláštní ochrany za velmi nevhodné.[66] Ochrana prostřednictvím soupisu pozůstalosti v případě osob nepřítomných a neznámých již v této době postrádá, podle mého soudu, smysl. Soupisem pozůstalosti ve formě, v jaké ho známe dnes, není možné ochranu poskytnout. Hodnotnější movité věci budou již rozebrány nebo zatajeny a všechny ostatní hodnotnější věci jsou většinově evidovány ve veřejných seznamech, do kterých má notář dálkový přístup nebo si může vyžádat výpis z takového seznamu. Tyto výpisy jsou poté založeny ve spise, do kterého může poté osoba

[62] Právnická osoba měla mít právo dle § 147 OZ zápisu veřejné prospěšnosti do veřejného rejstříku, pokud by splnila podmínky stanovené jiným právním předpisem.
[63] LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN: 978-80-7400-852-8. s. 560, marg. č. 6.
[64] DĚDIČ, Jan a Kateřina RONOVSKÁ. *Nad návrhem zákona o statusu veřejné prospěšnosti. Správní právo*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2017, roč. 50, č. 4, s. 169. ISSN 0139-6005.
[65] především daňovými, které nakonec byly zajištěny rozšířeným podoborem fiskální části finančního práva, a to práva daňového prostřednictvím institutu veřejně prospěšného poplatníka podle § 17a zákona o daních z příjmů. Tento institut zajišťuje právnickým osobám s hlavní činností, která není podnikáním, výhody například při výpočtu základu daně nebo při určení rozhodných zdanitelných příjmů.
[66] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 302, marg. 299.

nepřítomná nebo neznámá jistě nahlédnout. Nadto se domnívám, že osobám nepřítomným a neznámým je poskytnuta dostatečná ochrana jejich práv prostřednictvím vyrozumění veřejnou vyhláškou umístěnou na úřední desku soudu a následná štědrá lhůta 6 měsíců k přihlášení se do řízení.

Pokud by však zákonodárce tento pojem chtěl ponechat v rozsahu, který je nyní účinný, měl by alespoň stanovit určitou zákonnou hierarchii mezi těmito osobami, aby bylo postaveno najisto, čí zvláštní práva zakládají vyšší stupeň ochrany. Nemyslím si totiž, že by existovala rovnost mezi těmito skupinami. Domnívám se, že absolutní přednost před všemi skupinami, které jsou obsaženy v pojmu osob pod zvláštní ochranou, by měly mít osoby, které nejsou plně svéprávné. Přednost by podle mého názoru měly mít z důvodu toho, že se jedná o osoby, které nemohou samy za sebe jednat a jejich zájmy by tak měly být co nejvíce chráněny. Mému názoru by mohl někdo rozporovat, že ani osoba nepřítomná nebo neznámá za sebe v daném pozůstalostním řízení nemohou jednat, nicméně ty poté, co se přihlásí do řízení, mohou své zájmy chránit samy. V případě osob, které nejsou plně svéprávné, se tak nestane, ty musí být zastoupeny stále.

Taktéž jsem přemýšlel nad tím, jestli tento pojem pokrývá všechny osoby, které by měly zvláštní ochrany v pozůstalostním řízení požívat. Zákonodárce například mezi osobami pod zvláštní ochranou vůbec nereflektuje možný negativní psychologický aspekt, který může u pozůstalých vzniknout smrtí zůstavitele. Jako příklad může posloužit situace, kdy řízení o pozůstalosti probíhá po zemřelém, který byl ženatý a jeho účastníky jsou vdova, která se zůstavitelem desítky let žila a starala se o něj v posledních chvílích jeho života, a potomek „předemřelého“ syna zůstavitele, který zemřelého neznal zdaleka tak blízce jako ona, či vůbec. Jsou tu dva aspekty, které nasvědčují tomu, že potomek syna má fakticky silnější pozici, a jsou jimi rozdíl ve věku účastníků a psychické rozpoložení osoby. Podle práva jsou si účastníci řízení rovni, ale nemůžeme pominout fakt, že osoba, která zůstavitele skoro neznala, bude mnohem méně řízením psychicky a emočně zasažena než osoba, která se zůstavitelem trávila převážnou většinu svého života.

Proto se domnívám, že by pod osoby se zvláštní ochranou měl zákonodárce zahrnout i osoby, které jsou staršího věku (například by jim soud měl poskytnout srozumitelnější a méně formální poučení, kterému by dokázaly zcela porozumět. Obávám se totiž, že nyní mohou nastávat situace, kdy osoba zralejšího věku poučení, které je psáno a podáno v právním jazyce, zcela neporozumí, a přesto ho odsouhlasí a vezme na vědomí.). Taktéž by pojem mohl zahrnout i osoby, které byly se zemřelým ve velmi blízkém kontaktu (např. osoby ve společné

domácnosti, či rodinní příslušníci, kteří pečovali o zemřelého) v časovém úseku blízkém jeho smrti, protože můžeme důvodně předpokládat, že tuto osobu smrt zasáhne daleko více než někoho, kdo zemřelého viděl třeba jen jednou nebo dvakrát ročně. Tyto osoby s blízkým citovým vztahem k zemřelému lze považovat za zvlášť zranitelné, proto by měly být podle mého názoru určitým způsobem taktéž zahrnuty do pojmu osob pod zvláštní ochranou, nebo by jim měla být poskytnuta na jejich žádost určitá předem definovaná práva k jejich ochraně, kterých by mohly využít.

2 Jednotlivé prostředky ochrany osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti a jejich důsledky pro řízení

V této kapitole představím z mého pohledu hlavní instituty pro ochranu osob pod zvláštní ochranou, které jsou jim zákonodárcem poskytnuty, a jsou tedy při jejich uplatňování v řízení o pozůstalosti onou zvláštní ochranou.

2.1 Závěra pozůstalosti

2.1.1 Institut závěry pozůstalosti a jeho srovnání s neodkladnými opatřeními

Institut závěry pozůstalosti je staronovou úpravou v občanském zákoníku po jeho rekodifikaci, dřívější občanský zákoník institut s takovýmto názvem neznal. Nicméně však neplatí, že bychom podobnou, ale nikoliv úplně stejnou, úpravu v předchozích zákonech nenalezli. Nemohli bychom se však omezovat pouze na hmotněprávní předpisy. Dřívější obdobnou úpravu bychom nalezli v § 175e OSŘ, kde byla upravena neodkladná opatření a který byl účinný právě do účinnosti nově přijatého občanského zákoníku, tedy do 31. 12. 2013 včetně.[67] Podle názoru Nejvyššího soudu však tyto dva instituty nelze zcela ztotožňovat, i když se svojí úpravou dosti podobají.[68]

Rozdílnost těchto institutů můžeme spatřovat například v tom, že nynější právní úprava je postavena na principu obligatornosti.[69] To znamená, že pokud jsou dány důvody podle občanského zákoníku, tak soud musí závěru pozůstalosti nařídit, oproti tomu dřívější právní úprava prvek obligatornosti neobsahovala. Soud ani soudní komisař nemá diskreční pravomoc rozhodnout, že v konkrétním případě závěru neprovede. Pouze jediný důvod nařízení závěry je stanoven *ex lege,* o něm více níže. Již zmíněná obligatornost nařízení má svůj původ ještě dávno před účinností občanského zákoníku. Ustanovení o nezbytných opatřeních mělo totiž svůj předobraz v § 28 císařského patentu 208/1854 ř. z. V této době však většinu pozůstalostí tvořily movité věci, které tedy bylo nutno zajistit, aby byla pozůstalost dostatečně zajištěna. Například v Rakousku, kde tento císařský patent platil taktéž, již obligatorní uložení závěry pozůstalosti, která se ukládá kvůli statusu jednotlivých dědiců, nenalezneme.[70] V § 147 odst. 1 spolkového zákona Rakouské republiky č. 111/2003 o soudním řízení v právních věcech mimo soudní spory (v originále Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer

[67] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023.
[68] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13.10.2023, sp. zn. 24 Cdo 1057/2023
[69] Vyvozeno z textace § 1682 odst. 1 OZ *„Soud učiní bez odkladu…“*
[70] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023.

Streitsachen) nalezneme úpravu zajištění dědictví, která odpovídá české závěře pozůstalosti. Dle rakouské úpravy zajištění pozůstalostního majetku by měl toto zajištění soudní komisař nařídit, pokud v konkrétním případě hrozí, že majetek z pozůstalosti bude odňat.[71] Dle mého názoru rakouská úprava více vystihuje účel onoho institutu, jelikož se využije se pouze v případě, kdy to bude zapotřebí, a ne jako v případě české úpravy. Ta totiž téměř neomezuje ono povinné uložení závěry, což může vést až do absurdních situací, kdy podle práva by měla být uložena závěra, i když jí fakticky není vůbec potřeba. Tento fakt dle mého snižuje efektivitu a hospodárnost daného řízení, které jsou základními principy civilního procesu.

2.1.2 Účel institutu

„Účelem závěry, která nahrazuje většinu dřívějších neodkladných opatření, je zjistit („uzavřít“) pozůstalost nebo její část tak, aby byly vyloučeny nežádoucí dispozice s majetkem zůstavitele po jeho úmrtí a vyloučena nebo omezena ztráta, poškození či znehodnocení tohoto majetku, případně zajištěno jeho uchování pro dědice nebo pro další postup v řízení (pro likvidaci pozůstalosti).“[72] Účelem institutu závěry pozůstalosti je tedy zajištění ochrany zůstavitelova majetku hned z pěti důvodů. Dva z nich jsou z důvodu ochrany pozůstalých dědiců, kteří spadají do osob pod zvláštní ochranou (osoby, která není plně svéprávná a osoby neznámého pobytu). Dalším z nich je pro uložení závěry pozůstalosti důvod v obsahu pozůstalosti jako takové, a to v případě obavy, že je pozůstalost předlužena. Ti, kteří mají na ochraně zůstavitelova majetku podobně velký (ne-li větší) zájem jako pozůstalí dědicové, jsou věřitelé zůstavitele. I v tomto případě je poskytnuta ochrana prostřednictvím závěry pozůstalosti v případě, jestliže věřitel navrhl odloučení pozůstalosti, protože se obává předlužení dědice. Poslední zbytkovou kategorií pro uložení závěry na zůstavitelův majetek je existence jiného důležitého důvodu pro zvláštní opatrnost.[73] V zákoně je zmíněna jediná situace, kdy není potřeba ukládat závěru pozůstalosti, a to v případě, že pozůstalost obsahuje nemovitou věc, která poskytuje dostatečnou jistinu.[74] *„Zákon tu zřejmě nemá na mysli poskytnutí jistoty ve smyslu § 2012 (zřízením zástavního práva nebo způsobilým ručitelem), ale jistotu v běžném smyslu slova vyjadřující to, že nemovitá věc z pozůstalosti bude postačovat ke*

[71] Přeloženo s dopomocí AI.
[72] ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. *Praktik (Leges)*. Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026019, s. 490.
[73] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 257, marg. č. 251.
[74] § 1683 OZ

splnění účelu, který by byl jinak sledován závěrou celé nebo části pozůstalosti.“[75] Z toho vyplývá, že účelem závěry pozůstalosti je především zabránit dispozicím s částmi pozůstalosti zůstavitele, která je tvořena hmotným movitým majetkem nebo i nemovitým majetkem, který má však tak nízkou hodnotu, že není sto poskytnout dostatečnou jistinu pro uspokojení práv dědiců, resp. pohledávek věřitelů. Účelem závěry pozůstalosti nemůže býti situace, kdy by se prostřednictvím tohoto institutu řešily spory dědiců o to, jak mají být věci užívány do skončení řízení o pozůstalosti.[76]

K zajištění hlavního účelu, tedy ochrany především movitého majetku patřícího do pozůstalosti, je potřeba rychlosti, aby nedošlo například k rozebrání věcí, které pozůstalost tvoří. Soud musí závěru nařídit bezodkladně.[77] I přes bezodkladné nařízení je toto dalším slabým místem nynější právní úpravy, protože bylo upuštěno od možnosti provádění předběžného šetření již při ohledání zemřelého, jako tomu bylo při účinnosti císařského patentu. V tomto případě mohl úředník rovnou na místě vyhlásit neodkladná opatření, a tím bylo učiněno zadost, aby byl účel zajištění pozůstalosti naplněn.[78] Nyní však žádný takový postup upraven nemáme a většina pozůstalostních řízení je zahajována z moci úřední, tedy potom, co soudu a následně notáři dojde do dispoziční sféry úmrtní list osoby. Úmrtní list nejprve matriční úřad zašle soudu, který zahájí řízení a pověří notáře jako soudního komisaře řízení o pozůstalosti. Tento proces vydání úmrtního listu, zahájení řízení a doručení notáři trvá i několik týdnů, zpravidla minimálně jeden měsíc. Během této doby mohou fakticky, i když neoprávněně, s movitými věcmi spadajícími do pozůstalostního majetku osoby z okolí zůstavitele volně nakládat, a tedy účel závěry pozůstalosti nebude splněn. Účelu může být dosaženo pouze v případě uložení závěry na včasný návrh potenciálního dědice.

2.1.3 Úprava procesního práva

Mimo hmotněprávních ustanovení o závěře pozůstalosti jsou zde samozřejmě i ustanovení procesního práva, kterými jsou převážně § 149 až 151 ZŘS. Úprava nicméně obsahuje speciální ustanovení i o účastnících pozůstalostního řízení v případě, že je soudem uloženo opatření, které směřuje k zajištění majetku, což institut závěry pozůstalosti zajisté splňuje. Účastníkem podle § 116 ZŘS je poté každý, kdo byl dotčen tímto opatřením a doposud

[75] FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-869-6 s. 488, marg. č. 10.
[76] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13.10.2023, sp. zn. 24 Cdo 1057/2023, taktéž FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-869-6, s. 487.
[77] DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. Svazek 4, Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9788074789397, s. 162.
[78] § 38 císařského patentu č. 208/1854 ř.z.

se nestal z jiného důvodu účastníkem daného pozůstalostního řízení. Toto ustanovení se tedy nepoužije na osoby, u kterých se má důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, protože ti již účastníky řízení o pozůstalosti jsou.

Úprava procesního práva v § 149 ZŘS stanoví další podmínku pro uložení závěry pozůstalosti. Podmínkou závěry je, že může být uložena pouze na majetek, který patřil, nebo se má za to, že patřil, zůstaviteli. Z výše uvedeného vyplývá, že na jiný majetek závěru uložit nelze. V praxi to tedy znamená, že je nutné mít od dědiců osvědčení, že určitá věc patřila do majetku zůstavitele a není o tom mezi dědici spor.[79] Toto ustanovení rovněž taxativně stanoví možné způsoby provedení závěry pozůstalosti, kterými jsou: uložení věcí movitých do úschovy soudu, soudního komisaře nebo vhodného schovatele, nebo zapečetění v zůstavitelově bytě či jiném vhodném místě, zákaz výplaty vkladů z účtů či vkladních knížek a příkaz zůstavitelovým dlužníkům, aby plnili do úschovy soudu. *„O závěře pozůstalosti rozhodne soud (soudní komisař) usnesením, a to i bez návrhu, jsou-li splněny důvody pro její nařízení.“*[80] Toto usnesení, jakým způsobem bude závěra pozůstalosti provedena, logicky následuje až po zjištění, že jsou důvody pro její nařízení.[81]

2.2 Soupis pozůstalostního majetku

2.2.1 Změna přístupu k rozsahu odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele

S rekodifikací soukromého práva přišla nejen změna ohledně závěry pozůstalosti, ale také celková změna přechodu dluhů zůstavitele na dědice.[82] V době, kdy byla účinnou předchozí právní úprava, dědic za dluhy odpovídal do výše ceny nabytého dědictví.[83] Dědic je tedy vystaven možnému nebezpečí, že věřitelem vymáhané splatné plnění bude mít větší hodnotu nežli aktiva, která nabyl z pozůstalosti (tzn. dědictví), a bude tak nucen na uhrazení daného dluhu použít i majetek, který vlastnil před nabytím pozůstalostních aktiv. Naopak ti, kteří z této zákonné úpravy mohou těžit, jsou věřitelé. Ti mají větší šanci na uspokojení své pohledávky, a to i v případě, kdy zůstavitel mnoho prostředků nevlastnil.

---

[79] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 257, marg. č. 251.
[80] LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních; zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-869-7, s. 321.
[81] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13.10.2023, sp.zn. 24 Cdo 1057/2023.
[82] MACKOVÁ Alena, STŘELEČEK Tomáš, *Dědické právo po přijetí občanského zákoníku a reflexe vybraných nových aspektů dědického práva v řízení o pozůstalosti,* Acta Universitatis Carolinae - IURIDICA [cit. 24.05.2024], s. 101-113, Převzato z CODEXIS®, dostupné z: https://next.codexis.cz/literatura/LT130968?dokumentVyraz=p%C5%99echod+dluh%C5%AF+na+d%C4%9Bdice&pravyPanel=nalezy&hash=match-0&citation=unit-46#unit-46 .
[83] § 460 odst. 1 OZ 1964

Zákonodárce nijak neosvětlil, proč zvolil takovouto razantní změnu v přístupu k odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele.[84] Karel Eliáš, jeden z hlavních tvůrců textu občanského zákoníku, argumentoval již před rekodifikací pro přijetí takovéto koncepce tím, že původní koncept omezené odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele byl v kontinentální Evropě spíše v minoritním zastoupení.[85] Komparativní argument někteří odborníci doplňují ještě o argument věcný, ve kterém předestírají to, že pouhá smrt člověka v postavení dlužníka by neměla pro věřitele znamenat riziko v tom, že se zhorší dobytnost jeho pohledávky. Názory na koncepce odpovědnosti za dluhy zůstavitele před a po rekodifikaci se liší.[86]

2.2.2 Pojem soupisu pozůstalosti a jeho rozsah

Zákonný text ani důvodová zpráva neobsahuje jakoukoliv definici tohoto pojmu. Nahlédnutím do odborných publikací můžeme dojít k závěru, že rozdílné publikace k pojmu soupisu pozůstalosti přistupují různě. Autoři díla Dědické právo v praxi pod tímto pojmem *„rozumí úřední zjištění majetku náležejícího do pozůstalosti v době smrti zůstavitele.“*[87] V zákonném textu[88] je však výslovně stanoveno, že účelem soupisu pozůstalosti je zjištění pozůstalostního jmění a určení čisté hodnoty majetku v době smrti zůstavitele. Z legální definice majetku v § 495 OZ vyplývá, že je to souhrn všeho, co osobě patří, a jmění podle téhož ustanovení je souhrn majetku osoby a veškeré její dluhy. Autoři publikace Dědické právo v praxi poukazují na to, že se v případě soupisu pozůstalosti sepisují výlučně jen aktiva pozůstalosti, a domnívám se, že proto v definici obsažené v této publikaci užili slova majetek, a nikoli jmění. Naopak komentářová literatura k občanskému zákoníku stanoví, že rozsahem soupisu pozůstalosti je všechen majetek a dluhy zůstavitele v době smrti.[89]

Soud má povinnost onen soupis nařídit v případech zákonem stanovených,[90] a to na návrh nebo bez návrhu dědice. Tyto případy jsou rozebrány níže. Ze zmíněného vyplývá, že soud nemůže nařídit soupis v jiných případech, jedná se tedy o taxativně uzavřené výčty.

---

[84] Důvodová zpráva k OZ, taktéž BRIM, Luboš. *K přechodu dluhů zůstavitele na dědice*. Ad Notam, 2017, č. 4, s. 3-5.
[85] ELIÁŠ, K. *Přechod dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného.* Právní fórum, 2005, č. 6, s. 230-236.
[86] BRIM, Luboš. *K přechodu dluhů zůstavitele na dědice*. Ad Notam, 2017, č. 4, s. 3-5.
[87] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 295, marg. č. 291.
[88] § 1684 odst. 1 OZ
[89] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace).* Praha: C. H. Beck, 2023.
[90] § 1685 OZ

2.2.3 Pojem aktiv a pasiv pozůstalosti

Při soupisu pozůstalosti se dle publikace Dědické právo v praxi sepisují jen aktiva pozůstalosti,[91] dle komentářové literatury i její pasiva. Ale co se přesně skrývá pod pojmy aktivum a pasivum? Slova aktivum a pasivum zákonodárce pojí s různými významy,[92] i proto považuji za vhodné si obě slova vymezit ve vztahu k v řízení o pozůstalosti.

Aktiva pozůstalosti tvoří majetek zůstavitele, který vlastnil v den své smrti, jakož i pohledávky a majetková práva, která sice vznikla teprve po jeho smrti, avšak mají původ v právních skutečnostech, jež nastaly za jeho života, a která by mu bez dalšího patřila, kdyby nezemřel, a právo na vypořádání společného jmění, které bylo zrušeno, zaniklo nebo bylo zúženo ještě za života zůstavitele a dosud nebylo vypořádáno.[93]

Naopak pasiva pozůstalosti tvoří všechny dluhy zůstavitele, které měl v době smrti, jakož i dluhy, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž by měl plnit zůstavitel, kdyby mu v tom nezabránila jeho smrt, náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti, popřípadě že jsou pasivem pozůstalosti.[94] Z těchto legálních definic vyplývá, že pro zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti je klíčové určit dobu smrti zůstavitele, protože je soud zjišťuje přesně k tomuto okamžiku.

2.2.4 Účel institutu

Zákon ve svém textu stanoví, jaký je účel soupisu pozůstalosti. Podle zákonodárce je jím zjistit pozůstalostní jmění a určit čistou hodnotu majetku v době smrti zůstavitele.[95] K tomuto účelu může sloužit pouze soupis pozůstalosti, nelze použít posudek soudního znalce.[96]

Mohlo by se tedy zdát, že tento, v zákoně vymezený důvod, je oním stěžejním důvodem, který měl pro zákonodárce takovou váhu, že ho uvedl i v zákonném textu. Domnívám se však, že stěžejním důvodem pro zavedení tohoto institutu je absolutně jiný účel než ten, co je uveden v zákoně. Podle autorů učebnice Občanské právo hmotné 4 *„soupis pozůstalosti slouží především k ochraně zůstavitelových věřitelů, protože jde o důsledek toho, že dědic uplatnil*

[91] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 295, marg. č. 291.
[92] Například v účetních závěrkách obchodních korporací nalezneme taktéž slova aktiva a pasiva, nicméně mají naprosto rozdílný význam.
[93] § 171 odst. 1 ZŘS
[94] § 171 odst. 2 písm. a), b) ZŘS
[95] § 1684 odst. 1 OZ
[96] Analogicky usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 7. 1996, sp. zn. 24 Co 206/96.

výhradu soupisu."[97] Dalším neméně důležitým účelem podle mého názoru je případné omezení odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele, pokud uplatnil výhradu soupisu nebo patří mezi osoby pod zvláštní ochranou. Soupis pozůstalosti sice má za účel zjistit pozůstalostní jmění, ale to je jen průvodním jevem, aby bylo možno určit hodnotu pozůstalosti, tedy přesněji výši, do které dědici budou odpovídat případným věřitelům za dluhy zůstavitele.

Další účel, popř. smysl institutu soupisu pozůstalosti, stanoví judikatura. Dle Nejvyššího soudu je soupis pozůstalosti *„právním prostředkem, který umožňuje v domě, bytě nebo na jiném místě, kde měl (mohl mít) zůstavitel uloženy své věci, sepsat hmotné movité věci (o nichž lze předpokládat, že patřily zůstaviteli), u nichž hrozí, že by jinak nevyšly najevo, a nebyly by tak v řízení o pozůstalosti sepsány do seznamu aktiv pozůstalosti, opatřit doklady, jež mohou nasvědčovat tomu, že zůstavitel měl další majetek nebo dluhy, a případně provést ocenění sepsaných věcí podle shodného prohlášení dědiců nebo provedené osobou, která spravuje pozůstalost, anebo znalcem, byl-li přibrán k soupisu."*[98]

2.2.5 Nařízení soupisu pozůstalosti

2.2.5.1 Nařízení soupisu pozůstalosti na návrh dědice

Jako možné řešení pro omezení rozsahu odpovědnosti za dluhy zůstavitele pro svéprávné, známé a přítomné dědice zákonná úprava nabízí možnost využít institutu výhrady soupisu pozůstalostního majetku. Dědici, kteří se rozhodnou vyhradit soupis pozůstalosti, odpovídají za dluhy zůstavitele do výše aktiv pozůstalosti. Nicméně aby dědici tohoto kýženého výsledku dosáhli, musí výhradu soupisu včas (v zákonem nebo soudem stanovené lhůtě) aktivně uplatnit.[99] Pokud neuplatní svoje právo včas, nastává právní domněnka, že výhradu soupisu neuplatnili.[100]

Můžeme zde pozorovat jistý projev zásady *vigilantibus iura scripta sunt.* Myslím si, že občanský zákoník má být především konstruován a psán tak, aby mu laická veřejnost mohla porozumět. Musím se ztotožnit s Mgr. Markétou Nývltovou, která ve svém článku publikovaném v časopise Notářské komory České republiky Ad Notam poukazuje na nelogičnost úpravy z pohledu potřebné aktivity či pasivity dědice. V případě odmítnutí dědictví zákon nevyžaduje žádných aktivit, ba naopak v situaci, kdy dědic je v přístupu pasivní, neučiní

[97] DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. 4., Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9788074789397, s. 163.
[98] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2016.
[99] Existují zde však zákonem stanovené situace, kdy se nevyžaduje aktivního jednání dědice, a přesto bude nařízen soupis pozůstalosti. O těchto situacích pojednávám v následující podkapitole 2.2.3.
[100] § 1676 odst. 1 OZ

ve lhůtě jednoho měsíce žádné jednání jako reakci na vyrozumění o odmítnutí dědického práva soudem, se stává dědicem. Naopak u uplatnění výhrady soupisu pozůstalosti po dědici vyžaduje aktivitu, tedy aby sám od sebe uplatnil výhradu soupisu, a svým jednáním tak omezil zákonnou odpovědnost za dluhy zůstavitele.[101] Ideální situací by bylo, kdyby zákon vyžadoval v obou případech aktivitu nebo pasivitu, nikoli kombinaci obojího. Domnívám se, že na právní laiky, kterými dědici ve většině případů jsou, není možné klást takové nároky, aby věděli přesně, kdy zákon vyžaduje ke kýženým výsledkům jejich aktivitu, nebo naopak kdy postačí nejednat.

Z mé dosavadní praxe, kterou jsem v notářských kancelářích absolvoval, vyplývá, že přístup k tomuto institutu se notář od notáře liší. Někteří volí poučovací přístup, tedy že dědicům důkladně vysvětlí, jaké jejich případné uplatnění výhrady soupisu bude mít následky. Jde zejména o omezení celkové výše odpovědnosti za dluhy zůstavitele, ale na druhou stranu zvýšení nákladů, a to hlavně v situaci, kdy jsou v pozůstalosti nemovitosti. V dnešní době většina notářů totiž vyžaduje odhad hodnoty nemovitosti vypracovaný od odborníků na reality, ať už je to soudní znalec, nebo realitní kancelář. Další notáři automaticky předpokládají, že dědici budou chtít uplatnit výhradu soupisu, proto po provedeném předběžném šetření rovnou vyžadují ocenění nemovitostí, a až poté při projednávání pozůstalosti dědicům vysvětlí, proč je vlastně dobré, aby výhradu soupisu uplatnili. To pak spěje k výsledku, že skoro sto procent pozůstalostních řízení, která napadnou na daný notářský úřad, obsahuje výhradu soupisu pozůstalostního majetku.

Nelze říci, jaký přístup je lepší, či horší, každý má svoje pro a proti. Poučovací přístup obsahuje větší diskreci pro rozhodnutí dědiců, nicméně si myslím, že průměrně vzdělaní dědici nemohou dostatečně porozumět během jednoho nebo dvou jednání u notáře, jaké to může mít dalekosáhlé následky, když se rozhodnou pro neuplatnění výhrady soupisu. Druhý přístup předchází právě tomu, aby se dědici v budoucnu dostali do svízelné situace jen kvůli tomu, kdy nevěděli o nějakém pasivu zůstavitele. Pro obhajobu tohoto přístupu můžeme použít i argument, že dědici přeci nemají povinnost vědět o všech pasivech zůstavitele. Z mého pohledu je pro dědice příznivější druhý přístup, že notář rovnou předejde tomu, aby se v budoucnu dostali do nesnází. Z pohledu věřitele je samozřejmě příznivější první přístup, protože tam je šance, že některý z dědiců zapomene uplatnit výhradu soupisu nebo že si nepromyslí všechny následky, jaké by to mohlo mít, a bude tak odpovídat ze zákona za

[101] NÝVLTOVÁ, Markéta. *Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi*. Ad Notam, 2018, č. 3, s. 18-20.

celkovou výši dluhů zůstavitele, a to i když takový dluh neznal při rozhodování o uplatnění výhrady.

Pro úplnost uvádím, že dalším důvodem k provedení soupisu, který je vázán na návrh nepominutelného dědice,[102] je nařízení soupisu pozůstalosti z důvodu potřeby provedení soupisu pozůstalosti pro výpočet jeho povinného dílu.[103]

2.2.5.2 Nařízení soupisu pozůstalosti bez návrhu dědice

Ústředním důvodem, proč je institut soupisu pozůstalostního majetku zařazen do této práce, však není změna odpovědnosti za dluhy zůstavitele nebo výhrada soupisu uplatňovaná svéprávnými, známými a přítomnými dědici. Je jím fakt, že občanský zákoník ve svém § 1685 odst. 2 OZ stanovuje výčet situací, zčásti přímo spojených s osobami pod zvláštní ochranou, při kterých je uložena soudu povinnost nařídit soupis pozůstalosti, aniž by byla vyžadována jakákoliv forma návrhu dědice.

Nyní se krátce zmíním o všech případech, kdy se nařizuje soupis pozůstalosti bez toho, aby některý z dědiců učinil jakékoliv jednání (uplatnil výhradu soupisu či podal návrh na nařízení soupisu pozůstalosti z důvodu výpočtu jeho povinného dílu).

Nařízení soupisu pozůstalosti z důvodu nejistoty, zda je někdo dědicem nebo kdo je dědicem,[104] může znít poněkud zvláštně, protože před začátkem každého pozůstalostního řízení není jasné, kdo je potencionálním dědicem. Tato situace se vyřeší předběžným šetřením, kde se zjistí možný okruh dědiců, ale na tuto situaci tento důvod nemíří.[105] Dopadá na situace, kdy je v řízení spor o dědické právo,[106] který bude muset být rozhodnut v řízení o pozůstalosti v případě nesporných skutečností nebo o jiných skutečnostech na základě žaloby v občanském soudním řízení, protože o tom nemá notář jako soudní komisař v nesporném řízení pravomoc rozhodnout.[107]

---

[102] Nepominutelným dědicem jsou podle § 1643 odst. 1 OZ děti zůstavitele, a pokud nedědí, tak jsou jimi jejich potomci.
[103] § 1685 odst. 1 OZ
[104] § 1685 odst. 2 písm. b) OZ
[105]PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023.
[106] Spor o dědické právo je situace, kdy v řízení je vícero osob, které uplatňují právo na dědictví a tato práva si vzájemně odporují (například z různých dědických titulů – jedna osoba ze zákona a druhá z testamentu, u kterého je popřena pravost).
[107] FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-869-6, s. 493, marg. č. 15.

Dalším důvodem pro nařízení může být žádost věřitele podle § 1709 OZ.[108] Věřitel nejprve musí soudu navrhnout odloučení dědictví z důvodu obavy z předlužení dědice, a to předtím, než soud potvrdí dědictví. Aby tato žádost měla kýžené účinky, věřitel musí prokázat možné předlužení dědice. Hovoříme o odloučení dědictví, avšak zákonný text pojednává o odloučení pozůstalosti. Z logiky věci vyplývá, že zákonodárce mínil dědictví.[109] O tomto návrhu soud rozhodne usnesením dle § 152 odst. 1 ZŘS. Poté, co věřitel podá návrh o odloučení dědictví, může taktéž žádat o soupis pozůstalosti.

Třetím důvodem v pořadí je situace, kdy věřitel zůstavitele osvědčí, že je tu pro provedení soupisu pozůstalosti jiný vážný důvod.[110] Jiným vážným důvodem může například být situace, kdy *„majetek patřící do pozůstalosti může být v pozůstalostním řízení ‚zatajen' nebo že s ním může být jinak naloženo způsobem poškozujícím věřitele zůstavitele.“*[111]

Posledním, a pro tuto práci nejdůležitějším důvodem nařízení soupisu pozůstalosti, je účast osoby pod zvláštní ochranou v řízení. Zde soud musí nařídit soupis pozůstalosti bez dalšího (zákonem není vyžadován návrh ani od dědice, ani od věřitelů). Obsah pojmu osoba pod zvláštní ochranou jsem již blíže vysvětlil v první kapitole. Účelem nařízení soupisu v těchto případech je přímo ze zákona omezit odpovědnost daných osob za zůstavitelovy dluhy pouze do výše aktiv pozůstalosti. Existují však zcela nejednotné názory na účelnost soupisu pozůstalosti v případě osob neznámých a nepřítomných.[112] Zákon obecně předpokládá, že soud dle § 164 odst. 1 ZŘS usnesením vyrozumí každého o jeho dědickém právu, a pokud svoje právo ve lhůtě neuplatní, tak se k němu v řízení nebude přihlížet.[113] U osob neznámých a nepřítomných nepřipadá v úvahu vyrozumění doručením usnesení, protože nevíme, zdali taková osoba vůbec existuje nebo kde pobývá. V tomto případě soud musí takovéto dědice vyrozumět vyhláškou dle § 166 ZŘS. Lhůta pro uplatnění práva nesmí být kratší než 6 měsíců ode dne vyvěšení vyhlášky na úřední desce soudu. Pokud však tato lhůta marně uplyne, tak nastává tentýž následek jako u ostatních dědiců, dědické právo této osobě nezaniká, ale v řízení se k ní nepřihlíží. A nyní narážíme na onu spornou otázku, zda je vůbec účelné a spravedlivé nutně provádět soupis pozůstalosti. Účel nařízení soupisu a jeho provedení v tomto případě

[108] § 1685 odst. 2 písm. c) OZ
[109] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023.
[110] § 1685 odst. 2 písm. d) OZ
[111] FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-869-6, s. 493, marg. č. 16.
[112] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 296, marg. č. 292.
[113] § 1671 odst. 1 OZ

spatřoval zákonodárce zjevně v tom, aby v případě, že se objeví ona neznámá nebo nepřítomná osoba, jejíž dědické právo nezaniklo, měla tato osoba možnost zjistit, jaký byl stav aktiv pozůstalosti v době řízení. Ale je to v dnešní době stále nutné, když nemovité věci, které ve většině případů představují většinu aktiv pozůstalosti, jsou evidovány v katastru nemovitostí? Hodnotné mohou být jistě i movité věci, ale domnívám se na základě své absolvované praxe a rozhovory s notáři, že většina jich bude za této situace již rozebrána před začátkem pozůstalostního řízení. Další pochybnost o účelnosti nařízení soupisu v tomto případě jistě může vyvolávat fakt, že náklady na soupis nesou v tomto případě ostatní dědicové.

Otázkou nadále zůstává, jak se má notář jako soudní komisař zachovat v situaci, kdy jedním z účastníků řízení je osoba pod zvláštní ochranou a ostatní dědici jimi nejsou. Jaký způsob má volit? Je vhodné a spravedlivé, že i když se soupis pozůstalosti provede z důvodu, že jedním účastníkem je osoba pod zvláštní ochranou, ale na ostatní dědice se tento soupis a důsledky s ním spojené aplikují, až když si vyhradí soupis pozůstalosti? Další otázkou je to, jestli by je měl notář poučit o tom, že se na ně soupis nevztahuje a aby dosáhli stejných účinků jako jiný účastník téhož řízení, který je chráněn skrze statusovou ochranu osob pod zvláštní ochranou, musí uplatnit svoje právo výhrady soupisu pozůstalosti, nebo zda notář v této situaci nemá nebo nemusí volit rozdílný postup od situace, když v řízení není účastníkem osoba pod zvláštní ochranou?

2.2.5.3 Nařízení soupisu pozůstalosti z hlediska procesního práva

Nařízení soupisu pozůstalosti provádí soudní komisař usnesením. Proti tomuto usnesení je možno podat opravný prostředek, protože ho nelze považovat za usnesení, kterým by se rozhodovalo pouze o vedení řízení. Toto usnesení není třeba doručovat do vlastních rukou, pokud tak nerozhodne soudní komisař.[114] I toto usnesení musí být, jako každé jiné rozhodnutí soudu, odůvodněno, a to zejména vzhledem k důvodu nařízení soupisu pozůstalosti.[115]

Usnesení o nařízení soupisu pozůstalosti může být vyhlášeno při jednání[116] nebo při samotném provádění soupisu. Vydání tohoto usnesení nemusí předcházet jednání s účastníky,

[114] § 177. In: MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav, KUČERA, František a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2024-4-29]. ASPI_ID KO292l2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
[115] § 1685. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin, WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-5-7]. ASPI_ID KO89_d2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
[116] § 168 odst. 1 OSŘ ve spojení s § 1 odst. 3 ZŘS

pokud je ze spisu jasné, že se bude muset v daném řízení nařídit i bez aktivity účastníků[117] (např. mezi účastníky je osoba pod zvláštní ochranou). Toto usnesení musí být doručeno tomu, kdo tvrdí a osvědčí své dědické právo, nebo o kom je známo, že mu takové právo zřejmě náleží, dále tomu, kdo tvrdí a osvědčí právo na povinný díl, nebo o kom je známo, že mu takové právo zřejmě náleží, taktéž vykonavateli závěti, věřiteli, který si vyžádal odloučení pozůstalosti a žádal o soupis, a věřiteli, který navrhl soupis.[118]

2.2.5.4 Nahrazení soupisu pozůstalosti

Ve výroku usnesení o nařízení soupisu pozůstalosti soudní komisař uvede, jakým způsobem se soupis pozůstalosti provede. Má na výběr ze tří možností, jakým lze soupis pozůstalosti provést.

Soupis pozůstalosti provedený notářem, včetně soupisu provedeného na místě samém, je pouze jednou z možností. Tato možnost provedení soupisu pozůstalosti je však finančně a organizačně náročná. Finančně náročnou je především proto, že v případě, kdy notář jako soudní komisař považuje za účelné provádět soupis pozůstalosti, tak mu náleží odměna ve výši 1 500 Kč za každou jednu započatou hodinu, co prováděl daný soupis pozůstalosti.[119]

Domnívám se, že zákonodárce si byl dobře vědom obou nevýhod soupisu pořizovaného soudním komisařem, a proto umožnil soupis pozůstalosti nahradit seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotoví správce pozůstalosti a který potvrdí všichni dědici, anebo předloženým společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.[120]

Zvolený způsob však dle mého může ovlivnit celistvost soupisu. Pokud se zaměříme na osoby pod zvláštní ochranou, tak nařízení soupisu pozůstalosti je má chránit, aby odpovídaly pouze v omezené míře a aby věděly, jaké věci v moment zůstavitelovy smrti tvořily aktiva pozůstalosti. Tedy z toho by mohla vyplývat otázka, zda může soudní komisař nahradit soupis pozůstalosti i v případě, že se jedná o nařízení soupisu pozůstalosti bez návrhu dědice. Odpověď nalezneme v komentářové literatuře, která jednoznačně uvádí, že i v tomto případě lze nahradit soupis pozůstalosti jednou z nabízených variant.[121]

---

[117] § 1685. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin, WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-5-7]. ASPI_ID KO89_d2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
[118] Tamtéž.
[119] § 14 odst. 1 notářského tarifu
[120] § 1687 odst. 1,2 OZ
[121] § 177. In: MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav, KUČERA, František a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2024-4-29]. ASPI_ID KO292l2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

V případě, kdy bude zvoleno nahrazení soupisu pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotovil správce pozůstalosti, si myslím, že celistvost aktiv zůstává garantována, protože ze zákona správci pozůstalosti vyplývá povinnost uvést na seznam všechna aktiva pozůstalosti. Vyjma toho musí obsahovat majetek, který pozůstalý manžel měl se zůstavitelem ve společném jmění manželů, a to pouze v případě, pokud neproběhlo vypořádání společného jmění manželů před smrtí zůstavitele. Jestliže vypořádání proběhlo, tak jen majetek, který po vypořádání připadl zůstaviteli. V seznamu musí být také uvedena aktiva, na nichž se dědici neshodly, zda patří do aktiv pozůstalosti nebo nikoliv.[122] Ze zákona vyplývá, že tento způsob lze využít, pokud to odůvodňují okolnosti případu. [123] Tento seznam, jak i název napovídá, může sestavit pouze správce pozůstalosti. Tohoto způsobu může soudní komisař využít i v případě, že správce pozůstalosti nebyl povolán zůstavitelem nebo doposud nebyl jmenován soudem. Soud, tedy soudní komisař, může usnesením jmenovat určitou osobu, třeba i jen pro tento účel, správcem pozůstalosti.[124] Omezením pro jmenování správcem pozůstalosti je to, že jím lze jmenovat pouze osobu, která s tím souhlasí.[125] Formálním požadavkem, aby seznam mohl nahradit soupis pozůstalosti, je potvrzení seznamu všemi dědici. *„Potvrzením dávají dědici najevo, že jsou se seznamem ztotožněni, že jej nijak nerozporují a že dle jejich mínění je úplný a správný. Tímto potvrzením přebírají dědici částečnou odpovědnost za to, že by seznam byl nesprávný nebo neúplný.“*[126]

Daleko větší pochybnosti o celistvosti aktiv pozůstalosti můžeme mít u třetího možného způsobu provedení soupisu pozůstalosti, a to společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku. Zde se mohou přítomní dědicové předem domluvit, co do daného seznamu uvedou a určitou věc, která by spadala pod definici aktiva, záměrně zamlčí. Soudní komisař nemá v takovém případě moc možností, jak zjistit, zdali jsou v prohlášení obsažena všechna aktiva. Tento způsob, podle mé dosavadní praxe, je však nejužívanějším způsobem, protože je nejjednodušší a nejméně finančně náročný. Většinou se totiž shoduje se seznamem aktiv, která se zjišťují před předběžným šetřením a v rámci něj u každého jednotlivého řízení. Zde je poté otázkou, zdali je vhodné, že lze i v případě řízení, kde jsou účastny osoby pod zvláštní

[122] FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-869-6, s. 501, marg. č. 7.
[123] 177 odst. 1 ZŘS
[124] FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-869-6, s. 501, marg. č. 6.
[125] § 158 odst. 1 ZŘS
[126] PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023.

ochranou, nahradit soupis pozůstalosti touto možností, protože se může zásadně snížit míra zákonodárcem poskytnuté ochrany.

2.3 Zastoupení dědice pod zvláštní ochranou v pozůstalostním řízení

Většina osob, kterým je zákonem poskytována zvláštní ochrana, nemůže v řízení plnohodnotně bránit a chránit svá práva, ať už z důvodu toho, že nejsou přítomny při řízení, nebo například proto, že nemají dostatečný věk, aby měly plnou procesní způsobilost. K čemu by jim byla poskytnutá zvláštní práva, když by je mohly bránit a chránit jen omezeně nebo vůbec? Proto zákonodárce přišel s řešením v podobě zastoupení.

Jak již jsem zmínil výše v první kapitole, povaha jednotlivých zastoupení se od sebe liší. Pokud vezmeme v úvahu hmotněprávní stránku, tak nezletilci budou většinově zastoupeni zákonnými zástupci, osoby, kterým byla omezena svéprávnost meritorním rozhodnutím soudu, budou zastoupeni hmotněprávním opatrovníkem, který byl jmenován soudem. Právnická osoba bude nejčastěji zastoupena svým statutárním orgánem. Tito zástupci jsou za zákona nebo soudem jmenováni pro budoucí jednání zastoupeného.

Nicméně však je zde i procesní stránka zastoupení. Procesní právo zná institut tzv. procesního opatrovníka. Obecnou úpravu procesního opatrovnictví nalezneme v § 29 OSŘ. Zde je vypočten okruh osob, kterým předseda senátu buďto musí, nebo může ustanovit[127] opatrovníka. Tito opatrovníci jsou jmenováni pouze pro to jediné řízení.[128] Okruh osob, kterým by měl nebo může předseda senátu jmenovat opatrovníka, se z velké části kryje s osobami pod zvláštní ochranou.

Osoby, které nejsou plně svéprávné, jsou fyzickými osobami, které samy za sebe před soudem nemohou jednat. Pokud takováto osoba není přesto zastoupena zákonným zástupcem nebo kolizním opatrovníkem,[129] soud ji musí jmenovat opatrovníka, pokud je zde nebezpečí z prodlení, nebo tak stanoví zvláštní právní předpis.[130] Rovněž právnické osobě musí předseda senátu jmenovat opatrovníka tehdy, pokud zde není osoba, která by za právnickou osobu mohla jednat, či je spor, zda za ni může jednat. Podmínkou pro jmenování procesního opatrovníka

[127] Po rekodifikaci občanského zákoníku se změnila dikce zákona v případě opatrovnictví, opatrovníci se již neustanovují, ale jmenují. I zákon o zvláštních řízeních soudních obsahuje dikci po rekodifikaci, tedy opatrovníci se podle tohoto zákona jmenují. Slovo ustanoví je reziduem z předchozí právní úpravy, kdy i podle občanského zákoníku se opatrovníci ustanovovali. Domnívám se proto, že by zákonodárce měl přijmout novelu, která toto pojmosloví sjednotí a nebude se v různých zákonech užívat jiného, naprosto rozdílného slova.
[128] SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-733-0 s. 37, marg. č. 26.
[129] SVOBODA, Karel. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vydání. *Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 9788074008283, s.131-132
[130] § 29 odst. 1 OSŘ

v tomto případě je nebezpečí z prodlení. Zvláštním předpisem v případě řízení o pozůstalosti je zákon o zvláštních řízeních soudních. V ustanoveních o opatrovnictví v řízení o pozůstalosti nalezneme podobně znějící ustanovení, a to § 118 ZŘS. Toto ustanovení oproti ustanovením v občanském soudním řádu není rozděleno mezi fyzické a právnické osoby, uplatní se v obou případech. Rozdílem však je, že zákon zde nevyžaduje nebezpečí z prodlení. Notář jako soudní komisař v takovém případě musí opatrovníka jmenovat. Otázkou zůstává, jaký je vztah těchto ustanovení. Komentářová literatura udává, že se § 29 odst. 1 až 3 OSŘ v tomto případě nepoužijí.[131] Druhý, naprosto opačný názor zastávají autoři monografie Dědické právo: Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: Praktická příručka, kdy autor kapitoly zastoupení na základě rozhodnutí soudního komisaře výslovně uvádí toto: *„Obecné ustanovení § 118 z.ř.s je namístě ve smyslu § 1 odst. 4 z.ř.s. doplnit aplikací konkrétnějších ustanovení občanského soudního řádu - § 29 odst. 1 o.s.ř.“*[132] Otázkou tedy zůstává, jestli opravdu dochází k vyloučení ustanovení občanského soudního řádu, nebo jestli dochází pouze k doplnění úpravy a budou se tedy aplikovat oba předpisy vedle sebe. Osobně se přikláním k tomu, že zákon o zvláštních řízeních soudních pouze doplňuje občanský soudní řád, a proto by se tato ustanovení měla aplikovat společně, protože § 118 ZŘS pouze konkretizuje, že pro řízení o pozůstalosti není potřeba nebezpečí z prodlení.

Podobná situace nastává v případě osob nepřítomných a neznámých. Občanský soudní řád obsahuje ustanovení, kdy *„předseda senátu může ustanovit neznámým dědicům zůstavitele, nebyl-li dosud v řízení o dědictví stanoven okruh jeho dědiců, účastníku, jehož pobyt není znám, jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, který byl stižen duševní poruchou nebo z jiných zdravotních důvodů se nemůže nikoliv jen po přechodnou dobu účastnit řízení nebo který není schopen srozumitelně se vyjadřovat.“*[133] Jak lze pozorovat, tak zákonodárce zanechal ustanovení týkající se řízení o pozůstalosti taktéž v občanském soudním řádu, což je pozůstatek z doby, kdy ještě nebyl účinný zákon o soudních řízeních soudních. Toto ustanovení pokrývá další dva okruhy osob pod zvláštní ochranou, a to nepřítomné a neznámé osoby. Kdo je nepřítomnou a neznámou osobou bylo detailněji rozebráno výše. Zákon o zvláštních řízeních soudních taktéž obsahuje pro tento případ podobně znějící ustanovení. Je jím ustanovení § 120 ZŘS. Rozdílem mezi těmito dvěma ustanoveními je ten, že zákon o zvláštních řízeních

[131] § 118 ZŘS. In: LAVICKÝ, P . a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-6-5]. ASPI_ID KO292_2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
[132] ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. *Praktik (Leges)*. Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026019, s. 485
[133] § 29 odst. 3 OSŘ

soudních vyžaduje obligatorní jmenování, kdežto občanský soudní řád dává soudu možnost v takovém případě opatrovníka jmenovat. Nadto v případě osoby neznámé, tak občanský soudní řád stanoví podmínku, za které předseda soudu může daného opatrovníka jmenovat. Podmínkou je, že se řízení nachází v situaci, kdy nebyl zjištěn okruh dědiců. Zákon o zvláštních řízeních soudních takovou podmínku nevyžaduje. Autor komentářové literatury zastává názor, že je ustanovení § 29 odst. 3 ZŘS v tomto případě vyloučeno.[134] Neudává však důvod, proč by tomu tak mělo být. Je jistě pravdou, že zákon o zvláštních řízeních soudních je *lex specialis* k občanskému soudnímu řádu, a mohlo by se tak uplatnit kolizní pravidlo *lex specialis derogat legi generali*, nicméně v tomto případě ve vztahu k nepřítomným osobám se domnívám, že se jedná pouze o doplnění a konkretizaci občanského soudního řádu, [135] v jakém případě tak soud musí postupovat.

Poslední ustanovení, které se týká opatrovnictví v průběhu řízení o pozůstalosti je situace, kdy dojde ke kolizi zájmů mezi zastoupeným a zastupovaným. V takovém případě nemůže zástupce zastoupeného zastupovat.[136] Obecně lze říci, že v takovém případě soud jmenuje kolizního opatrovníka, který je opatrovníkem *ad hoc*. Je totiž opatrovníkem pouze pro dané řízení, kde ke kolizi dochází. I v tomto případě se neobejdeme bez analýzy právních předpisů, protože i zde dochází ke zdvojení právní úpravy. V občanském zákoníku nalezneme obecné ustanovení, které stanoví, že v případě, že došlo ke střetu zájmů nebo takový střet hrozí, jmenuje soud kolizního opatrovníka.[137] V zákoně o zvláštních řízeních soudních nalezneme skoro totéž ustanovení s naprosto stejným obsahem. Zde však nelze využít konstrukci, že zákon o zvláštních řízeních soudních doplňuje občanský zákoník, to je možné pouze ve směru k občanskému soudnímu řádu podle ustanovení § 1 odst. 4 ZŘS. V tomto případě se tedy podle mého soudu užije ustanovení v zákoně o zvláštních řízeních soudních, a bude jmenován zvláštní opatrovník podle § 119 ZŘS.

Domníval jsem se, že zákonodárce vysvětlí v důvodové zprávě k zákonu o zvláštních řízeních soudních, jaký byl důvod za tím, že zdvojil úpravu procesního opatrovnictví v případě řízení o pozůstalosti. Moje domněnka však byla mylná, důvodová zpráva neudává jediný důvod, proč ke zdvojení právní úpravy došlo.[138]

---

[134] SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-788-0, s. 274.
[135] § 1 odst. 4 ZŘS
[136] Jak vyplývá z § 437 odst. 1 OZ, § 893 odst. 2 OZ, ale taktéž z § 32 odst. 2 OSŘ.
[137] § 460 OZ
[138] Důvodová zpráva k zákonu o zvláštních řízeních soudních, její zvláštní část k § 117 až 119, odpovídajícím v nynější právní úpravě ustanovením § 118 až 120 ZŘS.

2.3.1 Zastoupení nezletilého, který není plně svéprávný

2.3.1.1 Zastoupení zákonným zástupcem a schvalování právních jednání nezletilého soudem

Nezletilý sám může v obecné rovině právně jednat pouze v těch případech, které co do povahy odpovídají jeho rozumové a volní vyspělosti.[139] Právní jednání a procesní úkony při řízení o pozůstalosti, kde se především řeší přechod jmění zůstavitele, nemůžou být takovým jednáním. Proto jako každý nezletilý, i nezletilý, který není plně svéprávný, má své zákonné zástupce. Ve většině případů jsou zákonnými zástupci rodiče nezletilého. Rodič jako zákonný zástupce může za nezletilého jednat skoro ve všech věcech,[140] avšak zákon vymezuje jednání, která za nezletilého zákonný zástupce nemůže učinit vůbec,[141] nebo je může učinit, ale podmínkou je přivolení soudu.[142]

Přivolení soudu k jednáním učiněným zákonným zástupcem za nezletilého ohledně jeho jmění je kontrolní pravomocí soudu.[143] Tato jednání, která musí být schválena soudem, jsou taxativně stanovena v § 898 OZ. Obecný rámec, kdy je potřeba souhlasu soudu, je v situaci, kdy se právní jednání týká jmění dítěte, a to i budoucího nebo jen jeho části, ledaže se nejedná o běžnou záležitost nebo sice výjimečné jednání, které se však týká zanedbatelné majetkové hodnoty. Běžnou záležitostí autoři monografie Dědické právo v praxi chápou situace, kdy právním jednáním zákonného zástupce za nezletilého nezletilému nehrozí žádná majetková rizika nebo nejsou ohroženy zájmy nezletilce. Zanedbatelná hodnota onoho výjimečného jednání podle nich musí být posuzována podle majetkových poměrů nezletilého a jeho rodičů.[144] Odstavec druhý tohoto ustanovení stanoví právní jednání, kdy je vyžadován souhlas soudu vždy. Toto ustanovení prošlo od svého přijetí novelizací, která se dotkla především právních jednání, která jsou činěna právě v průběhu pozůstalostního řízení. Dříve byl souhlas soudu vyžadován i v případě, kdy nezletilý (prostřednictvím zákonného zástupce, popř. zvláštního opatrovníka) přijímal odkaz nebo dědictví nikoli zanedbatelné hodnoty.[145] Od tohoto konceptu bylo upuštěno novelou provedenou zákonem č. 192/2021 Sb., a nově je v zákoně výslovně uvedeno pouze uzavření dohody dědiců o výši dědických podílů nebo rozdělení

[139] § 31 OZ
[140] § 892 odst. 1 OZ
[141] Například když se zástupce a zastoupený dostanou do možného střetu zájmů. O tomto případu níže, viz zvláštní opatrovník (podkapitola 2.3.2).
[142] § 898 OZ
[143] PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2021, ISBN 978-80-7400-829-0, s. 197.
[144] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 312.
[145] § 898 odst. 2 písm. c) OZ v účinnosti od 1.1.2014 do 30.6.2021, taktéž SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 311, marg. č. 308.

pozůstalosti. Odmítnutí dědictví nebo prohlášení o tom, že nechce odkaz zůstalo novelou nedotčeno, a je k němu stále vyžadován souhlas soudu ve všech případech. Nicméně zákon dává novelizovaným odstavcem možnost soudu zúžit okruh právních jednání, která vyžadují souhlas soudu, a nově přijatá úprava stanoví, že lze prohlásit právní jednání za neplatné pouze v případě, že rodič jednal bez souhlasu soudu a dítěti to činí újmu.[146]

Řízení, ve kterém soud schvaluje právní jednání zástupců za nezletilého související s nakládáním jmění nezletilého dítěte, je jedním z demonstrativně vyjádřených předmětů řízení ve věcech péče soudu o nezletilé.[147] Toto řízení, jako všechna řízení ve věcech péče soud o nezletilé, má svoje procesní specifika. Jedno z hlavních specifik je to, že *„základním cílem a smyslem řízení musí být ochrana zájmů nezletilého dítěte.“*[148] Původní znění názvu předmětu řízení však znělo jinak, byl jím souhlas s právním jednáním nezletilého dítěte. V praxi toto ustanovení způsobovalo jisté potíže, protože žádná hmotněprávní úprava neupravovala právní jednání nezletilého, které by souhlas soudu potřebovalo.[149] Zákonodárce tedy novelou pozměnil text předmětu řízení, kdy je nyní zřejmé, že pod písmeno k) spadá právě ono schvalování právních jednání ohledně jmění nezletilého dítěte podle § 898 OZ. Místně příslušným soudem k tomuto rozhodnutí je obecný soud nezletilého.[150] Soud musí jmenovat nezletilému opatrovníka, kterým je zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí.[151] Zákon v tomto řízení dále klade důraz na to, aby bylo rozhodnuto s největším urychlením.[152] I přes tento požadavek schvalování právních jednání učiněných ohledně jmění nezletilého jeho zástupci může v pozůstalostním řízení způsobovat průtahy.

2.3.1.2 Zvláštní opatrovník

Pokud zákonný zástupce nemůže za nezletilého činit právní jednání vůbec, tak je potřeba pro tento případ zajistit ochranu práv nezletilého skrze jinou formy zastoupení, a to prostřednictvím opatrovnictví. Nejčastější situací, kdy zákonný zástupce nemůže jednat jménem zastoupeného (tedy v tomto případě nezletilého), bude pro pozůstalostní řízení střet zájmů v situaci, kdy zůstavitel byl příbuzným v prvním stupni v linii přímé s nezletilým (byl

[146] § 898 odst. 3 a 4 OZ
[147] § 466 písm. k) ZŘS
[148] WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. *Student (Leges)*. Praha: Leges, 2018. ISBN 9788075022981, s. 459.
[149] SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-788-0, s. 1021, marg. č. 40, taktéž v poznámce pod čarou číslo 7 v SVOBODA, Jiří, MUZIKÁŘ, Martin. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. Ad Notam, 2015, č. 3, s. 7-13.
[150] § 467 odst. 1 ZŘS
[151] § 469 odst. 1 ZŘS
[152] § 471 odst. 2 ZŘS

mu otcem/matkou) a ve svazku manželském se zákonným zástupcem nezletilého. V takovém případě se stanou účastníky řízení jak nezletilý, tak i žijící zákonný zástupce nezletilého, který byl za života zůstavitele jeho manželem. Zde by v každém případě mohlo dojít ke střetu zájmů, tudíž je splněna podmínka i jen hypotetického střetu zájmů ustanovení § 892 odst. 3 OZ, a tedy soud musí jmenovat opatrovníka z důvodu střetu zájmů. Jak jsem již pojednal výše, v takovém případě se v řízení o pozůstalosti nebude jmenovat tzv. kolizní opatrovník, ale notář jako soudní komisař v takové situaci jmenuje tzv. zvláštního opatrovníka.[153] Ten *„může v řízení o pozůstalosti za nezletilého činit hmotněprávní jednání (odmítnutí či neodmítnutí dědického práva, dohody o vypořádání společného jmění manželů, o rozdělení pozůstalosti atd.).“*[154]

Zvláštní opatrovník je jmenován pro řízení o pozůstalosti usnesením pozůstalostního soudu. Ze zákonného textu přímo neplyne, jaký soud pro pozůstalostní řízení zvláštního opatrovníka jmenuje. Nicméně z důvodové zprávy k zákonu o zvláštních řízeních soudních[155] a systematiky zákona, která zařazuje zvláštního opatrovníka mezi konkrétní ustanovení o opatrovnictví v pozůstalostním řízení, lze dovodit, že soudem příslušným k jmenování tohoto opatrovníka bude pozůstalostní soud, a tedy notáři jako soudní komisaři, nikoliv soud opatrovnický v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, jak bylo při účinnosti předchozí právní úpravy převažujícím výkladem dovozováno.[156] Nedochází tedy tak ke zbytečným průtahům v řízení, protože se spis nemusí předkládat opatrovnickému soudu, který by rozhodl o jmenování opatrovníka, a poté zasílal spis zpět pozůstalostnímu soudu.[157] Dalším rozdílem od předchozí právní úpravy[158] je to, že nikde není stanoveno, a je tedy necháno na notáři jako soudním komisaři, koho notář zvláštním opatrovníkem jmenuje a je to ponecháno na jeho úvaze. Mělo by se snad jednat o osobu blízkou nezletilému, protože je zde největší předpoklad, že bude znát poměry v rodině a bude jí záležet na jeho zájmech?[159] Nebo by to snad měl být v případě nezletilých primárně orgán sociálně-právní ochrany dětí, který je považován za nestranného opatrovníka i případě, že je jmenován vícero dědicům zároveň?[160] Soud by před vydáním usnesení o jmenování zvláštního opatrovníka měl poskytnout nezletilému potřebné

[153] § 119 ZŘS
[154] TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. Ad Notam, 2022, č. 4, s. 16-22.
[155] Ta stanoví v komentáři k ustanovením opatrovnictví, že zvláštního opatrovníka soud jmenuje přímo v pozůstalostním řízení.
[156] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 309, marg. č. 307.
[157] SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-788-0, s. 274, marg. č. 2.
[158] § 37 odst. 2 zákona o rodině
[159] Tento postup by odpovídal obecnému § 29 odst. 4 OSŘ, kdy je primárně preferováno, aby byla jmenována opatrovníkem osoba blízká.
[160] Zdrojem informace byl rozhovor s praktikujícím notářem.

informace, aby si ohledně tohoto rozhodnutí mohl vytvořit vlastní názor, a ten soudu sdělit. Důvodem tohoto je fakt, že se jistě jedná o rozhodnutí, které se dotýká jeho zájmů. Tomuto názoru musí soud věnovat patřičnou pozornost. Za nezletilého, který je schopen si vytvořit na věc vlastní názor zákon považuje dítě starší 12 let.[161]

V praxi se tak může dít a domnívám se, že se tak bohužel i děje,[162] že pro více dědiců, kteří jsou osobami pod zvláštní ochranou (například účastníky jsou dvě děti zůstavitele, obě nezletilé, které nejsou plně svéprávné), bude jmenován pouze jeden společný zvláštní opatrovník. Tato situace však není žádoucím stavem, protože neodpovídá smyslu poskytované ochrany osobám pod zvláštní ochranou, ani to nemůže být ve smyslu hlediska nejlepšího zájmu dítěte podle Úmluvy o právech dítěte.[163] Smyslu poskytované ochrany tento stav bude odpovídat pouze v případě, že takovýmto společným zvláštním opatrovníkem bude jmenován orgán sociálně-právní ochrany dětí z důvodu zmíněného výše.

2.3.2 Zastoupení zletilé osoby, která není plně svéprávná

2.3.2.1 „Obecný“ opatrovník

Osobě, které byla po zhlédnutí soudním rozhodnutím omezena svéprávnost v jakémkoliv rozsahu, musí být jmenován opatrovník.[164] Tento opatrovník je hmotněprávní opatrovník, který je jmenován *pro futuro*, tedy pro budoucí právní jednání, ve kterých bude vystupovat za opatrovance. Opatrovníkem soud jmenuje osobu, která byla navrhnuta opatrovancem.[165] Budoucí opatrovanec tak může učinit prostřednictvím předběžného prohlášení formou soukromé listiny, nebo taktéž prohlášením o určení opatrovníka formou listiny veřejné. Výhoda toho, že prohlášení bylo sepsáno formou veřejné listiny, je ta, že toto prohlášení je obligatorně zapsáno v Seznamu prohlášení o určení opatrovníka vedeného Notářskou komorou České republiky[166] a že soud má v tomto případě povinnost prověřit, zdali opatrovanec dříve neurčil určitou osobu takovým prohlášením. U soukromých listin to tak není, tam je nutno se spoléhat na fakt, že se listina musí jakýmkoliv způsobem iniciovaným ze strany budoucího opatrovance nebo osob jemu blízkých dostat do dispoziční sféry soudu.[167] Pokud není možno jmenovat takovouto osobu, soud postupuje nadále podle § 471 odst. 2 OZ. Zákon

[161] § 867 odst. 1, 2 OZ
[162] Zdrojem domněnky jsou rozhovory s praktikujícím notářem.
[163] čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte
[164] DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 9788075521873, s. 329
[165] § 471 odst. 2 OZ první věta
[166] KITTEL, David. *Předběžné prohlášení pro případ ztráty schopnosti člověka právně jednat*. Ad Notam, 2018, č. 1, s. 12-19
[167] § 47 ZŘS a LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1440, marg. č. 7.

o zvláštních řízeních soudních zná dva typy řízení, a to o opatrovnictví člověka a o omezení svéprávnosti. Mohl by tedy vzniknout spor, který soud je k jakému rozhodnutí příslušný, proto je zákonem postaveno najisto, že v případě, pokud soud nezastaví řízení o omezení svéprávnosti, dojde ke spojení věcí podle § 46 odst. 1 ZŘS. Příslušným soudem je ten, který rozhoduje o omezení svéprávnosti.[168] Spojení věcí zde je logickým krokem, protože pokud soud rozhodne ve věci samé o omezení svéprávnosti, ihned tím vzniká povinnost soudu jmenovat této osobě opatrovníka. Pokud by však ve svém rozhodnutí stanovil, že osobě svéprávnost neomezí, tak tím pádem dochází i k zastavení řízení o opatrovnictví člověka, protože zde není právní důvod opatrovníka jmenovat.[169]

„Zákon výslovně stanoví, že člověku lze jmenovat pouze jediného opatrovníka, ledaže byl jmenován zvláštní opatrovník pro správu jmění (jeho části) zastoupeného. I když má určitá osoba jednak zvláštního opatrovníka pro správu jmění či jeho části a jednak (obecného) opatrovníka, náleží tomuto (obecnému) opatrovníkovi ve smyslu § 464 odst. 1 ObčZ výlučné zastoupení zastoupeného před soudy, a to i když se záležitost týká spravovaného jmění. Samozřejmě tento závěr lze použít jen tehdy, jestliže uvedené oprávnění k zastupování před soudy (jinými orgány veřejné moci) je součástí opatrovníkových práv a povinností určených soudem podle § 463 odst. 1 ObčZ.“[170] Pokud výše zmíněné platí, tak i přes existenci zvláštního opatrovníka pro správu jmění, bude v řízení o pozůstalosti jednat za opatrovance „obecný“ opatrovník.

2.3.2.2 Zvláštní opatrovník

Mezi „obecným“ opatrovníkem a opatrovancem však může nastat obdobná situace, jako mezi rodičem a nezletilým, tedy může mezi nimi dojít ke střetu zájmů. Aby byla zajištěna ochrana práv opatrovance, i pro tyto případy soud jmenuje zvláštního opatrovníka.[171] Důvodem však je jiný právní základ, než tomu bylo v případě nezletilých a jejich zákonných zástupců, a to obecné ustanovení § 460 OZ,[172] ale i zde převáží úprava zákona *lex specialis* a nejedná se

[168] § 46 odst. 2 ZŘS
[169] § 46. In: MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav, KUČERA, František a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2024-4-29]. ASPI_ID KO292l2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
[170] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 311.
[171] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 311.
[172] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 311.

tedy o kolizního opatrovníka podle občanského zákoníku, ale zvláštního opatrovníka podle § 119 ZŘS.

2.3.3 Zastoupení osob nepřítomných a neznámých

Problematika osob nepřítomných a neznámých se dotýká i institutu zastoupení. Občanský zákoník obsahuje obecné ustanovení pro jmenování opatrovníka člověku, jehož pobyt není znám, nebo neznámému člověku, který se účastní nějakého právního jednání.[173] Problematiku ohledně vztahu jmenování procesního opatrovníka a opatrovníka ve zvláštních případech jsem již rozebral výše.

Opatrovníka ve zvláštních případech musí soud jmenovat dědici, který není znám, jehož pobyt není znám nebo jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu jeho bydliště nebo místa, kde se zdržuje, nebo kterému se nepodařilo doručit na adresu jeho sídla v případě právnické osoby.[174] Jestliže je splněna jedna z těchto zákonných podmínek, tak soud nemá možnost se takovému postupu vyhnout.[175]

Opatrovníka ve zvláštních případech jmenuje pozůstalostní soud usnesením. Ve výroku usnesení uvede podle okolností případu nejvyšší možnou identifikaci osoby neznámé nebo nepřítomné, identifikaci osoby opatrovníka, důvod, pro který je opatrovník jmenován, a odůvodnění, proč je opatrovníkem jmenována právě tato osoba. Určitým vodítkem, kdo se má stát opatrovníkem, může být obecné ustanovení § 29 odst. 4 OSŘ, protože zákon o zvláštních řízeních soudních nestanoví v tomto případě jinak.[176] Toto usnesení není rozhodnutím ve věci samé, proto ho může vydat i pověřený zaměstnanec notáře.[177] Toto usnesení se doručuje pouze opatrovníkovi.[178]

Poté, co je opatrovníku usnesení o jmenování doručeno, soud postupuje tak, že vyrozumí neznámého dědice nebo dědice neznámého pobytu veřejnou vyhláškou vyvěšenou na úřední desce soudu.[179] Mezitím opatrovník tohoto dědice zastupuje, nesmí za něj však činit prohlášení, že tento dědic dědictví přijímá nebo odmítá.[180] *„Důvodem nemožnosti opatrovníka*

[173] § 465 odst. 1 OZ
[174] § 120 ZŘS
[175] SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6, s. 305, marg. č. 304.
[176] § 1 odst. 3 ZŘS
[177] §123 odst. 2 ZŘS
[178] Zdrojem informace byl rozhovor s praktikujícím notářem.
[179] Detailněji viz podkapitolu Nařízení soupisu pozůstalosti bez návrhu dědice.
[180] § 1671 odst. 2 OZ

činit prohlášení o odmítnutí dědictví za dědice neznámého nebo neznámého pobytu je, že prohlášení o odmítnutí dědictví může být zásadně učiněno jen osobním jednáním dědice… "[181]

Poté, co se osoba přihlásí soudu nebo uplyne lhůta pro přihlášení se, by notář měl rozhodnout o vzniklých nákladech opatrovníka, protože tímto okamžikem opatrovnictví zaniká.[182]

[181] TALANDA, Adam. *Právo reprezentace po dědici neznámém a neznámého pobytu*. Ad Notam, 2019, č. 2, s. 18-19.
[182] § 1671 odst. 1 OZ

3 Empirická část

Empirická část této diplomové práce si klade za cíl zjistit názory notářů na problematiku osob pod zvláštní ochranou z praktického hlediska a kriticky tyto výsledky zhodnotit.

Pro naplnění uvedeného cíle bylo sestaveno dotazníkové šetření v elektronické formě a rozesláno mezi všechny notáře působící v České republice prostřednictvím kanceláře Notářské komory České republiky, které tímto i zde děkuji za zprostředkování. Toto dotazníkové šetření bylo zvoleno také proto, že sama Notářská komora České republiky nemá žádné statistické údaje o tom, jak se ochrana osob pod zvláštní ochranou projevuje v praxi.

Průběh empirického výzkumu byl i samostatně vnitřně členěn, a to na jeho sestavení, vytvoření předběžných hypotéz, určení cílové skupiny a jeho technické zabezpečení. Dále proběhlo načasování, spuštění, následný sběr dat a skončení dotazníkového šetření. Poté následovalo vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření, vyhodnocení odpovědí a jejich porovnání s předběžnými hypotézami, které jsem si stanovil na začátku tohoto šetření.

3.1 Cíl empirie

Hlavním, a již zmíněným cílem tohoto výzkumu je zjistit, jaká je aplikační praxe ohledně jak hmotněprávních, tak ustanovení procesního práva, která poskytují zvláštní ochranu pro osoby, které jsou podle zákona osobami pod zvláštní ochranou.

V rámci této empirické části jsem si rovněž vytyčil několik dílčích cílů, kterými jsou:

- zjistit stanoviska notářů k pojmu jako takovému, zdali ho považují za problematický a proč, nebo naopak zdali ho považují za vyhovující a jaké k tomu mají důvody.
- zjistit, jestli se liší přístup notářů při soupisu pozůstalosti, pokud je či není v řízení přítomná osoba pod zvláštní ochranou, a popř. jaký volí jeho způsob.
- zjistit, jaký notáři zastávají názor ohledně ochrany osob nepřítomných a neznámých, zda nynější právní úpravu považují za nutnou, hospodárnou a účelnou.
- zjistit, jaký okruh osob volí notáři jako opatrovníky pro osoby pod zvláštní ochranou.
- zjistit četnost řízení, ve kterých je účastníkem dědic, kterému svědčí zvláštní ochrana, a jestli to nějak ovlivňuje délku onoho řízení.
- zjistit, jak čeští notáři přistupují k otázce pravomoci notáře ohledně nahlížení do soudních rozhodnutí o omezení svéprávnosti, a jak k otázce rozdělení pravomocí mezi soud

a notáře jako soudní komisaře v otázce schvalování právních jednání za osoby, které nemají plnou svéprávnost.

3.2 Předběžné hypotézy

Při sestavování jednotlivých otázek dotazníkového šetření jsem mířil na následující předběžné hypotézy, ke kterým jsem dospěl při psaní teoretické části této práce a při rozhovoru s praktikujícími notáři:

- V aplikační praxi činí úprava institutů dotýkajících se ochrany osob pod zvláštní ochranou nemálo problémů.
- Úprava pojmu osob pod zvláštní ochranou není zcela vyhovující.
- Soupisu pozůstalosti na místě samém, a to ani k ochraně osob pod zvláštní ochranou, se v praxi nepoužívá.
- Ochrana osob nepřítomných a neznámých prostřednictvím soupisu pozůstalosti není účelná a spravedlivá pro ostatní dědice.
- Opatrovníkem osoby pod zvláštní ochranou je nejčastěji osoba blízká.
- Řízení, ve kterých je účastníkem osoba pod zvláštní ochranou, jsou delší než jiná obdobná řízení, kde taková osoba nefiguruje.
- Notář by měl při své činnosti mít přístup k rozhodnutím soudu o omezení svéprávnosti jinak, než je to nyní.
- K urychlení procesu schvalování právních jednání za osoby, které nejsou plně svéprávné, v pozůstalostním řízení, by měla být dána pravomoc notářům, a to formalizovaným postupem připomínající nesporné řízení, jako je tomu v jiných zemích Evropy.

3.3 Určení cílové skupiny výzkumu

Jako pro každý empirický výzkum, i pro ten můj, bylo důležité určit, jak velkou skupinu respondentů dotazníkovým šetřením oslovit, abych dosáhl kýžených výsledků. Ze zvoleného tématu bylo jasné, že oslovovanými respondenty budou jednotliví notáři, protože právě oni (či jejich zaměstnanci) se zabývají praktickým využíváním institutů k zajištění dostatečné ochrany pro osoby pod zvláštní ochranou.

Již při sestavování dotazníku bylo jasné, že oslovených notářů musí být co největší počet. Aby bylo možno případně porovnat rozdíly mezi jednotlivými oblastmi České republiky, byla do dotazníkového šetření zařazena i otázka, která žádala notáře o zařazení pod oblastní komoru, do které jeho úřad přísluší.

Jak jsem již zmínil výše, pro usnadnění rozeslání dotazníkového šetření jsem kontaktoval kancelář Notářské komory České republiky, která vyhověla mé žádosti, že dané dotazníkové šetření rozešle všem notářům.

Seznamem respondentů mého dotazníkového šetření jsou tedy všichni notáři působící v České republice.

3.4 Obsah dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření bylo sestaveno tak, aby byly pokryty jednotlivé cíle vyjmenované v kapitole 3.1. Stanovil jsem si maximální počet otázek (30 kratších otázek), aby dotazníkové šetření nebylo až příliš zahlcující, a dostalo se mi tak většího počtu odpovědí.

Byly zvoleny dva typy otázek – otevřené a uzavřené. Uzavřených otázek byla většina, kde tedy respondent vybíral z předem připravených odpovědí, ale u některých otázek byla dána možnost doplnit vypočtené možnosti o svojí vlastní možnost prostřednictvím funkce „Jiné“. V otevřených otázkách mohl respondent vyjádřit svůj názor k dané otázce, ale těchto otázek nebylo mnoho pro zachování rychlosti vyplnění daného dotazníku.

Pro větší výpovědní hodnotu a přehlednost dotazníkového šetření prošly otázky korekturou dvou notářů, kteří mi k nim poskytli své připomínky. Na základě těchto připomínek jsem znění některých otázek poupravil, aby byl zachován sledovaný účel otázek a byla zvýšena míra srozumitelnosti.

Konečný počet použitých otázek je 28, přitom první dvě otázky jsou otázky pouze třídící pro účely dalšího zpracování dat (délka vykonávané praxe v notářském úřadu a rozdělení na regionální komory), a některé byly možné zodpovědět pouze prostřednictvím větvení, takže ve výsledku nejvíce možných otázek dotazníkového šetření bylo 27, nejméně 22.

3.5 Technické provedení dotazníkového šetření

Zvoleným softwarem, prostřednictvím kterého se sběr dat dotazníkového šetření uskutečnil, byl Microsoft Forms. Tento způsob byl taktéž zvolen pro jeho klientskou jednoduchost, jak na straně respondenta, tak na straně zpracovatele hodnot.

V úvodu dotazníku byly uvedeny informace o mně, o dotazníku jako takovém a pokyny k jeho vyplnění. Část obsažených informací byla uvedena i v průvodním e-mailu zaslaném všem notářům kanceláří Notářské komory České republiky.

Obrázek č. 1: průvodní text k dotazníkovému šetření uvedený v jeho záhlaví

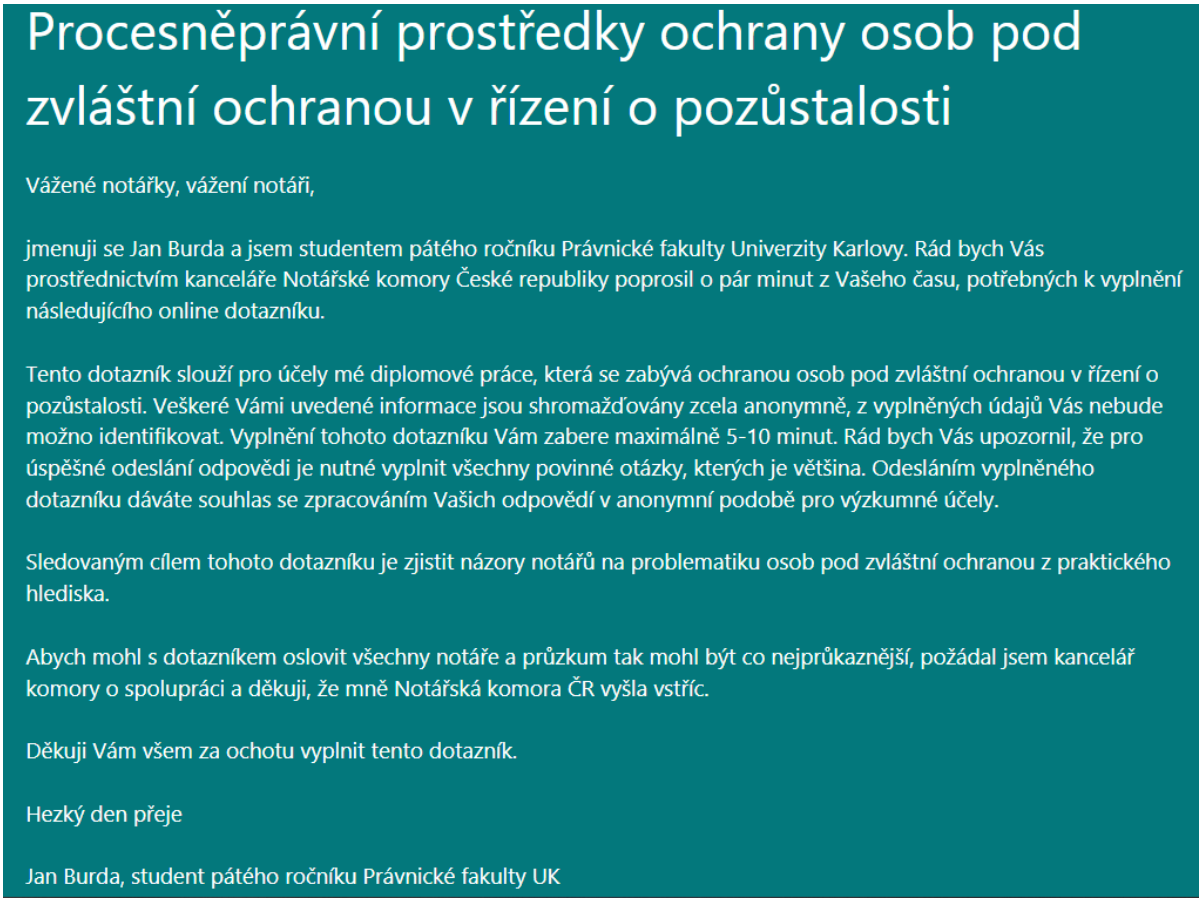

Procesněprávní prostředky ochrany osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti

Vážené notářky, vážení notáři,

jmenuji se Jan Burda a jsem studentem pátého ročníku Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Rád bych Vás prostřednictvím kanceláře Notářské komory České republiky poprosil o pár minut z Vašeho času, potřebných k vyplnění následujícího online dotazníku.

Tento dotazník slouží pro účely mé diplomové práce, která se zabývá ochranou osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti. Veškeré Vámi uvedené informace jsou shromažďovány zcela anonymně, z vyplněných údajů Vás nebude možno identifikovat. Vyplnění tohoto dotazníku Vám zabere maximálně 5-10 minut. Rád bych Vás upozornil, že pro úspěšné odeslání odpovědi je nutné vyplnit všechny povinné otázky, kterých je většina. Odesláním vyplněného dotazníku dáváte souhlas se zpracováním Vašich odpovědí v anonymní podobě pro výzkumné účely.

Sledovaným cílem tohoto dotazníku je zjistit názory notářů na problematiku osob pod zvláštní ochranou z praktického hlediska.

Abych mohl s dotazníkem oslovit všechny notáře a průzkum tak mohl být co nejprůkaznější, požádal jsem kancelář komory o spolupráci a děkuji, že mně Notářská komora ČR vyšla vstříc.

Děkuji Vám všem za ochotu vyplnit tento dotazník.

Hezký den přeje

Jan Burda, student pátého ročníku Právnické fakulty UK

Dotazník nebyl nijak časově omezen, ani nevyžadoval přihlášení či jiné další podmínky (např. zadání e-mailové adresy), čímž bylo zajištěno, že odpovědi budou opravdu anonymní, jak bylo deklarováno v úvodu dotazníkového šetření.

V dotazníkovém šetření bylo využito Oddílů, které reflektovaly výše zmíněné cíle. Oddíly byly řazené postupně, od základních informací o respondentovi (délka praxe a místní příslušnost), přes pojem osob pod zvláštní ochranou jako takový, výhradu soupisu, otázky týkající se osob neznámých a nepřítomných, zastoupení osob, které nejsou plně svéprávné, až po četnost účasti osob pod zvláštní ochranou a pravomoci notáře.

Uzavřené odpovědi měly více podob. 22 z 28 otázek mělo podobu formy odpovědi „Volba“ pouze s jednou možností odpovědi, ale množství možností se v jednotlivých otázkách lišilo, od dvou až po osm.

Obrázek č. 2: otázka s formou odpovědi „Volba“

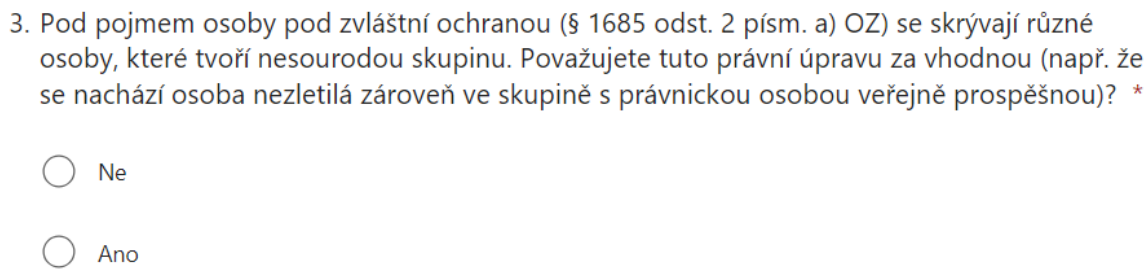

Dalším typem uzavřené odpovědi byla též funkce „Volba,“ ale zde měli respondenti možnost vybrat z vícero možných odpovědí. Na tuto funkci byli v záhlaví otázky upozorněni.

Obrázek č. 3: otázka s formou odpovědi „Volba“ s možností vybírat více odpovědí

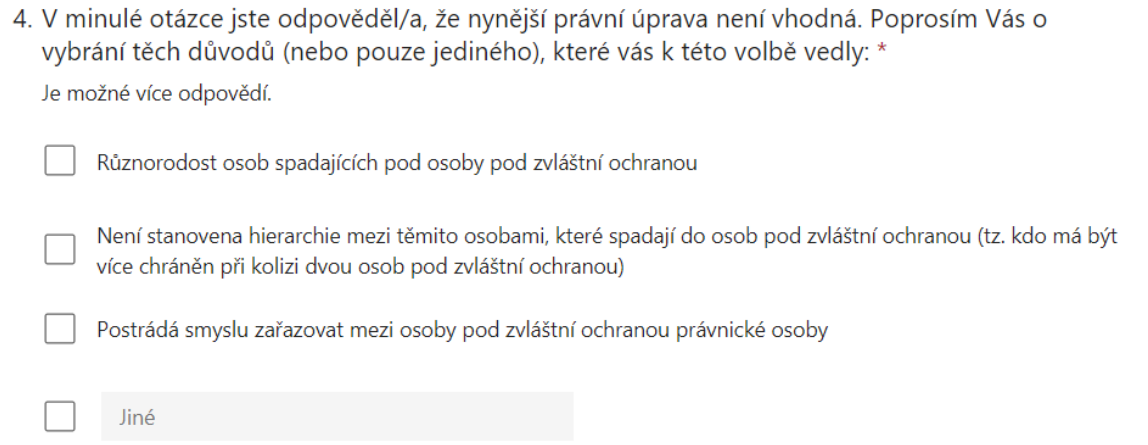

Jak lze vidět v minulé otázce, v některých otázkách byla možnost odpovědi „Jiné“, kam respondent mohl vyplnit další, dotazníkem nepředvídanou, odpověď.

Dotazník také obsahoval otevřené otázky, které byly provedeny prostřednictvím funkce „Text.“

Obrázek č. 4: otevřená otázka

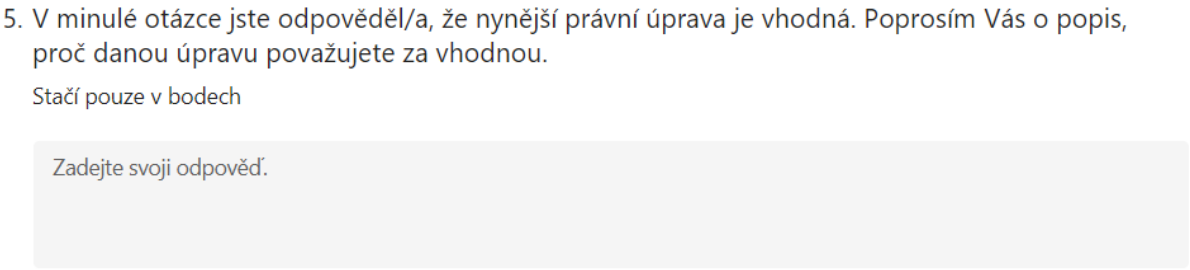

Obě předchozí otázky zachycené na obrázcích č. 3 a 4 obsahují uvození „V minulé otázce jste odpověděl/a.“ Toto uvození bylo použito v případech, kdy v dotazníku bylo nastaveno větvení. Podrobněji větvení popíši v podkapitole 3.8.

Pro zachování výpovědní hodnoty dotazníku většina odpovědí byla zadána jako povinných a taktéž měly otázky pevně stanovené pořadí.

3.6 Časový plán empirické části

Začátek dotazníkového šetření byl naplánován tak, aby sběr odpovědí začal v půli měsíce ledna. Měsíc leden jsem zvolil proto, že v předchozím měsíci mohli mít někteří ze skupin respondentů dovolenou, a tak by nemuselo dojít k tak velké míře návratnosti. Polovina měsíce ledna byla zvolena taktéž proto, aby e-mail s odkazem na dotazník nezapadl mezi novoroční e-maily, které jsou kancelářím posílány. Tyto e-maily bývají totiž často souhrnně ignorovány, což kdyby mezi ně e-mail s odkazem zapadl, tak by to mohlo taktéž způsobit možné procentuální snížení návratnosti.

3.7 Provedení empirické části

Před počátkem mého empirického výzkumu proběhla osobní komunikace s ředitelkou kanceláře Notářské komory České republiky JUDr. Berenikou Wünschovou. Výsledkem tohoto osobního setkání, bylo projevení zájmu o toto dotazníkové šetření ze strany paní ředitelky a byla mi přislíbena pomoc s jeho distribucí. Po finální korektuře onoho dotazníkového šetření jsem paní ředitelku opětovně, prostřednictvím e-mailu, kontaktoval, zdali ona přislíbená pomoc s distribucí stále platí. Během e-mailové komunikace jsem umožnil kanceláři se vyjádřit k obsahu dotazníkového šetření, tato možnost nebyla využita. Nakonec jsem sestavil průvodní informace k dotazníku, ověřil funkčnost celého dotazníku a jeho internetového odkazu. Poté byl zaslán e-mail kanceláři Notářské komory České republiky s internetovým odkazem a technickými informacemi dotazníku.

Dne 17. 01. 2024 byl kanceláří Notářské komory České republiky rozeslán e-mail s informacemi o mně, empirickém šetření a s internetovým odkazem na dané dotazníkové šetření. Cílovou skupinou, jak již bylo výše zmíněno, byly všechny notářské úřady, kterých je v České republice 435.[183]

Pro příjem odpovědí jsem interně stanovil lhůtu jednoho měsíce. Vzhledem k tomu, že odpovědi na dotazníkové šetření byly sbírány záměrně anonymně, aby respondenti odpovídali

[183] Podle webových stránek Notářské komory České republiky v sekci seznam notářů přístupný na adrese https://www.nkcr.cz/seznam-notaru

podle pravdy, nikoliv tak, jak by se mělo, by postrádalo smyslu sbírat odpovědi déle. Do notářské kanceláře během jednoho dne přijde nespočet e-mailů a bez opětovného rozeslání e-mailu s odkazem se nikdo již nevrátí k více než měsíc starému e-mailu.

První odpovědi začaly přicházet ihned po rozeslání tohoto emailu. Během hodiny bylo přijato 33 odpovědí, na konci prvního dne jich bylo 62. Následující tabulka ukazuje jednotlivé dny, počty odpovědí v jednotlivých dnech a kumulativní počet odpovědí a jejich vyjádření v procentních bodech:

Tabulka č. 1: počty odpovědí v jednotlivých dnech

	Den	***Počet odpovědí za daný den***	***Vyjádření v %***	***Počet odpovědí kumulativně***	***Vyjádření v %***
	17.1.2024	62	66,67 %	62	66,67 %
	18.1.2024	14	15,05 %	76	81,72 %
	19.1.2024	5	5,38 %	81	87,10 %
	20.1.2024	1	1,07 %	82	88,17 %
	21.1.2024	1	1,07 %	83	89,24 %
	22.1.2024	2	2,16 %	85	91,40 %
	23.1.2024	2	2,16 %	87	93,56 %
	25.1.2024	2	2,16 %	89	95,72 %
	26.1.2024	1	1,07 %	90	96,79 %
	28.1.2024	1	1,07 %	91	97,86 %
	29.1.2024	1	1,07 %	92	98,93 %
	8.2.2024	1	1,07 %	93	100 %
Celkem	***po měsíci***	***93***	***100 %***	***93***	***100 %***

Z celkových 435 možných, přišlo 93 odpovědí, což je přibližně 21,4% návratnost dotazníku. Návratnost dotazníku se lišila i podle jednotlivých regionálních komor. K tomuto účelu byla do dotazníku zařazena Otázka č. 2, která bude detailněji popsána v podkapitole 3.9.

Software Microsoft Forms po zadání všech otázek odhadl průměrný čas pro zpracování dotazníku na 7 minut. Od této informace se odvíjel i údaj o časové náročnosti v průvodních informacích o dotazníkovém šetření, který jsem určil na 5-10 minut. Nejrychlejší vyplnění dotazníku trvalo krátce pod 3 minuty, naopak nejdelším vyplněním dotazníku byla odpověď s tři a tři čtvrtě hodinovou prodlevou od otevření po uzavření dotazníku, však i na základě odpovědí v tomto případě nepředpokládám, že byl dotazník po celou dobu vyplňován, nýbrž byl jen otevřen na kartě internetového prohlížeče. Průměrnou dobou vyplňování bylo 14 minut a 41 sekund. V následující tabulce můžeme porovnat, jak moc přesné byly predikce o průměrné délce vyplňování. Červeně jsou v tabulce označeny počty notářů, kteří odpověděli mimo

predikovaný interval, přitom skoro dvou třetinová většina počtu notářů odpovědělo do maximální predikované délky 10 minut.

Tabulka č. 2: čas vypracování

	Čas vypracování	*Počet notářů*
	do 5 minut	19
	do 7 minut	26
	7 minut	5
	do 10 minut	9
	do 20 minut	25
	do 30 minut	3
	do 1 hodiny	2
	do 2 hodin	2
	více	2
Celkem		93

Graf č. 1: čas vypracování

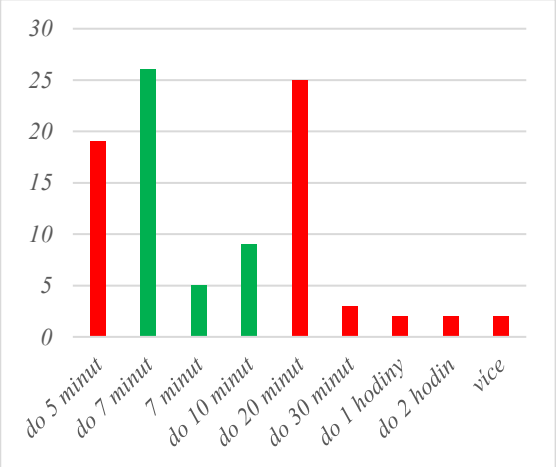

3.8 Výzkumné otázky a jejich větvení

Jak jsem již výše zmínil, v konečné podobě mělo dotazníkové šetření 28 otázek, přitom zde bylo nastaveno u několika otázek větvení, tudíž nikdo ze zúčastněných nemohl odpovědět na všech 28 otázek. Maximální počet odpovědí byl 27, minimální 22.

V následujících tabulkách jsou uvedeny jednotlivé otázky dotazníkového šetření s jednotlivými možnostmi odpovědí. Kurzívou jsou uvedeny odpovědi, kde mohl respondent zvolit více možností. Pokud je políčko prázdné, tak zde bylo možno vyplnit vlastní text. Délka vlastního textu nebyla nijak omezena.

Oddíl 1	**Základní údaje**	
Číslo otázky	Otázka	Možnosti odpovědí při uzavřených otázkách
1.	Jak dlouho vykonáváte profesi notáře?	• 0-4 roky; • 5-10 let; • 11-20 let; • 21-30 let; • 30 let a více
2.	V rámci jakého obvodu regionální notářské komory působíte?	• Notářská komora v Brně; • Notářská komora v Českých Budějovicích; • Notářská komora v Hradci Králové; • Notářská komora v Ostravě; • Notářská komora v Plzni; • Notářská komora pro hlavní město Prahu; • Notářská komora v Praze; • Notářská komora v Ústí nad Labem

Oddíl 2	**Osoby pod zvláštní ochranou jako legální definice**	
Číslo otázky	Otázka	Možnosti odpovědí při uzavřených otázkách
3.	Pod pojmem osoby pod zvláštní ochranou (§ 1685 odst. 2 písm. a) OZ) se skrývají různé osoby, které tvoří nesourodou skupinu. Považujete tuto právní úpravu za vhodnou (např. že se nachází osoba nezletilá zároveň ve skupině s právnickou osobou veřejně prospěšnou)?	• Ne • Ano
4.	V minulé otázce jste odpověděl/a, že nynější právní úprava není vhodná. Poprosím Vás o vybrání těch důvodů (nebo pouze jediného), které vás k této volbě vedly:	• *Různorodost osob spadajících pod osoby pod zvláštní ochranou;* • *Není stanovena hierarchie mezi těmito osobami, které spadají do osob pod zvláštní ochranou (tz. kdo má být více chráněn při kolizi dvou osob pod zvláštní ochranou);* • *Postrádá smyslu zařazovat mezi osoby pod zvláštní ochranou právnické osoby;* • *Jiné*
5.	V minulé otázce jste odpověděl/a, že nynější právní úprava je vhodná. Poprosím Vás o popis, proč danou úpravu považujete za vhodnou.	

Oddíl 3	**Výhrada soupisu**	
Číslo otázky	Otázka	Možnosti odpovědí při uzavřených otázkách
6.	Jaký způsob obvykle volíte, když dědic uplatní právo výhrady soupisu pozůstalosti a v řízení **není** účastna osoba pod zvláštní ochranou?	• Nahrazením soupisu společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku; • Soupisem pozůstalosti (příp. i soupisem na místě samém); • Nahrazením soupisu seznamem pozůstalostního majetku, který pořídí správce pozůstalosti
7.	Jaký způsob obvykle volíte, když povinnost nařídit soupis pozůstalosti vyplývá ze zákona, protože v řízení **je** účastna osoba pod zvláštní ochranou?	• Nahrazením soupisu společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku; • Nahrazením soupisu seznamem pozůstalostního majetku, který pořídí správce pozůstalosti; • Soupisem pozůstalosti (příp. i soupisem na místě samém)
8.	V případě, že se rozhodnete nahradit soupis pozůstalosti společným prohlášením dědiců, jak postupujete:	• ponechám zcela na dědicích, ať společné prohlášení předloží a nijak se na jeho obsahu nepodílím; • poskytnu dědicům informace z předběžného šetření tak, aby mohli prohlášení vyhotovit;

		• úzce s nimi spolupracuji za účelem vyhotovení tohoto prohlášení (např. proto, že dědici sami ho v potřebné kvalitě nejsou schopni zpracovat); • prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku učiním obsahem protokolu z jednání, protože se na 100 % shoduje se seznamem aktiv a pasiv pozůstalosti (§ 172 odst. 2 a § 173 ZŘS)
9.	V případě, že se rozhodnete nahradit soupis pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotoví správce pozůstalosti, jak postupujete:	• ponechám vyhotovení seznamu zcela na správci a nijak se na jeho obsahu nepodílím; • poskytnu správci informace z předběžného šetření tak, aby mohl prohlášení vyhotovit; • úzce se správcem spolupracuji za účelem vyhotovení tohoto seznamu; • seznam pozůstalostního majetku učiním obsahem protokolu z jednání, protože se na 100 % shoduje se seznamem aktiv a pasiv pozůstalosti
10.	A jaký postup volíte vůči ostatním účastníkům řízení?	• stejný, tedy jako kdyby v řízení osoba pod zvláštní ochranou účastníkem nebyla; • vysvětlím jim, že by i oni sami měli své právo uplatnit, aby se i na ně práva spojená s uplatněním výhrady soupisu vztahovala

Oddíl 4	**Osoby neznámé a nepřítomné**	
Číslo otázky	Otázka	Možnosti odpovědí při uzavřených otázkách
11.	Zákon ukládá povinnost nařídit soupis pozůstalosti i v případě, že mezi dědici je osoba neznámá nebo nepřítomná. V takovém řízení proběhne nejprve procesní vypořádání-se s touto osobou, a když se nenalezne, v řízení se k ní nadále nepřihlíží. Je podle Vás nutné i v tomto případě provádět soupis pozůstalosti?	• Ano • Ne
12.	Je podle Vás spravedlivé, aby vzniklé náklady řízení v souvislosti se soupisem pozůstalosti, který byl nařízen z důvodu existence osoby nepřítomné či neznámé, nesli ostatní dědicové?	• Ano • Ne
13.	Zůstaňme u nařízení soupisu z „úřední povinnosti“ jako v předchozí otázce. Připadá Vám účelné a dostatečné k ochraně práv osob pod zvláštní ochranou soupisu pozůstalosti provádět, když od zahájení řízení s jistotou uplynulo již několik měsíců (hlavně ve vztahu k cennějším movitým věcem)?	• Ano • Ne
14.	Stále zůstáváme u stejné situace – nařízení soupisu z „úřední povinnosti." Lze podle Vás v tomto případě nahradit soupis pozůstalosti souhlasným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku?	• Ano • Ne
15.	V minulé otázce jste zvolili odpověď Ne. Lze podle Vás v tomto případě nahradit soupis pozůstalosti prostřednictvím správce pozůstalosti, který by sestavil seznam pozůstalostního majetku?	• Ano • Ne

Oddíl 5	**Zastoupení osob, které nejsou plně svéprávné**	
Číslo otázky	Otázka	Možnosti odpovědí při uzavřených otázkách
16.	Jakou osobu obvykle ustanovujete jako kolizního opatrovníka osoby, která není plně svéprávná?	• orgán sociálně-právní ochrany dětí; • vhodnou osobu z osob blízkých osobě, která není plně svéprávná; • advokáta
17.	Když jsou v řízení dvě osoby, které nejsou plně svéprávné (např. dva nezletilí sourozenci), ustanovujete obvykle:	• jednoho opatrovníka pro oba; • pro každého z nich ustanovuji jinou vhodnou osobu zvlášť; • orgán sociálně-právní ochrany dětí
18.	Ustanovili jste někdy opatrovníka ex offo podle § 29 odst.3 OSŘ pro osobu, která nebyla formálně omezena na svéprávnosti, ale měla být?	• Ano • Ne
19.	Jak dlouho trvá soudní řízení, kterým soud schvaluje právní jednání za nesvéprávného účastníka dědického řízení?	• méně než 6 měsíců; • 6 měsíců až 1 rok; • déle než 1 rok

Oddíl 6	**Četnost účasti osob pod zvláštní ochranou a pravomoci notáře**	
Číslo otázky	Otázka	Možnosti odpovědí při uzavřených otázkách
20.	Jak často se setkáváte v pozůstalostním řízení s účastníkem jako osobou se zvláštní ochranou?	• méně než jednou ročně; • 1x až 2x ročně; • 3x až 5x ročně; • 6x až 10x ročně; • více než 10x ročně
21.	Jak často jste se setkali v pozůstalostním řízení s **jinou** formou podpůrných opatření pro zletilé osoby, které nejsou schopny samostatně právně jednat, tj. předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování či zastoupení členem domácnosti?	• nikdy; • skoro nikdy (cca do 5 případů od roku 2014); • občas; • několikrát do roka; • častěji
22.	V minulé otázce jste zvolili častěji. Kolikrát (cirka)?	
23.	Jak často jste se setkali v pozůstalostním řízení s omezením svéprávnosti účastníka?	• nikdy; • skoro nikdy (cca do 5 případů od roku 2014); • občas; • několikrát do roka; • častěji
24.	V minulé otázce jste zvolili častěji. Kolikrát (cirka)?	
25.	Měl by mít notář přístup k rozhodnutím, kterými jsou osoby omezovány na svéprávnosti?	• Ano • Ne

26.	V minulé otázce jste odpověděl, že ano, jak tedy?	• online (např. z centrální evidence obyvatel nebo jiné aplikace); • jiné
27.	Dokážete si představit jinou formu schvalování právních jednání učiněných za nesvéprávné osoby, než rozhodnutím soudu?	• Ano, prostřednictvím notáře; • Ano, nikoliv však prostřednictvím notáře; • Ne
28.	V minulé otázce jste vybral/a odpověď Ano, prostřednictvím notáře. Vyberte podle vás vhodnou formu pro řízení o pozůstalosti.	• rozhodnutím notáře ve zvláštním řízení soudním, kterého by pověřil obecný soud nesvéprávného; • rozhodnutím notáře ve zvláštním řízení soudním, pověřeným notářem by byl notář projednávající řízení o pozůstalosti; • jiným, méně formálním postupem bez soudního řízení, který by byl notářskou činností podle notářského řádu

Větvení bylo nastaveno u otázek č. 3, 14, 21, 23, 25 a 27:

- u otázky č. 3, pokud byla zvolena odpověď „Ne“, tak byl respondent přesměrován na otázku č. 4; pokud byla zvolena odpověď „Ano“, tak na otázku č. 5;
- u otázky č. 14, jestliže respondent zvolil odpověď „Ne“, tak mu byla zobrazena otázka č. 15; zvolením odpovědi „Ano“ byl přesměrován na 5. oddíl;
- u otázky č. 21 při zvolení odpovědi „Častěji“, tak by byl přesměrován na otázku č. 22;
- u otázky č. 23, pokud byla vybrána odpověď „Častěji“, tak se respondentu zobrazila otázka č. 24, pokud zvolil jakoukoliv jinou odpověď, tak další otázkou pro tohoto respondenta byla otázka č. 25;
- u otázky č. 25 bylo nastaveno větvení tak, že pokud respondent zvolil odpověď „Ano“, tak se zobrazila konkretizující otázka č. 26, pokud zvolil odpověď „Ne“, pokračoval otázkou č. 27;
- u otázky č. 27, jestliže respondent vybral odpověď „Ano, prostřednictvím notáře“, tak mu byla zobrazena konkretizující otázka č. 28, v jiném případě byl přesměrován na konec dotazníku.

3.9 Výsledky dotazníkového šetření

Pro větší přehlednost textu jsou v následujících podbodech této podkapitoly **barevně i graficky odlišena** doslovná znění otázek. Pokud otázka byla k volnému zodpovězení, popř. byla zvolena možnost „Jiné“, tak odpovědi na tyto otázky jsou uvedeny bez jazykové a grafické úpravy, bez zkrácení a pro snadnou čitelnost jsou zvýrazněny *barevnou italikou.*

Na základě shromážděných odpovědí z jednotlivých notářských úřadů bylo možno vyvodit následující závěry dotazníkového šetření.

3.9.1 Oddíl 1 – základní informace

Účelem zařazení tohoto oddílu bylo získat určitá kritéria, podle kterých by bylo možno srovnávat mezi jednotlivými skupinami respondentů, a i přesto byla zachována anonymita odpovídajících.

3.9.1.1 Otázka č. 1 – délka výkonu profese notáře

Jak dlouho vykonáváte profesi notáře?

Smyslem této otázky bylo rozřadit notáře podle délky jejich praxe, a zjistit tak, zdali se určitá skupina respondentů výrazně názorově neodlišuje od jiných. Domníval jsem se totiž, že se budou skupiny názorově lišit, a největší rozdíly jsem předpokládal mezi skupinami nejmladších notářů s těmi nejstaršími, a to zejména kvůli měnící se právní úpravě. Předpokladem pro to byl fakt, že profesně nejstarší notáři byli nuceni znát detailně i předchozí právní úpravu, kde leckterá v dotazníkovém šetření zmíněná oblast byla upravena rozdílně. Takováto premisa však nebyla potvrzena. V odpovědích spíše bylo potvrzeno, že každý jednotlivý právník může mít na stejnou věc různý názor, tedy v odpovědích se odráží spíše osobní postoj nežli délka vykonávané praxe.

Tabulka č. 3: počty notářů podle délky vykonávané praxe

Délka praxe	*Počet notářů*
0-4 roky	29
5-10 let	26
11-20 let	16
21-30 let	8
30 a více let	14

3.9.1.2 Otázka č. 2 – regionální komory

V rámci jakého obvodu regionální notářské komory působíte?

Tato otázka si kladla za cíl rozdělit notáře podle jejich regionálních obvodů, aby bylo možno pozorovat návratnost v jednotlivých oblastech, ale i, a to hlavně, abych měl možnost porovnat výsledky jednotlivých komor navzájem, zdali se na určitém území aplikuje jednotná praxe. Jednotlivé počty notářů z jednotlivých regionálních komor jsou zaneseny v následující tabulce.

Tabulka č. 4: počty notářů z jednotlivých regionálních komor v dotazníku

Regionální komora	*Počet notářů celkem*	*Počet zúčastněných*	*Vyjádření v %*
NK pro hlavní město Prahu	67	12	18 %
NK v Brně	80	16	20 %
NK v Českých Budějovicích	30	3	10 %
NK v Hradci Králové	56	10	18 %
NK v Ostravě	64	13	20 %
NK v Plzni	43	13	30 %
NK v Praze	58	19	33 %
NK v Ústí nad Labem	37	7	19 %

Z tabulky výše vyplývá, že nejvyšší návratnost dotazníku (tj. 33 %) je od členů Notářské komory v Praze, zdaleka nejnižší návratností dotazníku je s 10% návratnost od členů Notářské komory v Českých Budějovicích.

Vyloučíme-li otázky, na kterých se shodli notáři napříč republikou, nenacházíme skoro jedinou otázku, kde by se odpovědi naprosto shodovaly podle oblasti, ve které notář působí. Ve vztahu k území je nejvíce provázanou otázkou rychlost daného řízení, pokud je v něm účastna osoba, za kterou je nutno schvalovat jednání opatrovnickým soudem. Pomineme-li v této otázce Notářskou komoru v Českých Budějovicích, kdy je míra návratnosti natolik nízká, že hodnoty nelze generalizovat (i když se odpovědi na danou otázku shodují - méně než půl roku), lze říci, že při Notářské komoře v Ústí nad Labem většina těchto řízení je skončena do půl roku od zahájení řízení. Upřímně mě tento výsledek překvapil, protože jsem očekával, že podle socio-ekonomického postavení tohoto regionu bude zde celkově řízení trvat déle, ale podle odpovědí respondentů tomu tak není.

3.9.2 Oddíl 2 – Zákonná úprava osob pod zvláštní ochranou

Jelikož se moje práce zabývá pojmem osob pod zvláštní ochranou i z teoretického hlediska, chtěl jsem znát na tuto problematiku i názor osob z praxe, které s ní přijdou nejvíce do styku.

3.9.2.1 Otázka č. 3, 4 a 5 – (ne)vhodnost úpravy

Pod pojmem osoby pod zvláštní ochranou (§ 1685 odst. 2 písm. a) OZ) se skrývají různé osoby, které tvoří nesourodou skupinu. Považujete tuto právní úpravu za vhodnou (např. že se nachází osoba nezletilá zároveň ve skupině s právnickou osobou veřejně prospěšnou)?

Zde respondenti volili mezi předem připravenými možnostmi. Tato otázka měla za cíl pouze navázat na zvolenou odpověď vhodnou konkretizující otázku, a to podle toho, zdali si daný respondent myslel, že je úprava vhodná, či nikoliv.

Domníval jsem se, že většina notářů tuto úpravu nebude považovat za vhodnou, i proto byla jako první z variant uvedená možnost „Ne“. Výsledky na tuto otázku tomu odpovídají. Ze všech respondentů 65 z nich odpovědělo na tuto otázku negativně, tedy skoro celých 70 % respondentů. Zbytek odpověděl na tuto otázku kladně.

Při zvolení negativní odpovědi se těmto respondentům objevila navazující otázka, tedy otázka č. 4. **V minulé otázce jste odpověděl/a, že nynější právní úprava není vhodná. Poprosím Vás o vybrání těch důvodů (nebo pouze jediného), které vás k této volbě vedly:**

V jediném případě z celého dotazníku v této otázce mohli respondenti zaškrtnout více možností. Na základě předchozího studia tématu jsem předpřipravil tři názory, které se objevovaly v odborné literatuře.

Za důvod nevhodnosti většina zvolila odpověď, že postrádá smyslu zařazovat mezi osoby pod zvláštní ochranou právnické osoby. Nemálo zastoupen byl taktéž názor, že nevhodností nynější právní úpravy je různorodost osob, které spadají pod osoby pod zvláštní ochranu. Nejméně byl zastoupen názor ohledně chybějící hierarchie. Domnívám se, že důvodem pro tento výsledek může být i fakt, že je zde ustálená právní praxe, že je favorizován zájem dítěte nad ostatními skupinami osob.

Graf č. 2: odpovědi na otázku č. 4

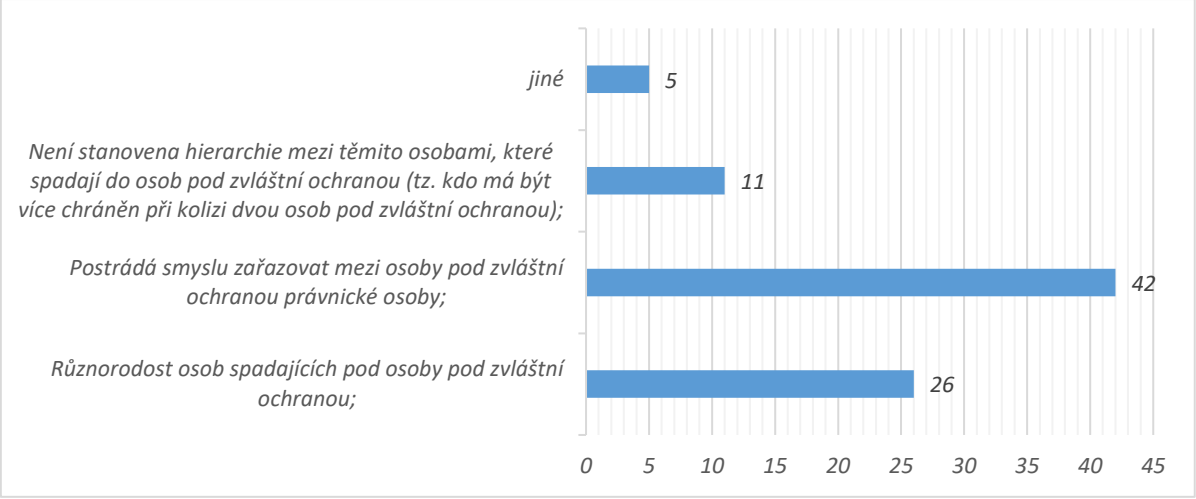

Rovněž zde byla uvedena možnost pro volné vyjádření dalších názorů skrze funkci „Jiné“. Tuto možnost využilo 5 respondentů. Jeden z respondentů odpověděl *„nepovažuji za*

nezbytné vůbec zřizovat osoby pod zvláštní ochranou",[184] tento názor byl však ojedinělým. Poté zde následují tři odpovědi týkající se nepřítomných osob, které se nesou ve stejném názorovém proudu, a to, že by mezi osoby pod zvláštní ochranou neměly být zařazovány osoby nepřítomné. Jeden z respondentů uvedl i důvod, proč zastává tento názor. *„Mezi osobami pod zvláštní ochranou jsou i osoby "nepřítomné", tedy osoby jejichž pobyt není znám, což jsou ve většině případů pouze osoby, které se vyhýbají tomu, aby jim mohlo být doručováno (např. dlužníci), u kterých nevidím důvod pro zvláštní ochranu."*[185] Poslední respondent, který využil možnosti funkce „Jiné" uvedl: „*Některé osoby bych pod ochranu nezařazovala vůbec"*,[186] a to bez větší specifikace, které skupiny osob měl na mysli.

Většina respondentů, i když měla možnost vybrat více odpovědí, tak zvolila pouze jednu z možných. Následující graf znázorňuje počty notářů a zvolené počty důvodů, které jim přišly relevantní jako důvod nevhodnosti stávající právní úpravy. Možnosti zvolit všechny tři předpřipravené a zároveň možnosti „Jiné" nikdo nevyužil.

Graf č. 3: počet uvedených důvodů nevhodnosti stávající úpravy

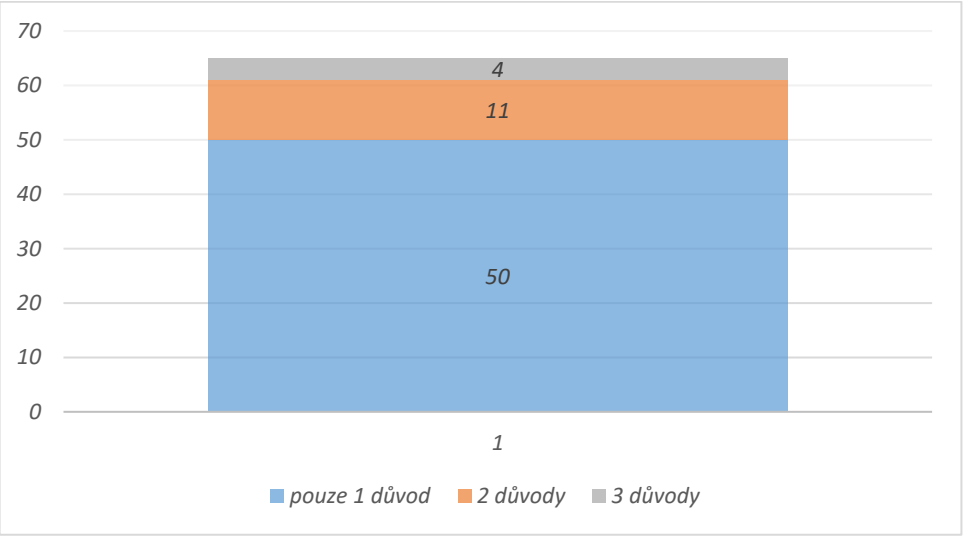

Při zvolení pozitivní odpovědi na otázku č. 3 se respondentovi objevila prostřednictvím funkce větvení otázka č. 5: **V minulé otázce jste odpověděl/a, že nynější právní úprava je vhodná. Poprosím Vás o popis, proč danou úpravu považujete za vhodnou.** Zde jsem dal respondentům prostor, aby vyjádřili svůj názor. Tato otázka, jako jediná v celém výzkumu, byla

[184] Anonymní respondent ID 27
[185] Anonymní respondent ID 37
[186] Anonymní respondent ID 3

nepovinná, z důvodu prostupnosti dotazníku. Možnosti vyjádřit se však využila nadpoloviční většina (20 z 28 respondentů) všech těch, kteří zvolili pozitivní odpověď na otázku č. 3.

V odpovědích se objevily dva hlavní argumenty, proč není úprava považována za nevhodnou, resp. proč je považována za vhodnou. Argument, který se opakoval v odpovědích s nejvyšší četností (tedy 10x) bylo tvrzení, že daná úprava je vhodná, protože osoby, kterým má být poskytnuta dle uvážení zákonodárce zvláštní ochrana, jsou všechny uvedeny na jednom místě. Lze tedy říci, že důvodem vhodnosti dle těchto respondentů je o přehlednost k zajištění kýženého účelu, což také zmiňují někteří z nich: *„Výhodou úpravy všech výjimek a zvláštností na jednom místě (v konkrétním ustanovení) je praktická přehlednost a odolnost vůči lobbistickým pokusům o nedomyšlené novelizace. Civilní kodex je dle mého názoru lepším místem pro takovou úpravu, než různé jednotlivé zákony.“*[187] nebo *„Nevidím nevhodnost. Zkrátka zákon dává pod větší ochranu některé FO, o kterých předpokládá, že se nemohou plnohodnotně chránit samy (ne plně svéprávné, neznámé, nepřítomné), a některé PO, čímž chrání buď veřejný zájem nebo dědictví, které má sloužit k veřejně prospěšným účelům.“*[188] Nadto někteří zmínili související argumenty, a to ty, že se tak předejde případům výjimek nebo pochybením, které by mohla vznikat a že navazuje společná procesní úprava.

Dalším argumentem, který v odpovědích byl zastoupen častěji (5x), je ten, že v případě pozůstalostního řízení se notáři ve své praxi setkávají především s osobami, které nejsou plně svéprávné (jak nezletilí, tak osoby s omezenou svéprávností), a že právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu se mezi účastníky téměř nevyskytuje. Jako příklad uvedu odpověď jednoho z respondentů: *„Případů, kdy je účastníkem řízení právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu je minimum, proto zvláštní právní úprava pro tyto osoby by byla nadbytečná.“*[189]

V ostatních odpovědích byly uvedeny následující argumenty:

- *1. nejedná se o jedinou nelogičnost v OZ. 2. Lze přisvědčit, že i veřejně prospěšná společnost vyžaduje zvláštní ochranu, kdy by bylo nežádoucí, aby s přijetím dědictví dostali "zajíce v pytli".*[190]

[187] Anonymní respondent ID 50
[188] Anonymní respondent ID 90
[189] Anonymní respondent ID 73
[190] Anonymní respondent ID 15

- *Podle dosavadních zkušeností je úprava dostačující.*[191]
- *Právní úprava nemůže být kazuistická. Neznamená to, že se postupuje v každé skupině či v každém konkrétním případě dané osoby stejně.*[192]
- *Jedná se o taxativní vymezení osob, kterých se týká "zvláštní ochrana". Nevidím zde výkladové problémy.* [193]
- *Jelikož ji nepovažuji za nevhodnou, tak ji považuji za vhodnou.*[194]

3.9.3 Oddíl 3 – Výhrada soupisu pozůstalosti

Míra ochrany, kterou zákon poskytuje osobám pod zvláštní ochranou prostřednicím nutně provedeného soupisu pozůstalosti, může být ovlivněna i způsobem, jaký notář zvolí.

3.9.3.1 Otázka č. 6 a 7 – způsob soupisu pozůstalosti

V případě těchto otázek jsem zvolil možnosti uzavřené otázky, protože zde existují tři možnosti, jak soupis provést. Primárním pravidlem je soupis pozůstalosti (popřípadě soupis pozůstalosti na místě samém), a nadále jeho dvě nahrazení, a to společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku nebo seznamem pozůstalosti, který je pořízen správcem pozůstalosti.

Otázka č. 6 **Jaký způsob obvykle volíte, když dědic uplatní právo výhrady soupisu pozůstalosti a v řízení není účastna osoba pod zvláštní ochranou?**

V tomto případě se respondenti napříč celou Českou republiku téměř shodli. Lze konstatovat, že téměř ve 100 % případů notáři používají nahrazení soupisu společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku. Odlišnou odpověď zvolili pouze tři respondenti. Odpověď soupis pozůstalosti nezvolil žádný respondent. V tomto případě se domnívám, že by takový postup byl nadbytečným. Využití tohoto způsobu bych předpokládal opravdu jen ve zvlášť složitých případech.

[191] Anonymní respondent ID 75
[192] Anonymní respondent ID 89
[193] Anonymní respondent ID 16
[194] Anonymní respondent ID 24

Graf č. 4: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 6

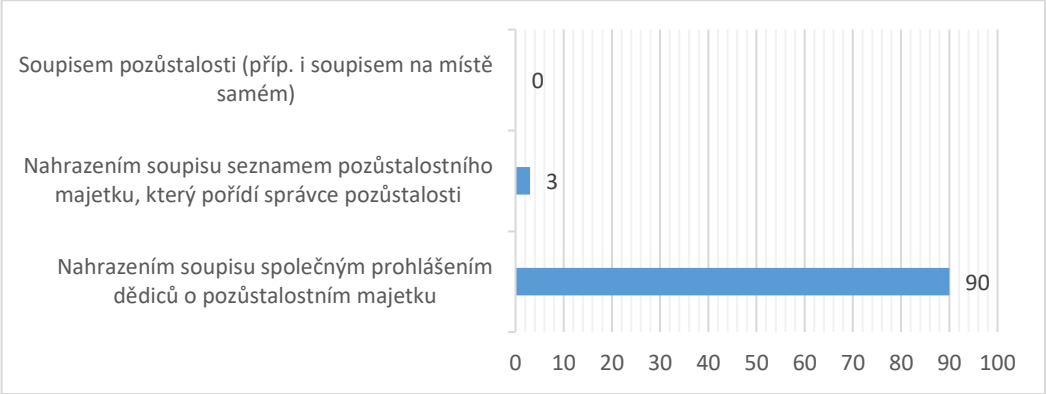

Na otázku č. 7 **Jaký způsob obvykle volíte, když povinnost nařídit soupis pozůstalosti vyplývá ze zákona, protože v řízení je účastna osoba pod zvláštní ochranou?** byla o trochu větší diverzifikace mezi odpověďmi, už jsou zde jednotky notářů, kteří volí i soupis pozůstalosti jako takový, nicméně i v tomto případě ve valné většině případů respondenti povolují nahrazení soupisu společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.

Graf č. 5: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 7

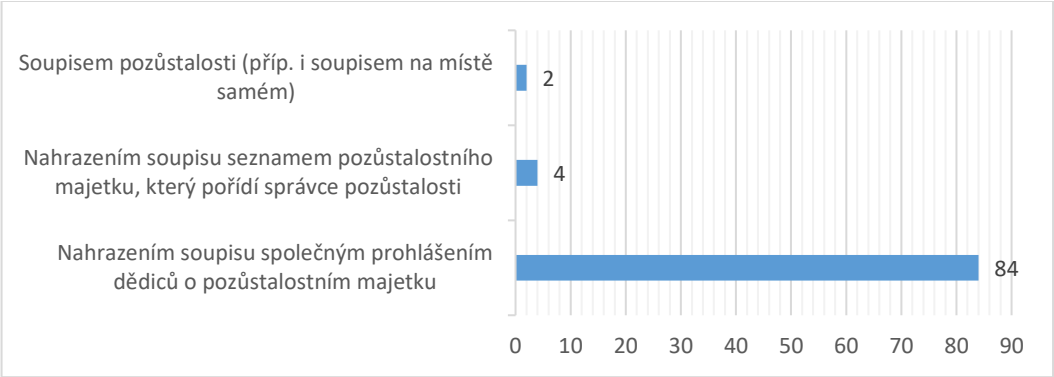

Lze pozorovat nepatrný rozdíl u některých notářů v přístupu při uplatňování výhrady soupisu, pokud je v řízení přítomna osoba pod zvláštní ochranou, nicméně jsem se domníval, že rozdíl bude markantnější. Podle výsledků průzkumu se bude jednat o jednotky notářů, kteří budou zvažovat jiný, typově více ochranný, přístup, pokud zde je osoba pod zvláštní ochranou.

Nahrazení soupisu pozůstalostního majetku seznamem vytvořeným správcem pozůstalosti považuji za nahrazení, které poskytuje větší ochranu pro osoby pod zvláštní ochranou. Překvapilo mě, že v jedné odpovědi respondent v případě řízení bez účasti osoby pod zvláštní ochranou volí nahrazení seznamem, který vytvořil správce pozůstalosti, ale v řízení, kde je účastna osoba pod zvláštní ochranou nahrazuje „pouze“ společným prohlášením dědiců.

Nevylučuji, že nemohlo dojít u konkrétního respondenta k zaměnění otázek, avšak snažil jsem se tomu předejít grafickým zvýrazněním textace otázek. U ostatních respondentů míra ochrany skrze zvolený způsob zůstala stejná, nebo se zvýšila v případě řízení s účastí osoby pod zvláštní ochranou.

3.9.3.2 Otázka č. 8 a 9– postupy při nahrazení soupisu pozůstalosti společným prohlášením dědiců a seznamem sestaveným správcem pozůstalosti

Zákon blíže nestanoví způsob, jak má soudní komisař postupovat v případě, že se rozhodne nahradit soupis pozůstalosti. Tyto dvě otázky mířily na postup, jaký daný notář volí při tom, když se rozhodne nahradit soupis pozůstalosti jednou z variant.

Otázka č. 8 zněla takto: **V případě, že se rozhodnete nahradit soupis pozůstalosti společným prohlášením dědiců, jak postupujete:** a respondenti mohli zvolit jednu z nabízených možností. Necelých 65 % respondentů zvolilo, že prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku učiní obsahem protokolu z jednání, protože se na 100 % shoduje se seznamem aktiv a pasiv pozůstalosti (§ 172 odst. 2 a § 173 ZŘS). I z mé praxe vyplývá, že tato varianta je nejčastěji volenou při nahrazení soupisu pozůstalosti společným prohlášením dědiců. Druhou nejčetnější odpovědí bylo poskytnutí úzké spolupráce dědicům při vytvoření prohlášení, tuto odpověď zvolilo necelých 27 % respondentů. Podle mého očekávání nejméně volenou odpovědí bylo, že soudní komisař ponechá zcela na dědicích, aby ono prohlášení sestavili, tedy neposkytne jim žádnou součinnost, což mi nepřipadá vzhledem k účelu soupisu pozůstalosti jako nejvhodnější řešení, protože se domnívám, že dědici většinou nebudou s to sestavit ono prohlášení v dostatečné kvalitě, aby mohlo mít vypovídající hodnotu o zůstavitelových aktivech.

Graf č. 6: grafické znázornění odpovědi na otázku č. 8

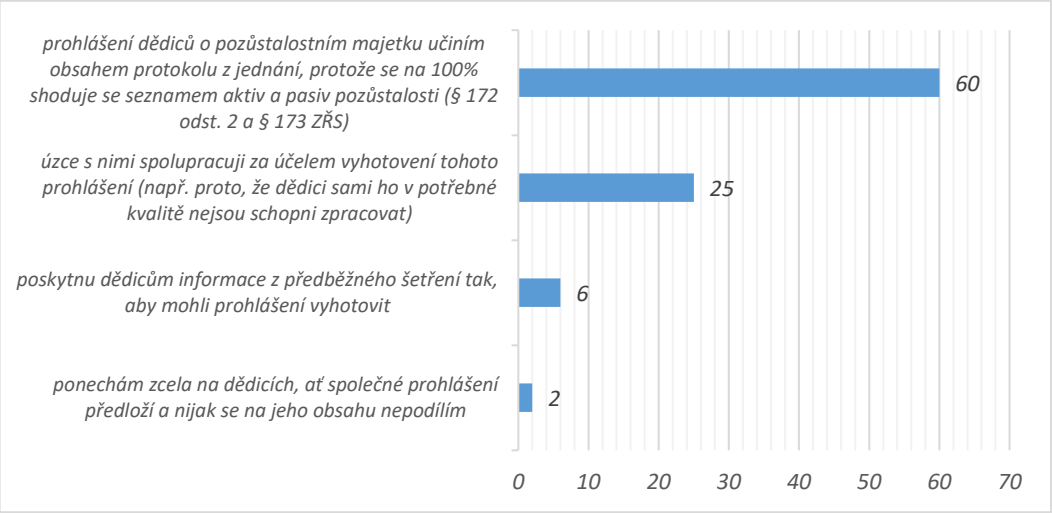

Otázka č. 9 zněla **V případě, že se rozhodnete nahradit soupis pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku, který vyhotoví správce pozůstalosti, jak postupujete:** Zde se již odpovědi více různily, přibylo respondentů, kteří při sestavování neposkytují žádnou součinnost správci pozůstalosti. Naopak nejčetnější odpovědí v této situaci je poskytnutí úzké spolupráce správci pozůstalosti, a nikoliv pořízení seznamem pozůstalostního majetku jako součást protokolu z jednání, což zde byla druhá nejméně častá odpověď. Domnívám se, že to je i proto, že správce pozůstalosti má ze zákona zvláštní povinnosti v tomto případě aktiva zjistit a sepsat v jejich celistvosti, a většinou bude zůstavitelem povolána nebo soudem jmenována osoba, která k zůstaviteli měla blízko a která zná jeho majetkové poměry.

Graf č. 7: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 9

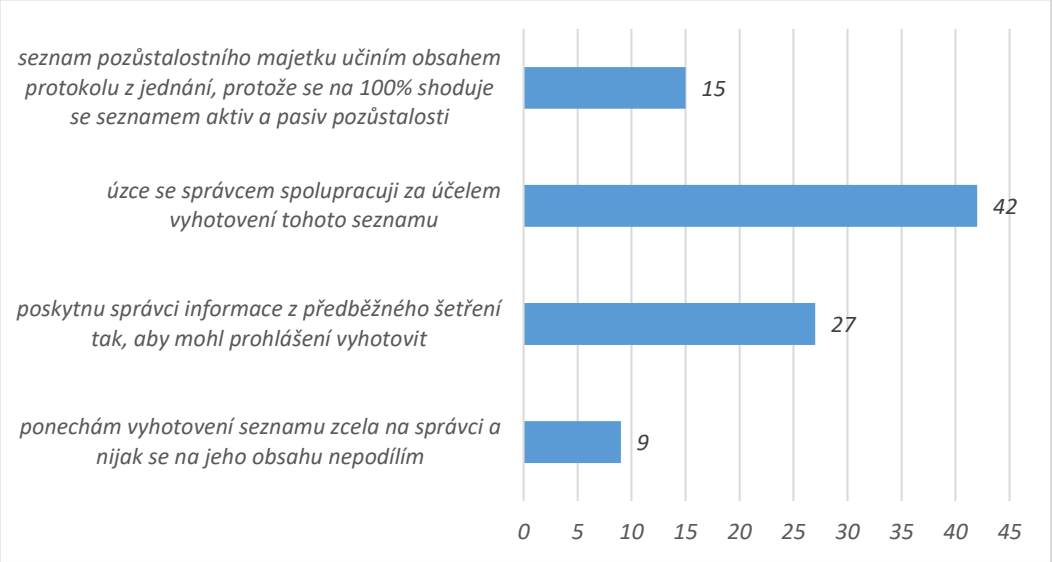

3.9.3.3 Otázka č. 10 – postup vůči ostatním účastníkům řízení

A jaký postup volíte vůči ostatním účastníkům řízení?

Většina respondentů (necelých 75 %) se přiklonila k odpovědi, která uváděla speciální postup v situaci, kdy je v řízení jedním z účastníků osoba pod zvláštní ochranou a ostatní jimi nejsou. Zbylí respondenti v této situaci volí úplně stejný postup, jako kdyby žádný z účastníků pod zvláštní ochranou nebyl. Doufal a očekával jsem, že bude větší zastoupení u odpovědi se speciálním postupem, protože se domnívám, že je vhodné ze strany soudního komisaře upozornit na fakt, že i když se provádí soupis pozůstalosti z důvodu účasti osoby pod zvláštní ochranou v řízení, tak pokud ostatní dědicové nevyužijí svého práva, budou i přesto odpovídat za dluhy zůstavitele neomezeně.

3.9.4 Oddíl 4 – Osoby neznámé a nepřítomné

Jak již bylo zmíněno v druhé kapitole, výhrada soupisu musí být provedena i v situaci, kdy je předpoklad, že existuje osoba neznámá nebo nepřítomná. Zákon tak činí z jediného důvodu, a to ochraňovat tyto osoby prostřednictvím toho, že bude zaevidováno, jaký byl stav pozůstalostního majetku před rozdělením jednotlivým dědicům, aby v případě, že se tato osoba „objeví", tak věděla, jaká byla hodnota celého pozůstalostního majetku, co do něj bylo zařazeno, a kolik po kom může požadovat. Je však tato koncepce spravedlivá, a považují ji notáři za potřebnou?

3.9.4.1 Otázka č. 11 – nutnost provádět soupis pozůstalostního majetku

Zákon ukládá povinnost nařídit soupis pozůstalosti i v případě, že mezi dědici je osoba neznámá nebo nepřítomná. V takovém řízení proběhne nejprve procesní vypořádání se s touto osobou, a když se nenalezne, v řízení se k ní nadále nepřihlíží. Je podle Vás nutné i v tomto případě provádět soupis pozůstalosti?

Na tuto otázku k mému překvapení odpověděla více než dvoutřetinová většina respondentů (68 %), že nepovažuje za nutné v tomto případě provádět soupis pozůstalosti. Domnívám se, že důvodem pro tento výsledek je též to, že se s možnou existencí dané osoby procesně vypořádají předem, tudíž je velký předpoklad, že takováto osoba neexistuje nebo nejeví známky zájmu se účastnit pozůstalostního řízení. Naopak zbylých 30 respondentů představující oněch 32 % zaujímá k této otázce kladné stanovisko, tedy že je nutné provádět soupis pozůstalostního majetku i v tomto případě.

Překvapením pro mě bylo, že většina, která se přiklání k negativnímu stanovisku na tuto otázku, byla tak markantní. Předpokládal jsem v tomto názorovém proudu převahu, nicméně ne tak velkou, očekával jsem maximálně většinu 55 % respondentů.

3.9.4.2 Otázka č. 12 – spravedlivost nesení nákladů provedeného soupisu pozůstalosti

Je podle Vás spravedlivé, aby vzniklé náklady řízení v souvislosti se soupisem pozůstalosti, který byl nařízen z důvodu existence osoby nepřítomné či neznámé, nesli ostatní dědicové?

Tuto otázku jsem v dotazníku konstruoval z mého vlastního přesvědčení, kdy nepovažuji za spravedlivé, aby ostatní dědici nesli náklady za to, že možná existuje nějaká osoba, která jim není známa. Osobně jsem započítával nejen peněžní, ale i časové náklady, protože se v těchto případech řízení prodlužuje kvůli procesnímu vypořádání.

S mým názorem se ztotožňuje 76 respondentů z 93 (82 %). Očekával bych, že se výsledky budou krýt s otázkou č. 11, ale není tomu tak. 22 respondentů, kteří zaujali k minulé otázce kladné stanovisko (je nutno provádět soupis pozůstalosti), si ale nemyslí, že je spravedlivé po ostatních dědicích požadovat, aby nesli náklady za tento soupis. Peněžní náklady by se zákonnou úpravou mohly nějak vyrovnávat, ale jak nahradit časové náklady, to zůstává otázkou. Naopak 8 respondentů nepovažuje za nutné v tomto případě provádět soupis pozůstalosti, nicméně se domnívá, že je spravedlivé požadovat po ostatních dědicích, aby nesli za tento soupis náklady.

3.9.4.3 Otázka č. 13 – dostatečná ochrana práv hlavně ve vztahu k cennějším movitým věcem

Zůstaňme u nařízení soupisu z „úřední povinnosti" jako v předchozí otázce. Připadá Vám účelné a dostatečné k ochraně práv osob pod zvláštní ochranou soupisu pozůstalosti provádět, když od zahájení řízení s jistotou uplynulo již několik měsíců (hlavně ve vztahu k cennějším movitým věcem)?

Výhrada soupisu je v tomto případě prováděna hlavně proto, aby případná nepřítomná nebo neznámá osoba věděla, jaká byla celková hodnota pozůstalosti, jak jsem již výše zmínil. Určité věci lze však zjistit i bez výhrady, a to hlavně z veřejných seznamů. Ve veřejných seznamech jsou většinou zapisovány věci s větší majetkovou hodnotou, například nemovité věci nebo lodě. Movité věci, a to i ty hodnotnější, většinou nikde zapisovány nejsou, proto se o nich nemusí nikdo dozvědět a mohou být rozebrány ještě před zahájením pozůstalostního řízení nebo v jeho průběhu a nikdo s tím nic nemůže udělat, protože se špatně dokazuje, že daná věc předtím náležela zůstaviteli. Proto jsem se zeptal mých respondentů, zdali jim přijde účelné tuto výhradu dělat, když nemovité věci jsou evidovány, a hodnotnější movité věci mohly již být rozebrány. V praxi většina dědiců hodnotnější movité věci do aktiv stejně nepřihlásí, a to většinou z důvodu zvýšení aktiv pozůstalosti, ze které se pak procentuálně vypočítává odměna notáři.

Ze všech respondentů 80 % zvolilo odpověď „Ne", tedy že se nejedná o účelný prostředek.

3.9.4.4 Otázka č. 14 a 15 – nahrazení soupisu pozůstalosti společným prohlášením dědiců

V návaznosti na minulou otázku, kdy většina respondentů považuje výhradu soupisu v případě osob nepřítomných a neznámých za neúčelnou, přesto musí ctít zákonný text a musí výhradu provést, protože zákonodárce tento prostředek za účelný považoval. Nicméně není nikde omezeno, zdali tato výhrada lze nahradit jedním nebo oběma způsoby či nikoliv.

Otázka č. 14: **Stále zůstáváme u stejné situace – nařízení soupisu z „úřední povinnosti." Lze podle Vás v tomto případě nahradit soupis pozůstalosti souhlasným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku?**

Naprostá většina respondentů (95 %) odpověděla, že v tomto případě lze podle nich výhradu soupisu nahradit společným prohlášením dědiců. Tímto způsobem se eliminují další především peněžní náklady, které by s výhradou soupisu mohly vzniknout, nicméně se však společným prohlášením může omezit ona ochrana, která je tímto institutem zamýšlena.

Těch, kteří odpověděli, že nelze nahradit společným prohlášením dědiců, jsem se zeptal na následující otázku (č.15) **V minulé otázce jste zvolili odpověď Ne. Lze podle Vás v tomto případě nahradit soupis pozůstalosti prostřednictvím správce pozůstalosti, který by sestavil seznam pozůstalostního majetku?** Na tuto otázku odpovídalo 5 respondentů a 4 z nich odpověděli, že podle nich lze provést náhradu soupisu pozůstalosti seznamem vytvořeným správcem pozůstalosti.

Z výše zmíněného vyplývá, že naprostá většina respondentů, vyjma jednoho, se domnívá, že provedení výhrady soupisu pozůstalostního majetku lze i v tomto případě nahradit jedním ze způsobů, který zákon nabízí. Tudíž lze i usuzovat, že tak činí i ve své praxi.

3.9.5 Oddíl 5 – Problematika osob, které nejsou plně svéprávné

K zahrnutí této oblasti do empirického výzkumu mě vedla myšlenka, že zastoupením osoby, která není plně svéprávná, má být učiněno za dost tomu, aby byl zajištěn řádný výkon, respektive ochrana, jejích práv. Poslední otázka v tomto pododdíle měla za cíl potvrdit nebo vyvrátit moji domněnku, že účast nezletilého, který není plně svéprávný, má vliv na délku řízení.

3.9.5.1 Otázka č. 16 – opatrovník osoby, která není plně svéprávná

Jakou osobu obvykle ustanovujete jako zvláštního opatrovníka (kolizního opatrovníka) osoby, která není plně svéprávná?

Tato otázka zjišťovala, jakým způsobem přistupují notáři ke jmenování zvláštních opatrovníků v řízení o pozůstalosti, protože zákon nikde nestanoví, jaká osoba by takovým opatrovníkem měla být jmenována. Výsledky potvrzují moji domněnku, že ve valné většině případů jím bude jmenována vhodná osoba blízká osobě, která není plně svéprávná. Tuto variantu zvolilo 90 respondentů. Pouze dva respondenti zvolili možnost orgán sociálně-právní ochrany dětí a jeden respondent v takových případech volí advokáta. Je nicméně tento stav žádoucí? Osoba blízká může opravdu chtít hájit zájmy osoby, kterou zastupuje, ale rovněž to

může jen tak vypadat, ale fakticky bude zastupovat zájmy svoje nebo jiných, rovněž jí blízkých, účastníků řízení. U této volby považuji za problematický právě fakt, že není ve 100 % zajištěno, že bude zastupovat zájmy zastoupeného, kdežto u orgánu sociálně-právní ochrany dětí a advokáta tomu tak je už jen z jejich profesionální pozice.

3.9.5.2 Otázka č. 17 – opatrovník dvou osob, které nejsou plně svéprávné, v jednom řízení

Domníval jsem se, že v praxi může ochrana práv prostřednictvím zvoleného zástupce trochu zaostávat za tím, jaký by měl být optimální stav. Proto jsem se respondentů zeptal na otázku **Když jsou v řízení dvě osoby, které nejsou plně svéprávné (např. dva nezletilí sourozenci), ustanovujete obvykle:** Nejvíce volenou odpovědí (81 respondentů) byla neutrální odpověď, která do jisté míry bude zajišťovat, že práva každé jednotlivé osoby budou hájena dostatečně, a tou odpovědí bylo jmenování vhodných osob pro každou osobu zvlášť. V tomto případě nepatrně větší zastoupení než v minulé otázce, měla odpověď orgán sociálně-právní ochrany dětí, a to se 4 respondenty. Jak jsem zmínil v teoretické části, orgán sociálně-právní ochrany dětí může zastupovat v řízení více účastníků a stále je považován za zástupce, který dostatečně hájí zájmy všech zastoupených stejně. Nicméně za opravdu zarážející považuji fakt, že 8 respondentů odpovědělo, že pro obě osoby zvolí stejného opatrovníka. Tím tak, podle mého soudu, onu ochranu práv obou snižují a presumují, že obě osoby budou mít v řízení stejné zájmy. Tomu tak ale nemusí být. Otázkou tedy zůstává, jak se s touto nastalou situací vypořádají, když náhle zjistí, že si zájmy obou osob, které jsou zastoupeny jedním zástupcem, navzájem odporují. V takovém případě by tedy měli stanovit dalšího opatrovníka pro jednu z těchto osob, a tím tak mohou vzniknout průtahy v řízení, protože se jedná o delší postup než v případě, kdyby zvolili rovnou dva rozdílné opatrovníky. Úplně jinou otázkou zůstává, proč opatrovnické soudy takové zastoupení akceptují a jednání opatrovníka za zastoupeného účastníka schválí, protože jinak by tito notáři v takové praxi nemohli pokračovat.

3.9.5.3 Otázka č. 18 – opatrovník svéprávné osoby dle § 29 odst. 3 OSŘ

Další otázkou vyvstávající ohledně opatrovnictví osob, které nejsou plně svéprávné, je to, jak notáři přistupují k situaci, když osoba, která není formálně soudním rozhodnutím omezena na svéprávnosti, ale materiálně by omezena na svéprávnosti být měla. Takovou situaci je možno předjímat z ustanovení § 29 odst. 3 OSŘ. Zde totiž lze ustanovit opatrovníka osobě, která je stižena duševní potuchou. *„Dané ustanovení dopadá na účastníky, kteří ještě nebyli pravomocným rozhodnutím soudu omezeni ve svéprávnosti a de iure stále mají plnou procesní způsobilost. Soud takovému účastníku, neučiní-li jiná vhodná opatření, například nepřeruší-li řízení podle § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ do doby skončení probíhajícího řízení o svéprávnosti,*

nebo proto, že dal podnět k zahájení takového řízení, ustanoví podle § 29 odst. 3 OSŘ opatrovníka, který jej v řízení bude zastupovat; ustanovený opatrovník bude účastníka zastupovat po dobu, po kterou trvá důvod ustanovení. I když procesní způsobilost je v OSŘ obecně navázána na svéprávnost osoby (srov. § 20 OSŘ), nelze při posuzování schopnosti účastníka samostatně jednat před soudem vycházet pouze z toho, zda účastník byl, či nebyl pravomocně omezen ve svéprávnosti."[195] Domnívám se, že se takovéto situace mohou v řízeních o pozůstalosti vyskytovat (především u starších účastníků řízení) a že praxe toto jmenování opatrovníka může obcházet prostřednictvím plné moci udělené tím, kdo formálně má plnou svéprávnost, ale mít ji nemá, jinému účastníku řízení. Z těchto důvodů jsem se zeptal na otázku: **Jmenovali jste někdy opatrovníka ex offo podle § 29 odst. 3 OSŘ pro osobu, která nebyla formálně omezena na svéprávnosti, ale měla být?**

Odpovědi na tuto otázku jsou skoro vyrovnané, pouze s rozdílem jedné odpovědi byla četnější kladná odpověď. Domnívám se však, že může existovat notář, který na tuto otázku odpověděl záporně, ale v praxi se s touto situací již setkal a využil právě oné plné moci.

3.9.5.4 Otázka č. 19 – vliv účasti nezletilého, který není plně svéprávný, na délku řízení

Z mé dosavadní praxe studenta pracujícího v notářských kancelářích jsem vypozoroval, že když je v řízení účastna osoba, za kterou musí jednání schválit soud, tak tato řízení trvají někdy neúměrně dlouho tomu, jak by trvat mohla a měla.

Jak dlouho trvá soudní řízení, kterým soud schvaluje právní jednání za nesvéprávného účastníka dědického řízení?

Příjemným zjištěním bylo, že ve většině případů respondenti odpověděli, že řízení v těchto případech jsou skončena do půl roku, což si myslím, že je odpovídající a standardní délka řízení. Nicméně jsou zde i nemálo časté případy, které půl roku přesahují. Dohromady odpovědělo 41 respondentů, že řízení trvá více než půl roku. Dokonce dva z nich odpověděli, že řízení kvůli tomu může trvat více než jeden rok, a tento výsledek považuji za alarmující.

3.9.6 Oddíl 6 – četnost účasti osob pod zvláštní ochranou a pravomoci notáře

Tento oddíl jsem do empirického výzkumu zařadil proto, abych si potvrdil svoje domněnky o tom, že problematika osob pod zvláštní ochranou je především problematikou praktickou a že fenomén jiných podpůrných opatření občanského práva po rekodifikaci není zdaleka v praxi využíván tak, jak by měl. Taktéž jsem zařadil otázku na problematiku přístupu

[195] Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 10. 2022, sp. zn. 21 Cdo 1768/2022

k rozhodnutím soudu o omezení svéprávnosti, protože jsem ze své absolvované praxe vypozoroval, že stav ke dnešnímu dni z mého pohledu není pro notářskou praxi vyhovujícím. Poslední dvě otázky z tohoto oddílu mířily na pravomoci notáře ohledně schvalování právních jednání za osoby, které nejsou plně svéprávné.

3.9.6.1 Otázka č. 20 – četnost účasti osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti

Jak často se setkáváte v pozůstalostním řízení s účastníkem jako osobou se zvláštní ochranou?

Jak z níže uvedeného grafu můžeme pozorovat, tak dvě třetiny respondentů odpověděly, že se setkávají s osobou pod zvláštní ochranou častěji než 6x ročně, a z toho více než polovina z těchto dvou třetin odpověděla, že více než 10x ročně. Lze tedy konstatovat, že úskalí spjatá s osobami pod zvláštní ochranou není zdaleka jen teoretickou, nýbrž i praktickou problematikou, se kterou se notáři ve své praxi musí vypořádávat. Nikdo z respondentů nezvolil odpověď (že se s osobami pod zvláštní ochranou setkávají méně často než jednou ročně), která by potvrzovala, že se jedná jen o teoretickou problematiku.

Graf č. 8: procentuální znázornění odpovědí na otázku č. 20

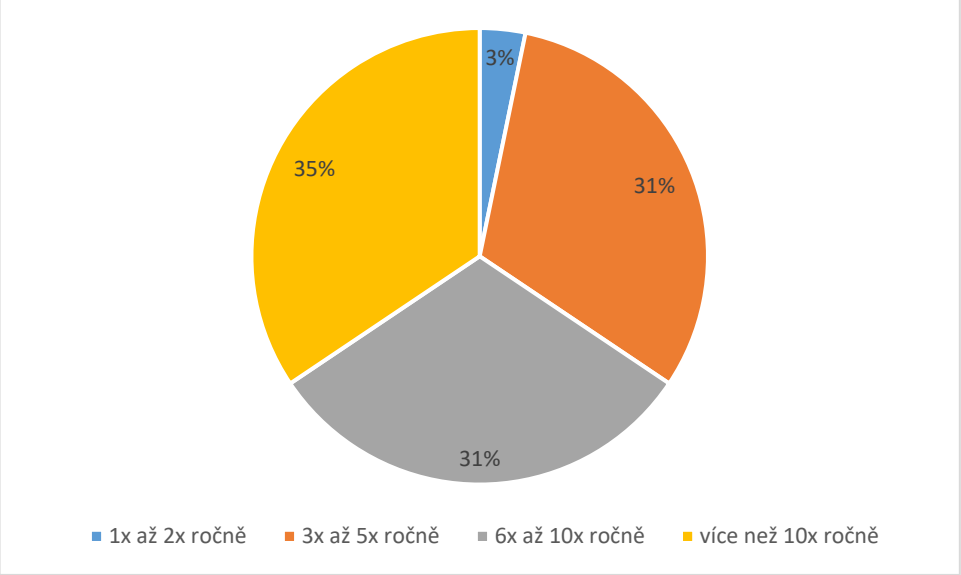

3.9.6.2 Otázka č. 21-24 – četnost účastníků, kteří využili jiných forem podpůrných opatření a účastníků s omezenou svéprávností

U otázky č. 21 a č. 23 byla koncepce otázky a odpovědí zvolena naprosto totožně, abych je mohl dobře porovnat. Respondenti volili mezi odpověďmi „Nikdy“, „Skoro nikdy“, „Občas“, „Několikrát do roka“ a „Častěji“. U odpovědi „častěji“ se poté větvením dostali ke konkretizaci této odpovědi, tedy odhadem kolikrát se s těmito účastníky setkali. Otázka č. 22 zde nebude

vůbec reflektována, protože na ni nikdo neodpověděl, protože v otázce č. 21 žádný z respondentů nezvolil odpověď „častěji“, na kterou byla tato otázka navázána.

Jak často jste se setkali v pozůstalostním řízení s formou podpůrných opatření pro zletilé osoby, které nejsou schopny samostatně právně jednat, tj. předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování či zastoupení členem domácnosti?

Zde respondenti potvrdili moji domněnku, že těchto institutů není moc často využíváno. Téměř dvě třetiny respondentů totiž zvolili odpověď „Nikdy“, tedy že se od roku 2014, respektive od nástupu do notářského úřadu do nynějšího data s žádnou formou podpůrných opatření nesetkali. Pouze 6 respondentů zvolilo variantu „Občas“, varianty odpovědí, které by značily četnější výskyt těchto opatření nebyly zvoleny vůbec.

Jak často jste se setkali v pozůstalostním řízení s omezením svéprávnosti účastníka?

Opakem tomu bylo v případě otázky mířící na četnost účastníků s omezením svéprávnosti. Žádný z respondentů nezvolil možnost „Nikdy“. Nejvíce zastoupenými odpověďmi bylo „Několikrát do roka“ a „Občas“. Můžeme tedy konstatovat, že institut omezení svéprávnosti je využíván hojně. Můžeme polemizovat, zdali není tento institut nadužíván. Zákon dává možnost využít mírnějších opatření, ale ty se v praxi, soudě podle odpovědí na předchozí otázku, skoro neobjevují, tudíž se domnívám, že určité procento těch, kterým byla rozhodnutím omezena svéprávnost, by mohlo využít některého z podpůrných opatření a k omezení svéprávnosti vůbec nemuselo dojít.

V následujícím grafu jsou uvedeny četnosti odpovědí u jednotlivých otázek. Pro přehledné porovnání byly vloženy do jednoho grafu.

Graf č. 9: grafické znázornění odpovědí na otázky č. 21 a 23

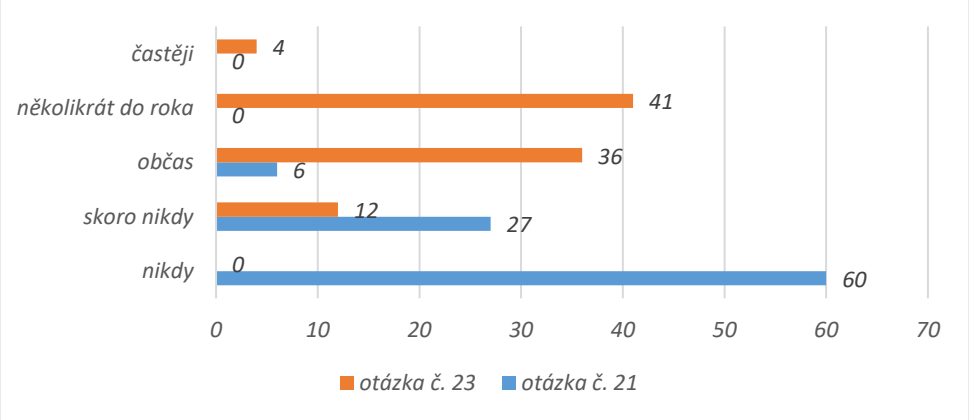

Otázka č. 24 pouze konkretizovala, kolikrát je dle respondentů „Častěji“ (tato možnost byla zvolena čtyřikrát). Pro přehlednost jsem odpovědi převedl na stejnou časovou jednotku, a to četnost za jeden rok. Respondenti nezávisle na sobě odpověděli, že osoba s omezenou svéprávností je účastníkem řízení desetkrát za rok,[196] dvanáctkrát za rok[197] a patnáctkrát za rok.[198] Tyto odpovědi mohou potvrzovat mnou předpokládanou hypotézu, že se institut omezení svéprávnosti nadužívá, ale samozřejmě je možné, že ve všech případech byl tento institut využit po právu. Nicméně je faktem, že mírnější způsoby nápomoci mohou v řízení o pozůstalosti způsobovat jisté problémy i z důvodu toho, že se u nich předpokládá zapojení osob, kteří však mohou být současně účastníky téhož řízení o pozůstalosti.

3.9.6.3 Otázka č. 25 – přístup notáře k rozhodnutím o omezení svéprávnosti

Měl by mít notář přístup k rozhodnutím, kterými jsou osoby omezovány na svéprávnosti?

Tato a příští otázka mířily na řešení problému ohledně přístupu k soudním rozhodnutím, kterými se omezuje svéprávnost osob. Tyto osoby se pak mohou stát účastníky pozůstalostního řízení, nebo jiných jednání činěných u notáře, a notář nemusí vůbec vědět o tom, že takové rozhodnutí bylo vydáno, jak jsem již nastínil v první kapitole této práce. Myslel jsem si, že se zde všichni shodnou na kladné odpovědi, ale 7 respondentů odpovědělo, že by notář neměl mít k těmto rozhodnutím přístup. Avšak valná většina respondentů zvolila mnou předpokládanou odpověď, a to tu, že by notář měl mít přístup k těmto rozhodnutím bez konkretizace způsobu, jakým by to mělo být provedeno.

3.9.6.4 Otázka č. 26 – způsob přístupu notáře k rozhodnutím o omezení svéprávnosti

Na vhodný způsob, jakým by měl být proveden přístup k těmto rozhodnutím, se tázala otázka č. 26. **V minulé otázce jste odpověděl, že ano, jak tedy?** Na tuto otázku odpovídalo pouze 86 respondentů, zbylých 7 bylo přesměrováno na další otázku, protože zvolili v minulé otázce negativní odpověď, a proto by nedávalo smysl, aby odpovídali i zde, když si myslí, že notář nemá mít přístup k těmto rozhodnutím.

Valná většina z nich, konkrétně 76 respondentů, volila přednastavenou odpověď, a to „Online (např. prostřednictvím centrální evidence nebo jiné aplikace)“. Deset respondentů zvolilo možnost „Jiné“, dva z nich se domnívají, že vhodným způsobem by měl být přístup do

[196] Anonymní respondent č. 66 a č. 80
[197] Anonymní respondent č. 9
[198] Anonymní respondent č. 80

„ISAS“,[199] což je speciální informační systém okresních soudů. Domnívám se, že tyto dvě možnosti by šlo zahrnout do přednastavené odpovědi „Online (prostřednictvím jiné aplikace)“. Zbytek ze všech respondentů, kteří zvolili možnost „Jiné“, by zanechal nynější formu, kterou je žádost soudního komisaře adresovaná opatrovnickému soudu. Jeden z respondentů uvedl, že to *„v praxi funguje bez problému“*.[200]

3.9.6.5 Otázka č. 27 – jiná forma schvalování právní jednání týkající se nakládání se jměním nezletilého

Dokážete si představit jinou formu schvalování právních jednání učiněných za nesvéprávné osoby, než rozhodnutím soudu?

Výsledky u této otázky mě překvapily z celého výzkumu nejvíce. Tato otázka byla do výzkumu zařazena poté, co na Konferenci k 30. výročí obnovy svobodného notářství v České republice vystoupil s příspěvkem notář z Itálie, kde mají rozdílnou právní úpravu. V Itálii totiž neschvaluje právní jednání týkající se nakládání se jměním nezletilého soud, nýbrž určitým způsobem sám notář.[201] Domníval jsem se, že tato koncepce by se českým notářům taktéž mohla zamlouvat pro svou rychlost. Mýlil jsem se však, 58 % všech respondentů by nechtělo jakoukoliv jinou formu schvalování těchto právních jednání. Zbylých 39 respondentů by určitou změnu přivítalo, 35 z nich by si dokázalo představit, že tato jednání budou schvalována prostřednictvím notáře, 4 z nich by si sice dokázali představit jistou změnu, ale nikoliv aby ono schvalování probíhalo prostřednictvím notáře.

Graf č. 10: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 27

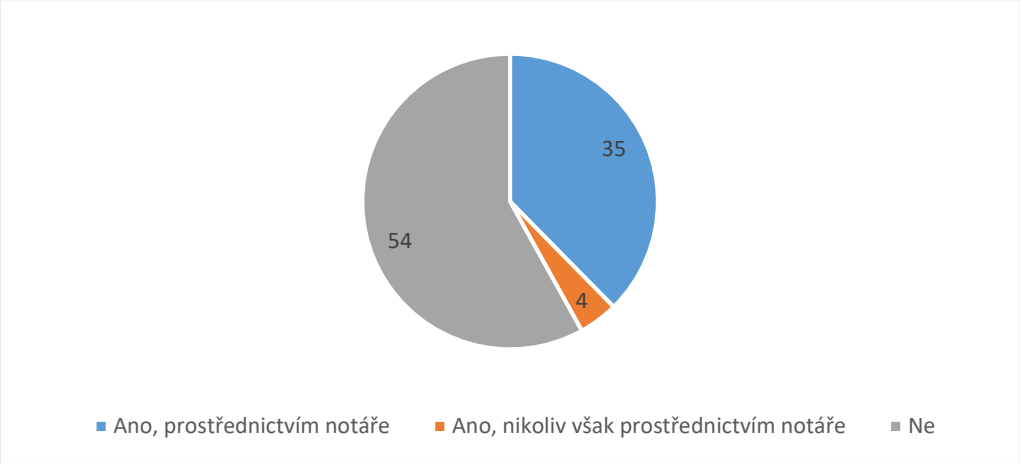

[199] Anonymní respondent č. 15 a č. 81
[200] Anonymní respondent č. 16
[201] Zdrojem informací byla prezentace italského notáře Giampaola Marcoze, která mi byla poskytnuta ředitelkou kanceláře Notářské komory České republiky, k příspěvku na Konferenci k 30. výročí obnovy svobodného notářství v České republice

3.9.6.6 Otázka č. 28 – konkretizace odpovědi Ano, prostřednictvím notáře

Těm, co odpověděli na předchozí otázku „Ano, prostřednictvím notáře“ se větvením odkryla další otázka.

V minulé otázce jste vybral/a odpověď Ano, prostřednictvím notáře. Vyberte podle vás vhodnou formu pro řízení o pozůstalosti.

Respondenti mohli volit mezi třemi možnostmi, více či méně formalizovanými. Největší podíl odpovědí získala odpověď, která je sice formalizovaná, ale nejspíše by napomohla k urychlení jednotlivých řízení, protože by o schválení rozhodoval notář, který byl pověřen jako soudní komisař k projednání daného pozůstalostního řízení.

Graf č. 11: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 28

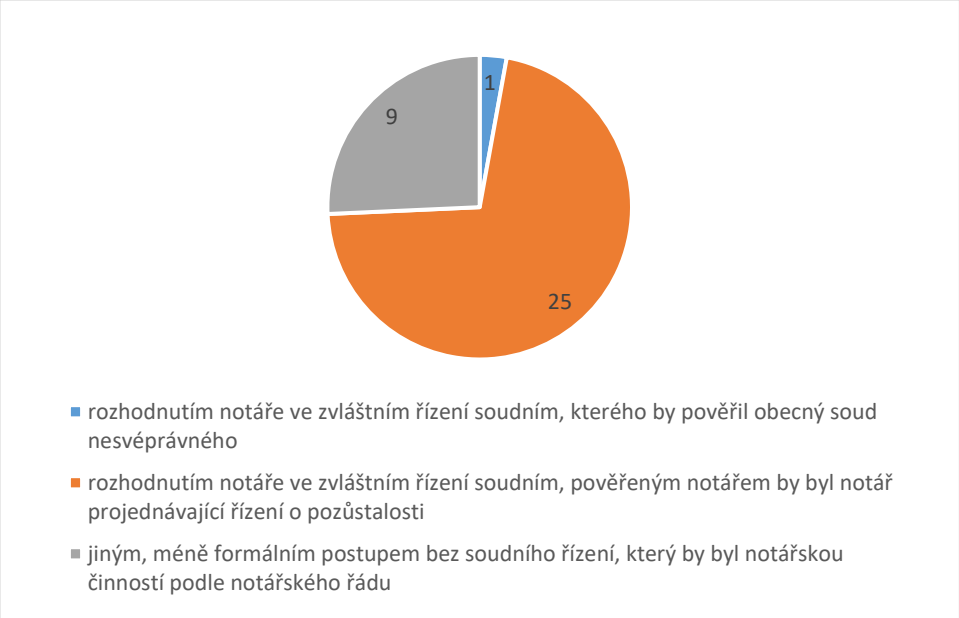

3.10 Vyhodnocení cílů empirie

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jak se aplikují ustanovení ohledně ochrany osob pod zvláštní ochranou. Tento cíl byl naplněn, zjistil jsem v mnohých případech, že ochrana je vykonávána přesně tak, jak by s ohledem na její účel měla být, ale taktéž jsem s nemilým překvapením zjistil, že v některých případech tomu bohužel tak není a bylo by zde místo pro zlepšení. Pro přehlednost jsem vybral jeden příklad, na kterém lze demonstrovat, že i efektivně nastavený mechanismus ochrany lze omezit na minimum, pokud je nesprávně vykonáván. Příkladem budiž jmenování opatrovníků pro dvě nezletilé osoby v jednom pozůstalostním řízení. V případě, že notář zvolí pro oba jednoho opatrovníka, tak tím může snížit zamýšlenou ochranu zájmů na minimum. Otázkou však zůstává, proč opatrovnické soudy takovýto postup

schvalují. Naopak za velice kvalitní mechanismus ochrany považuji situaci, když je nezletilým jako opatrovník jmenován orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Prvním dílčím cílem bylo zjistit stanoviska notářů k pojmu jako takovému, zdali ho považují za problematický a proč, nebo naopak ho považují za vyhovující a jaké k tomu mají důvody. Tohoto cíle jsem dosáhl tím, že jsem zjistil, že stanovisko notářů na tento pojem a jeho obsah není jednotný, avšak většina se shodla na tom, že tento pojem nepovažují za vyhovující. Nejčastějším důvodem, proč vyhovující není, je fakt, že postrádá smysl zařazovat mezi osoby pod zvláštní ochranou právnickou osobu.

Druhým dílčím cílem bylo zjistit, jestli se liší přístup notářů při soupisu pozůstalosti, pokud je či není v řízení přítomná osoba pod zvláštní ochranou, a popř. jaký volí jeho způsob. Tomuto vytyčenému cíli jsem dostál tím, že jsem zjistil, že se přístup notářů k soupisu pozůstalosti až tak neliší, ve většině případů volí jeden a ten samý způsob, a to nahrazení soupisu prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.

Třetím dílčím cílem bylo zjistit, jaký notáři zastávají názor ohledně ochrany osob nepřítomných a neznámých, zda nynější právní úpravu považují za nutnou, hospodárnou a účelnou. Tento cíl byl taktéž splněn. Notáři většinově považují platnou právní úpravu za nespravedlivou a nehospodárnou.

Čtvrtým dílčím cílem bylo zjistit, jaký okruh osob volí notáři jako opatrovníky pro osoby pod zvláštní ochranou. I zde mohu konstatovat, že cíl empirického výzkumu byl naplněn. Většinově notáři volí osobu blízkou jako opatrovníka osoby pod zvláštní ochranou, dovolím si avšak tvrdit, že v určitých případech na úkor ochrany jejich práv.

Pátým dílčím cílem, který jsem si na začátku stanovil, bylo zjištění četnosti řízení, ve kterých je účastníkem dědic, kterému svědčí zvláštní ochrana, a jestli to nějak ovlivňuje délku onoho řízení. Tento cíl byl rovněž naplněn. Notáři potvrdili moji domněnku, že se jedná o celkem pravidelné účastníky pozůstalostních řízení.

Posledním dílčím cílem bylo zjistit, jak čeští notáři přistupují k otázce pravomoci notáře ohledně nahlížení do soudních rozhodnutí o omezení svéprávnosti, a jak k otázce rozdělení pravomocí mezi soud a notáře jako soudní komisaře v otázce schvalování právních jednání za osoby, které nemají plnou svéprávnost. Naplněním tohoto cíle jsem splnil všechny v počátcích stanovené cíle. Notáři by si dokázali představit, že by jim rozhodnutí o svéprávnosti osob byla

přístupná online, ale naopak by si nepřáli, aby notář mohl schvalovat právní jednání, která nyní potřebují souhlas opatrovnického soudu.

3.11 Vyhodnocení předběžných hypotéz

Moje první předběžná hypotéza byla taková, že v aplikační praxi činí úprava institutů dotýkajících se ochrany osob pod zvláštní ochranou nemálo problémů. Tuto hypotézu empirický výzkum v určitých částech potvrdil a v určitých částech vyvrátil. Pro potvrzení hypotézy můžeme v určitých odpovědích sledovat mnohost názorů na určité postupy při provádění jednotlivých institutů, ať už je to jmenování opatrovníků osobám, které nejsou plně svéprávné, v jednom řízení nebo v přístupu volby soupisu pozůstalosti, který je nařízen z důvodu účasti osoby pod zvláštní ochranou v řízení, kdy se domnívám, že by takto odlišné postupy měly být určitým způsobem sjednoceny. Pro vyvrácení hypotézy jsou zde otázky, na kterých se většina respondentů shodla, a tudíž se lze domnívat, že v praxi toto nečiní větších obtíží.

Druhou hypotézou bylo, že úprava pojmu osob pod zvláštní ochranou je ne zcela vyhovující. Tato hypotéza byla výzkumem potvrzena, i když někteří notáři ji považují za vhodnou nebo za v praxi nečinící potíže, více jak dvoutřetinová většina s touto minoritou nesouhlasí a domnívá se, že vhodnou není.

Jako třetí předběžnou hypotézu empirického výzkumu jsem si stanovil, že soupisu pozůstalosti na místě samém, a to ani k ochraně osob pod zvláštní ochranou, se v praxi nepoužívá. Toto můžeme mít za potvrzené, sice se objevily odpovědi prokazující opak, tedy že soupis pozůstalosti jako takový, popř. na místě samém, provádějí, ale převážná většina volí jeho nahrazení jedním z možných způsobů.

Čtvrtá hypotéza se týkala spravedlivosti a účelnosti nařízení soupisu pozůstalosti z důvodu účasti osoby neznáme nebo nepřítomné v řízení. Domníval jsem se, že nařízení soupisu pozůstalosti z tohoto důvodu není spravedlivým ani účelným. Tato moje domněnka byla potvrzena respondenty. Ti taktéž nepovažují tuto zákonnou úpravu za vhodnou a spravedlivou, především proto, že těmi, kdo nesou náklady na tento soupis, jsou ostatní dědici. Rovněž byla zásadním způsobem zpochybněna účelnost nařízení soupisu v tomto případě ve vztahu k věcem movitým.

Pátou mojí předběžnou hypotézou bylo, že opatrovníkem osoby pod zvláštní ochranou je nejčastěji osoba blízká. I přesto, že jsem měl skrytou naději, že to v praxi může být jinak, tato hypotéza byla respondenty potvrzena.

Jako další hypotézu jsem stanovil to, že řízení, kterých se účastní osoba pod zvláštní ochranou (především osoba, která není plně svéprávná), jsou delší než obdobná řízení, kde není účastníkem tato osoba. Tato hypotéza byla z větší části vyvrácena tím, že ve většině případů se opatrovnické řízení skončí do půl roku, což považuji za standardní dobu pro skončení řízení. A taktéž výzkum neobsahoval otázku, která by konkretizovala složitost daných řízení, takže tuto hypotézu nelze zcela posuzovat.

Notář by měl při své činnosti mít jiný přístup k rozhodnutím soudu, kterým osobám omezuje svéprávnost, než je tomu doposud. Tato domněnka byla předposlední hypotézou. Tato hypotéza se potvrdila, respondenti si přejí ve většině případů, aby měli k rozhodnutím přístup přes online prostředí.

Poslední hypotézou, ve které pro mě vyšel nejvíce překvapivý výsledek, bylo to, zda by notář měl být nadán pravomocí schvalovat právní jednání za osoby, které nejsou plně svéprávné, jako je v tomu jiných státech. Tato hypotéza byla vyvrácena, i když by si někteří respondenti dokázali takový postup, a tedy zrychlení řízení, představit, většina zastávala názor, že si to v naší právní kultuře představit nedokážou.

Závěr

Tato diplomová práce se věnuje osobám pod zvláštní ochranou a institutům, které zajišťují onu zvláštní ochranu. Pod pojmem osoby pod zvláštní ochranou zákonodárce rozumí velice rozdílné skupiny osob, což u praktiků vzbuzuje odlišné názory na tuto problematiku. Tyto názory jsem v práci reflektoval. Nejen pojem samotný vzbuzuje v praxi diskuze, ale taktéž vhodnost a účelnost některých složek ochrany jednotlivých skupin, které jsou zařazeny do osob pod zvláštní ochranou. Komplexně se tomuto tématu nevěnuje velký počet odborných publikací, a to i přes to, že se jedná o problematiku velice praktickou.

V první kapitole závěrečné práce se věnuji pojmu jako takovému. V úvodu kapitoly rozebírám, v jakých ustanoveních občanského zákoníku se s pojmem můžeme seznámit, zákonodárcovu nesystematičnost i pochybení při vytváření legislativního textu, ale rovněž seznamuji čtenáře s možným cílem úpravy. Dále jsem uvedl historické kořeny tohoto pojmu, od císařského patentu přes období socialismu až po současnost. Taktéž v této kapitole rozebírám institut procesního opatrovnictví, který se okruhem osob mnohdy kryl s okruhem osob spadajících pod zvláštní ochranu. V nejrozsáhlejším pododdíle kapitoly se zabývám jednotlivými skupinami osob, které podle zákonodárce patří do osob pod zvláštní ochranou. Nakonec kapitoly uvádím svoje úvahy *de lege ferenda*, jestli zákonodárce neměl pod tento pojem zahrnout i další osoby, popřípadě jak jinak by měl nastavit ochranu u některých vypočtených skupin.

Obsahem druhé kapitoly, taktéž teoretické, jsou některé, z mého pohledu hlavní, instituty, které zákonodárce poskytuje osobám pod zvláštní ochranou. Účelem těchto institutů je zajištění ochrany a výkonu práv osob pod zvláštní ochranou. Prvním institutem je závěra pozůstalosti. Uvádím zde její historické kořeny, účel a procesněprávní úpravu. Druhým institutem, kterému se v této kapitole věnuji, je soupis pozůstalosti, který je v případě osob pod zvláštní ochranou nařizován bez návrhu dědice. Lze tedy říci, že v případě osob pod zvláštní ochranou se neuplatní od rekodifikace zavedená širší odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele, protože je povinností soudu v takovém případě nařídit soupis pozůstalosti, kterým se právě ona odpovědnost omezuje pouze do výše aktiv pozůstalosti. Poslední oblastí, které se v této kapitole věnuji, je zastoupení osob pod zvláštní ochranou, nicméně taktéž vztahu mezi procesním zastoupením dle občanského soudního řádu a opatrovníky *ad hoc* podle zákona o zvláštních řízeních soudních. Taktéž se v této podkapitole věnuji řízením, která jsou přímo souvisejí s tím, že dané osoby musí být zastoupeny.

Poslední, nejrozsáhlejší a nejstěžejnější kapitolu celé diplomové práce tvoří empirický výzkum, který reflektuje oblast, které jsem se věnoval v teoretické části, její problematické aspekty a rovněž otázky, které s touto oblastí, byť nepřímo, souvisejí. Tato kapitola se převážně věnuje dotazníkovému šetření, které mělo za cíl zjistit stanoviska notářů, jako praktiků, kteří se s touto problematikou v praxi nejčastěji potkávají. Jednotlivé otázky dotazníkového šetření byly konstruovány tak, aby většinově mířily na ony problematické aspekty, na které mohou různí notáři nahlížet rozdílně. Odpověďmi z dotazníkového šetření a následně provedenou analýzou bylo potvrzeno, že k některým institutům, které jsou poskytnuty k ochraně osob pod zvláštní ochranou, přistupují notáři různě.

V úvodu praní této závěrečné práce jsem si stanovil výzkumnou otázku: „Je aktuální právní úprava osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti dostatečná a efektivně chrání zájmy těchto osob?“ Po zpracování teoretické a praktické části této práce lze konstatovat, že určité aspekty ochrany jsou nastaveny vhodně a chrání tak dostatečně zájmy těchto osob, ale mnoho z nich, především podle výsledků dotazníkového šetření, vhodně a efektivně nastaveno není, a nemůže tak chránit zájmy osob tak, jak zákonodárce presumoval při sestavování zákonného textu. Jsou zde nicméně situace, které chrání zájmy osob dostatečně pouze v případě, že jsou provedeny vhodně. Uvedu příklad za všechny, a to zastoupení osoby, která není plně svéprávná je naprosto vhodným institutem, který má za cíl ochránit zájmy dané osoby. Ale pokud je jmenována opatrovníkem nevhodná osoba, nebo je jmenována jedna osoba pro jako zástupce dvě osoby, omezuje se možnost ochránit zájmy zastoupených. Rovněž bych považoval za vhodné, pokud by zákonodárce do osob pod zvláštní ochranou pojal i věk a psychické rozpoložení dědice, které mohou mít na schopnost bránit svá práva a zájmy stejně velký vliv jako některý z důvodů, který je zahrnut pod zvláštní ochranu.

Příkladem nevhodného nastavení ochrany by byla ochrana osob neznámých a nepřítomných prostřednictvím soupisu pozůstalosti. Tento soupis však v nynější digitalizované době již trochu postrádá smysl, protože většina hodnotnějších věcí (především věci nemovité) jsou evidovány v různých veřejných seznamech, do kterých je většinově možný dálkový přístup, nebo na účtech finančních, popřípadě úvěrových, institucí, u kterých je možné si zažádat o zaslání výpisu prokazujícího výši bezhotovostních prostředků. Tento způsob ochrany ani sami praktici nepovažují za efektivní, natož za spravedlivý, protože náklady na vytvoření tohoto soupisu nesou ostatní dědicové. Nadto lhůta pro přihlášení se do řízení je 6 měsíců dlouhá, tudíž se řízení kvůli možné neznámé nebo nepřítomné osobě protáhne. Nicméně nechávám k diskusi otázku, jak v tomto případě ochranu nastavit, aby byla efektivní.

Seznam příloh

Příloha 1 – zdrojová data z provedeného dotazníkového šetření

Seznam použitých zkratek

ABGB	Všeobecný zákoník občanský
notářský tarif	Vyhláška č. 196/2001 Sb. Ministerstva spravedlnosti o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky
OSŘ	Občanský soudní řád
OZ	Občanský zákoník
OZ 1950	Občanský zákoník z roku 1950
OZ 1964	Občanský zákoník z roku 1964
Úmluva	Úmluva o právech dítěte
ZŘS	Zákon o zvláštních řízeních soudních

Seznam obrázků, tabulek a grafů

1. Seznam obrázků

Obrázek č. 1: průvodní text k dotazníkovému šetření uvedený v jeho záhlaví……..…44

Obrázek č. 2: otázka s formou odpovědi „Volba“……..…45

Obrázek č. 3: otázka s formou odpovědi „Volba“ s možností vybírat více odpovědí…45

Obrázek č. 4: otevřená otázka……....45

2. Seznam tabulek

Tabulka č. 1: počty odpovědí v jednotlivých dnech……..47

Tabulka č. 2: čas vypracování……48

Tabulka č. 3: počty notářů podle délky vykonávané praxe……53

Tabulka č. 4: počty notářů z jednotlivých regionálních komor v dotazníku……..54

3. Seznam grafů

Graf č. 1: čas vypracování…….48

Graf č. 2: odpovědi na otázku č. 4…….55

Graf č. 3: počet uvedených důvodů nevhodnosti stávající úpravy…….56

Graf č. 4: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 6…….59

Graf č. 5: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 7…….59

Graf č. 6: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 8…….60

Graf č. 7: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 9…….61

Graf č. 8: procentuální znázornění odpovědí na otázku č. 20……67

Graf č. 9: grafické znázornění odpovědí na otázky č. 21 a 23..…….68

Graf č. 10: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 27…….70

Graf č. 11: grafické znázornění odpovědí na otázku č. 28……..71

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BOHÁČ, Radim. *Legislativní proces: (teorie a praxe).* Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 2011. ISBN 978-80-7312-074-0.

BRIM, Luboš. *K přechodu dluhů zůstavitele na dědice*. Ad Notam, 2017, č. 4.

DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016-. ISBN 9788075521873.

DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Občanské právo hmotné*. 4., Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9788074789397.

DĚDIČ, Jan a Kateřina RONOVSKÁ. *Nad návrhem zákona o statusu veřejné prospěšnosti. Správní právo*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2017, roč. 50, č. 4, s. 169. ISSN 0139-6005.

ELIÁŠ, K. Přechod dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného. Právní fórum, 2005, č. 6.

FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974.

FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-869-6.

HARTMANN, Antonín. *Nesporné řízení. 2. vyd. Praha: Československý Kompas, 1931, s. 3. Rovněž MRŠTINA, František. Zákon o základních ustanoveních soudního řízení nesporného*. V Praze: V. Linhart, 1931.

HENDRYCH, Dušan. *Právnický slovník. 3., podstatně rozš. vyd*. Beckovy odborné slovníky. V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

KITTEL, David. Předběžné prohlášení pro případ ztráty schopnosti člověka právně jednat. Ad Notam, 2018, č. 1.

KOTRADY, Pavel. Možnosti a problémy využití podpůrných opatření v praxi. Právní rozhledy, 2015, č. 1.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMUĽÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš a kol. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN: 978-80-7400-294-6.

LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces. Řízení nesporné: zákon o zvláštních řízeních soudních; zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (řízení ve věcech veřejného rejstříku)*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-869-7.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654). 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN: 978-80-7400-852-8.

MRŠTINA, František. *Zákon o základních ustanoveních soudního řízení nesporného*. V Praze: V. Linhart, 1931.

NÝVLTOVÁ, Markéta. *Výhrada soupisu pozůstalosti v praxi*. Ad Notam, 2018, č. 3, s. 18-20.

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022.

PSUTKA, Jindřich. *Péče o jmění nezletilého dítěte. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2021, ISBN 978-80-7400-829-0.

SEDLÁČEK, Miroslav a STŘELEČEK, Tomáš. *Zastoupení: specifika a kontext*. *Právní monografie (Wolters Kluwer ČR)*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 9788075988676.

SVOBODA, Jiří, MUZIKÁŘ, Martin. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. Ad Notam, 2015, č. 3.

SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 2. vydání. Právní praxe*. V Praze: C.H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6.

SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-733-0.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022.

SVOBODA, Karel. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vydání. *Beckova edice komentované zákony*. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 9788074008283.

SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-788-0.

SVOBODA, Karel. *Nesporná řízení III*. *Beckova edice právní instituty.* V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-672-2.

ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav a DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. *Praktik (Leges)*. Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026019.

ŠÍNOVÁ, Renáta a HAMUĽÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. *Academia iuris (C.H. Beck)*. V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 9788074007873.

TALANDA, Adam. Právo reprezentace po dědici neznámém a neznámého pobytu. Ad Notam, 2019, č. 2.

TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. Ad Notam, 2022, č. 4.

WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. *Student (Leges)*. Praha: Leges, 2018. ISBN 9788075022981.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Praktický komentář.* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-6-5]. ASPI_ID KO292_2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav, KUČERA, František a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges ASPI_ID KO292l2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné z: www.beck-online.cz

MACKOVÁ Alena, STŘELEČEK Tomáš, *Dědické právo po přijetí občanského zákoníku a reflexe vybraných nových aspektů dědického práva v řízení o pozůstalosti*, Acta Universitatis Carolinae - IURIDICA [cit. 24.05.2024] Převzato z CODEXIS®. Dostupné z: https://next.codexis.cz/literatura/LT130968?dokumentVyraz=p%C5%99echod+dluh%C5%AF+na+d%C4%9Bdice&pravyPanel=nalezy&hash=match-0&citation=unit-46#unit-46

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef, ŠEŠINA, Martin, WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720).* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO89_d2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Dostupné z:https://www.kr-ustecky.cz/assets/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1678740

Legislativní pravidla vlády. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/lrv/legislativn__pravidla_vl_dy.pdf

3. Seznam použitých právních předpisů

Císařský patent č. 208/1854 ř.z. ze dne 9. srpna 1854, kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech, ve znění změn a doplňků platném ke dni 1. ledna 1925

Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012, občanský zákoník

Zákon č. 141/1950 Sb. ze dne 25. října 1950, občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb. ze dne 26. února 1964, občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963, občanský soudní řád

Císařský patent č. 946/1811 Sb. ze dne 1. června 1811, všeobecný zákoník občanský

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Zákon č. 292/2013 Sb. ze dne 12. září 2013, o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině ze dne 4. prosince 1963, o rodině

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky

Spolkový zákon Rakouské republiky č. 111/2003 o soudním řízení v právních věcech mimo soudní spory (v originále Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen)

4. Seznam použité judikatury

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 7. 1996, sp. zn. 24 Co 206/96

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 10. 2022, sp. zn. 21 Cdo 1768/2022

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13.10.2023, sp. zn. 24 Cdo 1057/2023

5. Seznam ostatních zdrojů

Prezentace ve francouzském jazyce italského notáře Giampaola Marcoze k příspěvku na Konferenci k 30. výročí obnovy svobodného notářství v České republice

Rozhovory s praktikujícími notáři působících v obvodu Notářské komory v Plzni

Procesněprávní prostředky ochrany osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti

Abstrakt

Závěrečná práce nabízí vhled do problematiky ohledně osob pod zvláštní ochranou v řízení o pozůstalosti. Cílem práce je popsat a zanalyzovat tuto problematiku a poskytnout odpověď na otázku, jestli je nynější zákonná úprava vhodně a efektivně nastavena. Již samotný pojem a jeho obsah není bez odborných debat, natož instituty, které jsou poskytnuty zákonodárcem k ochraně práv určitých zákonem předvídaných skupin účastníků pozůstalostních řízení. Problematika není pouze teoretickou, nýbrž především praktickou problematikou, i proto tato diplomová práce obsahuje praktickou část.

Práce je dělena na tři části. První z nich je věnována pojmu jako takovému. Je rozebrán způsob, jakým je pojem legislativně vyjádřen, ale rovněž cíl a úmysl zákonodárce, který však není nikde explicitně uveden. Poté jsou popsány a analyzovány jednotlivé skupiny osob, které podle zákonodárce pod tento pojem spadají. A v neposlední řadě uvádím své úvahy de lege ferenda nad obsahem pojmu.

Obsahem druhé kapitoly jsou jednotlivé prostředky ochrany poskytnuté zákonodárcem jako ona zvláštní ochrana. Zprvu se práce věnuje závěře pozůstalosti, nadále je rozebrán institut soupisu pozůstalosti, který patří mezi jeden z hlavních prostředků ochrany osob pod zvláštní ochranou. Posledně se věnuji zastoupení osob pod zvláštní ochranou jako jednomu z prostředků, který má zajistit řádný výkon práv osob pod zvláštní ochranou.

Celá třetí kapitola se věnuje provedenému dotazníkovému šetření, které by nemohlo proběhnout bez součinnosti notářů. V praktické části reaguji většinou položených otázek na sporné oblasti problematiky osob pod zvláštní ochranou.

Klíčová slova

osoby pod zvláštní ochranou

řízení o pozůstalosti

ochrana osob pod zvláštní ochranou

Procedural legal means of protection of persons under special protection in probate proceedings

Abstract

The thesis offers an insight into the issue of persons under special protection in probate proceedings. The aim of the thesis is to describe and analyse this issue and to provide an answer to the question whether the current legal regulation is appropriate and effective. The very notion and its content is not without expert debate, let alone the institutes that are provided by the legislator to protect the rights of certain statutory groups of parties to probate proceedings. The issue is not only a theoretical one, but above all a practical one, which is why this thesis includes a practical part.

The thesis is divided into three parts. The first one is devoted to the concept as such. It discusses the way in which the concept is expressed legislatively, but also the aim and intention of the legislator, which, however, is nowhere explicitly stated. Then the different groups of persons who, according to the legislator, fall under the concept are described and analysed. Last but not least, I give my de lege ferenda reflections on the content of the concept.

The second chapter deals with the individual means of protection provided by the legislator as special protection. Initially, the thesis deals with the closure of the decedent's estate, then the institution of the inventory of the estate, which is one of the main means of protection of persons under special protection, is discussed. Lastly, I discuss the representation of persons under special protection as one of the means to ensure the proper exercise of the rights of persons under special protection.

The entire third chapter is devoted to the questionnaire survey conducted, which could not have been carried out without the assistance of notaries. In the practical part, I respond with most of the questions asked to the controversial areas of the issue of persons under special protection.[202]

Keywords

Persons under special protection

Probate proceedings

Protection of persons under special protection

[202] Přeloženo s pomocí AI.